

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 34.

Torsdagen den 19 maj.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial nr 114—127.

§ 3.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets memorial, nr 43, i anledning av första kammarens återremiss av första lagutskottets memorial nr 38 med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående slakt av husdjur dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 5.

Fortsattes den vid gårdagens sammanträde avbrutna föredragningen av andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om *punkten I. B. a. mom. 4*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Herr **Mosesson**, som anförde: Herr talman! Då jag i natt satt och lyssnade till herr Pehrsson i Göteborg, rann mig i minnet en erinran från den stora handlingen av propositionen angående den nu gällande läroverksorganisationen 1904. Jag satt på läktaren i gamla riksdagshuset och hörde den man, som då innehade platsen nummer ett i kammaren, hålla det yppersta tal i ett profant ämne, som jag någonsin i mitt liv hört. Talaren var Adolf Hedin. Jag vill icke säga detta på grund av att associationen mellan herr Hedins anförande då och herr Pehrssons nu grundar sig på likhet i form. En association kan ju grunda sig på kontraster och en del andra omständigheter; men det var den likheten mellan Hedins anförande och herr Pehrssons i Göteborg, som slog mig, att båda visade, huru svårt det kan vara även för upplysta perso-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

ner att, när ett avgörande i en fråga skall träffas, döma lidelsefritt och lugnt i det förevarande ämnet. Jag minns Hedin, som stod med Carl von Friesens förslag eller det var utskottets betänkande i sin hand och skakade papperet över huvudet samt sade, att det här vore något, som han hatade med det mest starka och hjärtliga hat, som vore möjligt att åstadkomma. Detta allt på grund av att han i denna proposition såge en attack mot den del av språkundervisningen, de romanska språken, som han särskilt intresserade sig för. Han menade, att det förevarande förslaget skulle komma att innebära ett ödeläggande i viss mån av »vårt språks fädernesland». Tjugufem år hava snart förgått sedan dess och denne man, en av andra kammarens mest klarsynta män, är icke längre här; men vi, som någon gång läsa gamla papper och läsa yttranden, som vi kanske hörde för många år sedan och nu jämföra en sådan profetia med uppfyllelsen, hava svårt att för oss dölja det faktum, att det är svårt att döma lidelsefritt. När jag sagt detta, herr talman, är det naturligtvis en fara för att jag gör mig skyldig till det, som jag insett vara ett fel, även om det finnes hos mera insiktsfulla och erfarna män än min ringhet. Att det spörsmål, som nu debatteras, tilldrager sig så mycken uppmärksamhet som det gör, må väl icke förvåna. Det finns måhända ingen fråga, som riksdagen kan behandla, där den upplysta allmänheten har en så bestämd och allmän åsikt som i detta ärende. Det finnes en hel del personer, om vilka man verkligen kan säga, att de *kunna* denna fråga ganska bra. Det är icke underligt således, att sådana personer göra på ett eller annat sätt sin röst hörd. Jag menar också, att ibland dem, åt vilka vi skola giva erkännandet, att de kunna denna fråga befinner sig andra särskilda utskottets ordförande. Det var en del kamrater i går, som mot slutet av hans anförande log åt, att han visade sig vara gripen av sitt ämne, då han talade om vad som varit hans ungdoms dröm. Jag må säga för min del, att jag finner alls ingen anledning att le vid ett sådant tal som detta. Det finnes en mängd människor i våra tider, som aldrig gripits av en så ädel och stor idé som den att jämna för allmogens barn och för småklassens barn vägen till vetandet, vilket herr Rydén förklarade vara hans dröm. Här finnas tyvärr en hel del människor, som anse sig vara ledande på kulturellt område, vilkas ideella intressen kanhända kan mätas i centilitrar eller något sådant mått. Det är således enligt min mening glädjande, att det finnes människor, som äro genomträngda av en stor idé. När jag i det fortsatta skall giva exempel på, att jag icke är herr Värner Rydén man — han räknar mig säkerligen icke heller som sin — vill jag i alla fall, att det här skall vara sagt. Jag tycker, att det är erkännansvärt, att det finnes personer, som gå genom livet konsekvent med en enda tanke, att söka jämna vägarna för dem, som komma efter oss, och att söka utjämna motsättningarna bland vårt folk.

Vi möta också i skolfrågan en mängd lokala intressen.

Var och en av oss, som sysslat med kommunala angelägenheter, vet, att så är fallet. Således, här möta vi i avgörandets stund mycket stora svårigheter. Ja, man kan väl säga, det blir rent omöjligt att tillgodose alla dessa intressen, — även som man tycker legitima intressen — vilka här tränga sig med varandra. Således återstår för oss, som skola taga ställning till detta utskotts-förslag, att söka jämka. Är det så, att vi icke vilja gå in på det utan vi stå så att säga var och en i sin fastlåsta position och förklara, att vi icke vika, då ser jag icke, hur vi skola kunna göra något arbete alls.

Nu har den stora frågan, inför vilken jag själv stått, varit följande: Hade det varit möjligt att åstadkomma en samförstånds-fred på annan och bättre grund än den, som nu erbjödes här av några samverkande partier i riksdagen, men som icke har med sig alla medlemmarna eller ens den överväldigande majoriteten? Jag tror, att med litet bättre vilja hade detta varit möjligt. Såvitt

jag kan förstå, var den kungl. propositionen ett ärligt försök till samförstånd. Det försök, som gjordes i utskottet, var enligt min mening från början ett ärligt menat försök i samma avseende. Jag beklagar, att detta försök icke ledde till resultat. Jag frågar: Är då divergensen mellan utskottsmajoritetens förslag och reservanternas i de väsentliga frågorna så oändligt stor, att det icke hade varit möjligt att åstadkomma något närmande? Därtill måste jag från min synpunkt svara, att om det hade varit litet mer av koncilians, litet mer av psykologisk blick och litet mer av socialt sinne på högerns och på herr Bergmans sida, och hade det varit litet mindre av dogmatism på socialdemokraternas sida, så tror jag, att samförstånd varit möjligt. Jag beklagar, att enighet icke har vunnits, men jag vill som min mening säga, att det är icke ens fel, att vi stå där vi stå. Minoriteten avvisade ju ett förslag att insätta ombud i den särskilda delegation, som skulle utarbета detaljerna i det föreliggande betänkandet. Jag vet, att bland minoritetsgruppen finnas sådana, som beklaga denna åtgärd, men, å la bonne heure, erbjudandet att vara med blev i alla fall avvisat och vid sådant förhållande kan det icke vara rätt och billigt, att man tillåter sig att i tidningar och debatter göra gällande, att det suttit en mindre grupp, som dikterat besluten, medan en annan grupp hållits utanför en sluten konklav. Den, som stått utanför, enär han vägrat att vara med i arbetet, har enligt min mening icke rätt att anklaga dem, som måst utföra arbetet.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Om, såsom somliga önska, denna fråga i dag skulle falla, vad blir resultatet? Vi kunna väl säga, att med kännedom om den proposition, som är framlagd och med hänsyn till att Kungl. Maj:t accepterat, den kompromiss, som föreligger i utskottsbetänkandet, är det väl icke mycket nytt att vänta, om riksdagen skulle fatta beslutet att avslå utskottets förslag och återförvisa ärendet till Kungl. Maj:ts förnyade utredning. Således menar jag, att, så som det ligger till här, hava vi att efter bästa förstånd bedöma utskottsförslaget, som visst icke i allo är tillfredsställande — jag skall visa exempel därpå framdeles — och försöka göra det bästa av förhållandena.

Utskottet har ingått för principen om ett blandat system, när det är fråga om anslutning mellan folkskolan och realskolan. Här skulle jag verkligen vilja säga en sak, och jag har, tror jag, rättighet att säga det till de herrar i bondeförbundet och andra, som varit med om denna uppgörelse. Jag har själv blott varit suppleant i utskottet och jag var icke bland de invigda. Jag har här icke att tala annat än efter hörsägen, men det har sagts mig — är denna uppgift oriktig, är den slutsats, jag bygger på uppgiften också oriktig — att förutsättningen för kompromiss om ett blandat system, med 4-årig och 5-årig realskola skulle vara, att envar skulle betraktas som fullt likvärdig den andra, att ingen av dem skulle markeras såsom den där borde vara den egentliga, en annan som den där skulle tolereras. Så har det sagts mig. Likvärdigheten kan enligt min mening naturligtvis aldrig innebära, att man säger, att det skall vara hundra av den ena gruppen och hundra av den andra. Siffror är det härvidlag icke fråga om, utan det är fråga om själva motiveringen för principen. Om jag nu läser vad utskottet i detta avseende i motiveringen sagt, kan jag icke frigöra mig från den känslan, att denna motivering illa harmonierar med den förutsättning, som låg till grund för uppgörelsen. Ty av den framgår ostridigt, att det är den sexåriga folkskolan, som betraktas såsom bottenkola och icke någon kortare folkskolekurs. Det har uppgivits för mig, fortfarande från bondeförbundshåll, att man yrkat, att i motiveringen skulle intagas den definition på vad som förstodes med folkskolan som bottenkola, vilken den enligt min och mångas mening klokaste och insiktsfullaste mannen på detta område, avlidne undervisningsrådet Sandberg givit, då han förklarade, att därmed förstodes en sexårig folkskola eller i varje fall den väsentligaste delen av en sådan kurs. Detta yrkande på, att i motiveringen denna definition skulle angivas som det

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

begrepp, varmed man rörde sig, avvisades. Jag anklagar icke den, som måhända därtill nödd och tvungen gått med på vad som här står, för att han ej höll på sin mening, men jag kan ej frigöra mig från den känslan, att de herrar, som med denna förutsättning gingo in i denna underhandling, visade svaghet, när det gällde att hävda förutsättningen för denna överenskommelse. Det är således på dem, som detta ansvar vilar, icke på dem, som ha önskat, att det skulle vara uttalat ännu något mera bestämt att den sexåriga folkskolan är den enda riktiga förklaringen på vad som menas med folkskolan som botten-skola.

Jag är ju icke profet, men, såvitt jag förstår, kommer det att i vårt gamla fädernesland åtminstone i vår och våra barns tid att existera icke bara *en* form för anknytning mellan folkskolan och realläroverken, utan det kommer att finnas åtminstone två former, men om det blir de nuvarande eller några andra, därom kan jag icke döma. Den glesa bebyggelse, som vi ha på landsbygden, och det i städerna högt utvecklade folkskoleväsendet jämte en del andra omständigheter medföra, att vi icke — åtminstone om sakliga skäl få bestämma, vad riksdagen beslutar — i min tid besluta ha blott en grund för realläroverken, t. ex. den sexåriga folkskolan. Icke inom riksdagen men utanför den har man fått höra en ren skrämselagitation för den tanken, att vi skulle låta våra barn gå i folkskolan, även om förmögenhetsvillkoren eller lokala omständigheter skulle göra det möjligt för oss att sända våra barn till en privatskola eller ett läroverk. Jag kan icke förstå detta. Om jag så hade dubbelt så många barn som jag har, jag har nu fem, skulle det aldrig ett ögonblick falla mig in, att sända dem till annan barnskola än folkskolan. Om vi underhålla en folkskola, och den i det hela måste betraktas såsom en god skolform, och vi där ha en kunnig och upplyst lärarkår, och vi ha som vårt ideal att våra barn icke isoleras från andra klasser utan i tidigare år få lära känna dem, som äro komna från såväl rikare som enklare hem, kan jag icke förstå, varför det icke skulle vara riktigt och lämpligt att skicka våra barn till denna barnskola. Å andra sidan vill jag bedja dem, som hålla på en obligatorisk sexårig folkskola, men som också önska att deras barn skola komma en liten smula längre än folkskolan för dem, taga med i beräkningen olägenheten av ett års utökad studietid. Jag kan icke förstå, att de skola så envist hålla på den sexåriga folkskolan såsom enda normalform. Jag har en god vän i hemstaden, en insiktsfull och präktig man, som gjort mycket för skolväsendet där. Han är säkerligen lika intresserad som jag för att skoltiden icke skall onödigtvis förlängas. Om jag frågar honom på vad sätt jag skall kunna undvika den olägenheten att studietiden för mina barn som gå i folkskolan förlänges, säger han, att det är bäst att låta dem hoppa över första klassen eller hoppa över andra eller tredje eller fjärde eller femte klassen. Men om jag frågar honom: få de hoppa över den sjätte klassen? svarar han: nej, de böra gå igenom den sjätte klassen. Jag kan icke förstå annat, än att detta är dogmatism.

Jag vill fråga herr Rydén och andra, ja, jag skulle kunna rikta den frågan även till regeringen: är man rädd för att den sexåriga folkskolan som grundskola icke skall kunna hävda sig i en fri konkurrens? Tror jag på skolformens eget inre livsvärde, behöver jag icke rothugga allt som möjligtvis kan uppträda konkurrerande med denna form. Om jag planterar ett livsdugligt träd, skall jag väl icke, för att få det att växa, hacka bort allting runt omkring, där detta träd skall växa upp.

Vad har den kommunala mellanskolan under de ganska många år, som den existerat i vårt land, visat oss, som ha haft våra barn i densamma eller som eljest på grund av verksamhet eller intresse följt den? Den har visat sig vara en livsduglig, en fullt användbar skolform. Låt oss erkänna detta fak-

tum. Brister känneteckna väl denna skolform, men låt oss icke för dessa bristers skull göra oss skyldiga till en orätt dom. Vi må ock taga hänsyn till att den kommunala mellanskolan icke haft för densamma särskilt avpassade läroböcker och kurser, och till att i vissa fall den lärarkår, som tjänstgjort vid denna skola, varit mindre rustad än deras kamrater vid läroverken. Vi kunna mycket väl göra flera skolor, realskolor och andra fyraåriga, och ändå vara förvissade om, att vi icke begått någon illgärning mot våra barn. Men denna 4-åriga skolform har ju också visat sig vara behäftad med sådana olägenheter, att jag icke tror, att det i detta rike finnes någon ansvarig man, som, om han känner till förhållandena, vill göra gällande att denna fyraåriga realskola bör betecknas såsom en *idealform*. Så formulerar jag min uppfattning i detta avseende.

Herr Rydén beklagade i går läroverksorganisationens stelhet eller bristande rörlighet. Det var ungefär så, som han uttryckte sig. Jag skulle vilja säga: låt oss då röra på den ett litet tag. Det sätt, på vilket herr Rydén ville vara med om en sådan rörlighet i fråga om läroverken, framgick av hans anförande i går. Jag förmodar, att herrarna hörde uppmärksamt på, vad han sade. Är det fråga om ett historiskt läroverk, en skola, som nu är så liten, att den icke har mera än en begynnelseklass, ville herr Rydén, att riksdagen skulle säga till denna gamla skola: du skall se på och rätta dig efter den kommunala mellanskolan, du skall glömma din historia och dina anor och se till att du blir demokratisk. Rätta dig efter detta nya, som 1909 ävägabragtes i Sveriges undervisningsväsende. Är det åter fråga om en kommunal mellanskola, som har växt och blivit så stor, att där finnas tre parallellklasser i första, andra och tredje klassen, och det kommer en fribytare till motionär och hemställer, att denna kommunala mellanskola, som nu upphöjes till rang, heder och värdighet av samrealskola, skall få röra sig i så måtto, att en linje där blir femårig, då säger herr Rydén om den skolan: nej, det får icke ske, du skall icke tänka på några läroverksanor, som gå längre tillbaka än till 1909. Du har varit en kommunal mellanskola, därifrån härstammar du. Du får bli vid ditt stånd. Jag menar således, att den rörelse beträffande läroverken, som herr Rydén ville ha, skulle vara en särskild slags rörelse. Det finnes ju olika slag av rörelser, som herrarna veta. Det finnes en rörelse uppåt och nedåt, d. v. s. man får hoppa. Man säger till en skola: har du många elever, får du ha tre parallellklasser, som skola allesammans vara fyraåriga. Har du så få elever, att de kunna gå i två klasser, så får du ha två klasser. Skulle det bli fråga om en utveckling framåt eller tillbaka, gissar jag, att det kommer att visa sig förenat med ganska stora svårigheter att få till stånd en förändring ifrån en fyraårig realskola till en femårig. Herr talmannen kommer kanske ihåg, att det berättas en historia om en gubbe, som var anklagad för att han dragit sädesskylar från sin grannes åker och in på sin, och åberopade till sitt försvar att han var litet tokig. Man frågade honom, om det icke inträffade, att han drog sädesskylar från sin åker och över på grannens, men då svarade han, att han var icke tokig på det sättet. Ja, så är det med den här rörelsen. Det får uppenbarligen bli en rörelse i en riktning nedåt eller uppåt, men det får icke bli någon rörelse i den riktningen, som herr Rydén betraktar såsom en tillbakagående riktning, d. v. s. från kortare realskolekurs till längre.

Beträffande de samrealskolor, som herr Wallerius i sin reservation fäst uppmärksamheten på, nämligen Piteå, Strömstad, Filipstad och andra, där samhällena enhälligt gjort framställning om att riksdagen icke nu skulle vidtaga den föreslagna våldsamma förändringen, enär ett sådant beslut från riksdagens sida skulle åsamka vederbörande kommuner stora svårigheter, kräver rätten och billigheten att vi åtminstone giva dessa städer en längre övergångs-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

tid, så att icke på en gång stora kostnader åsamkas dem genom en sådan ändring. Jag påyrkar dock intet avsteg från vad utskottet föreslagit.

Jag annoterade i går med tillfredsställelse, att herr statsrådet, som ju eljest var mycket medgörlig och, såvitt jag förstod, i det hela, accepterade, vad utskottet hade föreslagit, på en punkt inlade, en bestämd gensaga. Jag önskar innerligt, att ministären på denna punkt icke ville frånträda vad ecklesiastikministern i går sade. Han inlade sin gensaga mot utskottsförslaget att slopa alla inträdesprövningar till realskolan.

Såsom en var vet, upptog ju det kungliga förslaget i detta avseende två ämnen, i vilka prövning skulle äga rum för sådana elever, som kommo med fulla betyg ifrån någon av folkskolans huvudformer, medan prövning i alla ämnen skulle äga rum, när det gällde sådana, som kommo från privatläroverk eller idkat självstudier. Varför håller jag för min del på prövning i dessa ämnen, modersmålet och räkning? Jag gör det därför, att ett beslut om inträdesprövning i dessa två ämnen skulle, såvitt jag som skolman begriper det, i någon mån avlasta den svåra trängsel, som faktiskt är till finnandes på realskolans gebit. De lärare, som skola taga hand om barnen och under t. ex. fyra år ge dem hela realskolans pensum kunde genom prövningen få förvissning om, att de i dessa stycken icke behövde syssla med elementa, som de riskerade att göra, om eleverna skulle tagas in utan all prövning. Jag gör detta yrkande också för folkskolans egen skull. Ty det är väl ett allmänt önskemål för oss, som äro vänner av folkskolan och vilja hennes förbättring, att hon skall i läsning, rättsskrivning, uppsatsskrivning o. s. v., med ett ord modersmålet, samt räkning, bringa eleverna en nödortftig kunskap. Äro vederbörande folkskollärare medvetna om, att de elever, som skola in i realskolan, måste pröva i dessa ämnen, så kommer detta att tvinga vederbörande lärare att ägna en särskild uppmärksamhet åt dessa viktiga och nödvändiga ämnen. Jag tycker också att de barn, som vilja gå längre än folkskolan leder, och barnens föräldrar och lärare må såsom vore det en ambitionssak visa nitälskan för att barnen skola få den verkliga kunskap, som visas genom en inträdesprövning till läroverken. Jag hoppas sålunda, att Kungl. Maj:t håller på detta, och jag skulle vara förvånad, om det icke skulle finnas resonans i riksdagen för detta enligt min mening så billiga och för både folkskolan och realskolan lyckosamma krav.

En sak till, herr talman! Herr Pehrsson i Göteborg, med vilken jag tillät mig börja, slutade i går sitt anförande med att beröra kristendomsundervisningens plats på schemat och jag kommer även att sluta med samma sak. Jag hade önskat, att jag i alla avseenden hade kunnat giva min anslutning åt vad herr Pehrsson i Göteborg sade. Men även om han och jag äro eniga i sak, bjuder mig härvidlag mitt sanningsmedvetande att förklara, att den motivering för detta yrkande, som herr Pehrsson i går hade, kan jag under inga förhållanden skriva under. När han här gjorde gällande, jag vill säga, en ond avsikt att komma kristendomsundervisningen till livs, när han gjorde gällande, att den, som varit andra särskilda utskottets ordförande, såsom ecklesiastikminister avsiktligt ville komma kristendomsundervisningen i folkskolan till livs genom 1918 års undervisningsplan nu stode i begrepp att taga det andra steget och avkristna realskolorna och läroverken, då är detta enligt min mening ett *farligt* tal, därför att jag icke kan tro, att det är ett *sant* tal. Jag kan säga, att jag har samma uppfattning som herr Pehrsson i Göteborg och flera, att det varit önskvärt, att kristendomsämnet i folkskolan fått tre veckotimmar, och vi hava talat därför. Men när jag såsom kristen man och såsom en, som vill vara ärlig och sann, prövar 1918 års undervisningsplan i kristendomsfrågan, kan jag omöjligen göra gällande, att de, som hava utarbetat denna plan, hava velat komma kristendomsundervisningen i våra folkskolor till livs. Herr Pehrsson tycker, att vi skola ha katekesundervisning, och jag tycker det icke. Det är vår plikt

att se till, att vi icke identifiera kristendom och katekes. Den som lämnar katekesen och går till vår kristna religions urkund och lägger den till grund vill icke avkristna skolorna.

Sedan jag sagt detta, ber jag ytterligare få säga, att jag icke kan förstå annat, än att, även om Kungl. Maj:t med sitt förslag och utskottet med det förslag, som här föreligger, icke avsett, att kristendomsundervisningen i realskolor och gymnasier skulle skjutas åt sidan, så måste ett bifall till vad som i detta avseende är föreslaget innebära, att kristendomsämnet på skolans schema kommer att få maka åt sig och för gymnasiets högsta ringar kommer det att försvinna som obligatoriskt ämne. Då detta är något, som jag icke önskar och icke kan biträda, vill jag hava detta sagt. Hur skall det vara möjligt att i enlighet med den kungliga propositionen införa tjugo dagars ledighet på läsåret, d. v. s. en halv dags ledighet i veckan, hur skall det vidare vara möjligt att som obligatoriskt ämne i realskolan införa slöjd, vilket ämne väl måste få åtminstone tre till fyra timmar i veckan, allt under det att man förklarar, att avsikten icke är att sänka realskolexamens värde, utan de nya ämnena bliva ett plus, som kräver sitt minus? Huru skall det vara möjligt annat, än att en del av de förutvarande ämnena måste maka åt sig? Vilka ämnen skola maka åt sig? Jag har frågat medlemmar av utskottet, jag har frågat andra kloka karlar, men icke fått något svar. Icke tror väl någon, att de moderna språken skola maka åt sig? Redan nu hava de för kort tid. Icke tror väl någon, att naturvetenskaperna, enkannerligen matematiken, skola maka åt sig? Varje mellanskolektor och lärare klagar ju över att tiden är för knapp för naturvetenskaperna. Det måste då enligt min oförgräpliga mening bli så, att ett av de ämnena, som måste ge rum, om utskottets förslag i detta avseende skall effektueras, är kristendomsämnet. Då jag icke vill och kan vara med därom, har jag velat säga detta.

Nu måste jag sluta men vill dock dessförinnan tillägga, att den ämnesminskning och valfrihet, som utskottet föreslagit på gymnasiestadiet, leder därhän, att kristendomskunskapen såsom obligatoriskt ämne försvinner. Jag kommer, herr talman, när det blir fråga om den saken, att biträda den reservation, som är avgiven av herr Wallerius.

I den punkt, som nu föreligger, kommer jag att rösta med utskottet.

Vidare yttrade:

Herr André: Herr talman, mina herrar! Äntligen ha vi fått höra en röst från det frisinnade partiet. Såsom nr 21 bland talarna i denna debatt har en representant, den förste representanten, för regeringspartiet yttrat sig i denna viktiga fråga. Jag tar för givet, att den tystnad, som regeringspartiet hittills iakttagit, vittnar om den tveksamhet, varmed man på den sidan mött det här föreliggande utskottsforslaget. Herr Mosessons inlägg gav också klart och tydligt uttryck åt denna tveksamhet. Det finns ett hasardspel, som heter tjuget. Jag fruktade nästan, att talaren nr 21 skulle ge intryck av detta hasardspel, och i viss mån blev jag sannspådd. Efter många och långa preludier gav herr Mosesson dock klart besked på ett par punkter, och med tillfredsställelse konstaterade jag, att herr Mosesson på de punkterna gick emot utskottets föreliggande förslag.

Jag skall tillåta mig att här dröja något vid en sak, som visserligen saknar all aktualitet men ändå haft sin betydelse: den kungliga propositionen. Den har kommit bort i diskussionen, den har fallit, icke på grund av den granskning, som den varit föremål för inom utskottet, utan på grund av den granskning, som den offentliga kritiken riktat mot densamma. Vår bildade opinion är sällan enig — men med sällsynt enighet har den gått fram mot det ord i vår

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

bildningsfråga, som heter propositionen nr 116. Herr statsrådet sökte visserligen i gårdagens anförande göra det mesta möjliga av det arv, som skulle ingå i utskottets förslag från den kungliga propositionen. Man kan väl förstå, att herr statsrådet var angelägen om att slå bryggor mellan propositionen och utskottets förslag. Om de bryggorna icke hålla, och om de bryggorna icke äro tillräckligt bekväma, då kan herr statsrådet icke komma över till den sida, som herr statsrådet tror skall bli den segrande. Man förstår så väl, att herr statsrådet är angelägen om att vinna åtminstone ett litet blad av den segerpalm, under vilken herr Rydén satt sig inför allt folket. Men förgäves skall man peka på de likheter, som kunna förekomma mellan den kungliga propositionen, å ena sidan, och skolutskottets förslag å den andra. Det finns någonting, som heter allmänna sanningar och allmänna fördomar. Den kungliga propositionen var sällsynt rik på bådadadera. Några av dessa hava kommit igen i utskottets förslag, icke därför att de stodo i propositionen, utan därför att de voro allmänna.

Den kungliga propositionen har blivit icke en grundval för en skolreform utan ett språngbräde till en sådan. Jag vet icke, om herr statsrådet är belåten med denna roll. Det förefaller mig, som om herr statsrådet kunde ha större mål för sin ambition. Men den äran — om det nu är en ära — och det ansvaret kan man icke förmena vår nuvarande regering: den har aktualiserat vår skolfråga som kanske ingen föregående regering på mycket länge. Enligt min mening har detta skett i en olycklig stund och på ett olyckligt sätt.

Herr statsrådet har varit angelägen att giva en stor bakgrund till sitt verk. Det är demokratiens seger på författningsens område, som nu skall följas av en demokratisk skolreform. Men, mina herrar, herr statsrådet har glömt, att vårt land har löst demokratiens författningsproblem och demokratiens skolproblem i en annan och riktigare ordning. Våra skolor voro i allt väsentligt demokratiska, innan vår författning blev det; våra läroverk voro allmänna, innan vår rösträtt blev allmän. Vi ha visserligen på grund av den sammankoppling mellan första kammaren och den kommunala rösträtten, som de Geers liberala representationsreform 1866 medförde, gjort oss skyldiga till det misstaget, att vi demokratiserade vårt stat, innan vi demokratiserade våra kommuner. Men vad vårt skolväsen beträffar, så har detta varit demokratiskt, långt innan den moderna demokratien blivit en makt i det svenska samhället. Jag behöver bara erinra om de många, som från samhällets lägsta skikt arbetat sig fram till rikets främsta värdigheter. Det är visserligen sant, att de olika klasserna äro ojämnt representerade i våra skolor. Men det beror icke på omständigheter, som ligga inom räckhåll för en skolreform; det beror framför allt på den ojämnhet, som alltid bestått och alltjämt består i fördelningen av teoretisk begåvning och ekonomiska möjligheter.

Vad vi behöva på skolans område, det är icke främst organisatoriska förändringar utan reformer på det inre arbetets område. Det liv, som pulserar inom skolan, är dock långt viktigare än den yttre ramen. Men denna yttre ram måste bli sådan, att den skapar så goda förutsättningar som möjligt för detta inre liv. Herr statsrådet har sett detta arbetsproblem — men herr statsrådet har också med sina organisatoriska reformförslag rest hinder i vägen för dess rationella lösning. Eller hur skall det bli möjligt att ge den högre skolan mera arbetsro, mera samling, ett starkare inslag av karaktärens och fysikens daning, när man samtidigt gör vad man kan för att förkorta denna skola? Herr statsrådet har med andra ord försvårat lösningen av den högre skolans viktigaaste problem i detta ögonblick.

Men även på skolorganisationens område har herr statsrådet gjort sig skyldig till en egendomlig felsyn. Under en tid, då en ganska svår arbetslöshet råder och en än värre arbetslöshet hotar att bryta in bland alla dem, som gått den teoretiska vägen, då vet herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdeparte-

mentet ingen angelägnare uppgift än denna att ytterligare öka tillströmningen till, att ytterligare öka arbetslösheten inom dessa grupper. Är det meningen, att allt flera studenter förgäves skola stå och klappa på portarna till vår tids slutna yrken, är det meningen, att allt flera studenter, jägmästare och ingenjörer skola konkurrera med varandra ända därhän, att deras löner drivas ned till det otroliga och tvinga många av dem att taga anställning i yrken, där de icke passa, men där de sitta med sina stora skulder? Är det meningen, att de borgerliga klasserna skola smulas sönder genom en av staten organiserad och skärpt konkurrens — ja, då kan jag förstå den kungliga propositionen och det här föreliggande utskottsförslaget. Men nog förvånar det mig, att borgerliga män i en borgerlig regering och en borgerlig riksdag hava velat låna sin medverkan till en dylik gärning. Och allra mest förvånar det mig, att bondeförbundarna velat vara med om att stödja en sådan politik. Innan ännu den s. k. kompromissen ens var påtänkt, skrevs det några ord i bondeförbundarnas motion, som jag skall tillåta mig uppläsa. Det står i motionen nr 260 i första kammaren bland annat följande: »I vår tid med dess skarpt beskurna möjligheter till utkomst på de lärda banorna kan det starkt ifrågasättas, om det ens är lämpligt överhuvud att bredda vägarna till det lärda proletariats trista slutmål.»

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Om emellertid herr statsrådet har avsett att aktualisera de problem, som äro minst brännande, och att blockera vägen till lösningen av de frågor, som mest kräva en lösning, så har herr statsrådet lyckats på ett nästan lysande sätt. Men herr statsrådet har också lyckats att aktualisera problemen på en olämplig tidpunkt. Det kan icke förnekas, att de sista årens skoldiskussion avsevärt bidragit till att minska motsättningarna och närma linjerna till varandra. Den gamla skoldogmatismen har varit på väg att uppmjukas. Man var på marsch mot en verklig, en lojal samförståndsfred, mot en samförståndsfred i klarhetens och redlighetens tecken. Det är denna lyckliga utveckling, som nu genom herr statsrådets ingripande blivit avbruten. Den saktighetens och moderations and, som talade ur de skolsakkunnigas yttrande, har tystats ned. Undervisningsrådet Björck, som till sina åsikter är förvillande lik skolkommissionens lektor Björck, har återigen kallats fram. Skolkommissionen och dess förslag har »tittat» på nytt. Skolfrågan har återigen blivit en partifråga, om det också varit svårt nog att kommendera fram de borgerliga mellanpartierna till gamla och övergivna stridsställningar. Är det verkligen ett utslag av en högre statsmannakonst, av en djupare politisk vishet, att icke kunna vänta — att icke kunna vänta, när ingen nöd står på och när saktigheten skulle vinna på ett uppskov? Den på 6-årig folkskola byggda kommunala mellanskolan kan ju utvecklas huru långt som helst utan hinder från statsmakternas sida, och den är ju — i varje fall enligt utskottets mening — så högst förträfflig.

Herr statsrådet har icke haft det avgörande ordet i vår skolfråga, men på två punkter har han kunnat öva ett bestämmande inflytande på densammes utveckling. Han har kunnat bestämma tidpunkten för frågans behandling och problemställningen. På bägge punkterna har herr statsrådet enligt mitt förmenande valt orätt. Dessutom har herr statsrådet kunnat förmedla arvet från salig skolkommissionen, medan den sakkunniga opinionen i växande utsträckning har gjort sig urarva.

I nära tretton veckor har nu den kungl. propositionen varit utsatt för offentlighetens ljus och offentlighetens kritik. Starkare verk än denna proposition ha dåligt bestått ett sådant prov. I skydd av utskottshemligheten och i skydd av hemliga konklaver har man emellertid, fjärran från all besvärande offentlighet och fjärran från all besvärande sakkunskap, av det virke, som var kvar av den kungl. propositionen, utarbetat ett nytt verk. Herr statsrådet hade med herr Wilhelm Björcks hjälp tagit och byggt om skolkommissionens och herr

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Rydéns båt, medan herr Rydén var ute och badade, men herr statsrådet kunde icke föra båten i land utan herr Rydéns hjälp, och priset för herr Rydéns medverkan blev, att båten på nytt skulle byggas om, förses med ny vimpel och nytt befäl. Vem som blev kapten, det behöver jag icke säga. Men herr statsrådet fick följa med som passagerare, och herr Reuterskiöld fick alltemellanåt visa sig, fick alltemellanåt synas, på kommandobryggan. Jag tager för givet, att ingen tror, att herr Reuterskiöld fått föra ett verkligt befäl.

Men vad hade då bondeförbundet på galejan att göra? Vad är bondeförbundets vinst av denna kompromiss? Jo, mina herrar, bondeförbundet har fått en utredning »huruvida och i vad utsträckning» — jag citerar på nytt dessa lovande ord: »*huruvida och i vad utsträckning*» — praktiska utbildningslinjer, för landsbygden avpassade högre folkskolor och statsstipendier till studerande vid folkhögskolor och lantmannaskolor kunna komma i fråga. Med dessa tre fåglar i skogen har man avspisat bondeförbundet. Eller menar kanhända herr Johansson i Kälkebo, att det är en sådan stor fördel för landsbygden, att denna via kronoskatten får vara med om att finansiera de kommunala mellanskolor, som redan nu finnas och redan nu stå öppna för landsbygdens barn? Jag hade verkligen icke väntat mig ett sådant ädelmod från det hållet. Eller kanske bondeförbundet har för avsikt att vinna rekryter — politiska rekryter menar jag naturligtvis — i mindre städer, köpingar, municipalsamhällen och andra industriorter? Eller överskattar man kanhända fördelarna för landsbygdens del av den på sexårig bottenkola byggande högre skolan?

Jag förstår ju, att det kan se ut som en stor fördel att behålla barnen hemma två år längre. Men man får icke glömma, att den faran föreligger, att barnen få *stanna hemma för alltid*. Landsbygden har som regel sämre skolor, och när så icke är fallet, sämre lärare och sämre utrustning. Barnens utveckling går också i lugnare och i vissa avseenden långsammare tempo på landsbygden än i städerna. I varje fall är den talförhet, som ofta är så avgörande för ett kort prov, ej sällan mindre bland landsbygdens barn än bland städernas. Ju längre man under sådana förhållanden uppskjuter tävlan mellan landsbygdens och städernas barn, dess sämre bli landsbygdens barn ställda. På det sättet kan landsbygdens vinst av den sexåriga bottenkolan i många fall se ut. Men kanske har man avsett — som det så vackert heter i bondeförbundsmotionen — att »med lämpliga medel *förhindra*, att strömmen ledes från jorden, som ytterst dock ger arbete åt de arbetslösa».

Frågan är emellertid för stor och betydelsefull, för att jag uteslutande skulle vilja se den från bondeförbundets speciella synvinkel. Jag skall icke gå in på de pedagogiska synpunkterna; de ha av många sakkunniga talare blivit utförligt belysta. Men jag vill vända mig mot den trafik, som här förekommit, att med föregivna sociala fördelar försöka försvara även uppenbara pedagogiska misstag. Är det icke så, att det pedagogiskt oriktiga också är socialt oriktigt? Är det icke ett socialt ont, att flickorna flyttas över till skolor, som äro gjorda för pojkar, som dåligt passa dessa men ännu sämre flickorna? Och är det icke ett socialt missgrepp att flytta ihop pojkar och flickor i oerhört forcerade realskolor, där de skola sitta tillsammans under pojkarnas slöaste och flickornas ömtåligaste år, under den tid då de olika könens utveckling präglas av de mest olika utvecklingstendenser? Är det icke ur sociala synpunkter förkastligt att förlänga skoltiden för tusentals barn med ett helt år, utan att deras utbildning blir bättre? Vad betyder icke detta för svenskt arbete och för svensk ekonomi? Denna sida av saken, denna kostnadsfråga, får man icke glömma, när man är inne på kapitlet om skolreformens ekonomiska konsekvenser. Att ett år senare komma in i det produktiva arbetet, det är en förlust för den enskilde och för det allmänna, som väger tungt i vågskålen mot den sexåriga bottenkolan.

Men även på andra punkter är denna skolform behäftad med svåra olägenheter. Under den tid, då utlandet på grund av nya tekniska resurser för var dag som går rycker oss allt närmare, när vi varje afton kunna höra utländska radiostationer, när vi på ett dygn kunna komma till London, Paris eller Berlin, när på alla sätt de internationella förbindelserna vinna ökad betydelse, då försämrar man språkundervisningen i våra skolor. För närvarande åtgår det normalt 12 år till studentexamen, och under nio av dessa har man främmande språk uppförda på schemat. När den sexåriga bottenskolan lägges till grund för den högre skolan, tager det tretton år till studentexamen, men endast under sju av dessa finnas främmande språk på schemat. Jag kan verkligen icke tänka mig någon mera otidsenlig reform än just denna.

Till sist några ord i en annan fråga. Regeringens proposition har på väsentliga punkter blivit övergiven i utskottets förslag. Vi ha emellertid hört, att herr ecklesiastikministern är beredd, om också med någon motvilja på ett par punkter, att acceptera detsamma. Men hur ställer sig regeringen? Vi ha hört herr ecklesiastikministern; vi ha snart rätt att vänta ett auktoritativt ord från regeringsbänken. Är regeringen verkligen beredd att bära det solidariska ansvar, som brukar vila på parlamentariska ministärer och som är så starkt förankrat i vår svenska statsrätt?

Jag läste härom dagen i en bok av Winston Churchill, den nuvarande engelske finansministern, några ord som äga sitt intresse i detta sammanhang. Han skrev: »Medlemmarna i en regering äro aldrig riktigt sammansvetsade förr än de gjort misstag tillsammans och försvarat varandras felgrepp.» Jag kan förstå, att det kan föreligga en frestelse för den nuvarande regeringen att starkt hålla samman. Men varom skall man här hålla samman? Ingen har här yrkat bifall till den kungl. propositionen, och jag tror icke, att någon kommer att göra det. Utskottsförslaget avviker på väsentliga punkter från regeringens förslag, och denna komprometterande kompromiss är tillkommen i löndom, utan regeringens medverkan. Kan det verkligen vara en så angelägen uppgift för regeringen att hålla samman kring utskottets förslag och på detta sätt stödja och stimulera utskottsväldet och utskottsgodtycket i svensk politik — på regeringsmaktens bekostnad? Så vitt jag kan förstå har regeringen ännu möjligheter att säga ja eller nej till utskottets förslag. Ett ja betyder svaghet och underkastelse, ett nej betyder, att regeringen åter är beredd att taga ledningen i en fråga, där den förlorat ledningen.

I detta anförande instämde herrar *Lorichs*, *Magnusson* i Skövde, *Olsson* i Blädinge och *Bernström*.

Herr *Petersson* i Lerbäckaby: Herr talman! Det är icke för att diskutera den pedagogiska sidan av skolproblemet, som jag har begärt ordet; därtill känner jag mig sakna nödiga förutsättningar. Men när man i motiveringen för föreliggande förslag lägger huvudvikten på de sociala synpunkterna och därvid särskilt skjuter fram de fattiga pojkarna på landet, må det vara förklarligt och försvarligt, om den, som själv delat dessa fattiga pojkars lott och provat deras villkor, känner sig uppfordrad att säga ett ord ur sin egen personliga erfarenhet.

Jag tillåter mig då framhålla, herr talman, att frågan, huruvida en fattig pojke från landet skall få gå läsvägen eller icke, är icke så mycket en fråga om skolans organisation som fastmera beroende på andra omständigheter. Var läroverket anknyter till folkskolan, det vet kanske i många fall varken den fattige pojken själv eller hans närmaste omgivning, visste det i varje fall icke på min tid. Vad det i första hand kommer an på är däremot, om det finns någon som tager sig an honom och hjälper honom till rätta, hjälper honom att över-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

vinna de betänkligheter, som de fattiga föräldrarna helt naturligt hysa inför de ekonomiska konsekvenserna och inriktar hans ansträngningar på ett bestämt mål. Hittills har det väl i de flesta fall varit pastorn i församlingen, som fyllt den uppgiften, understundom kanske läraren på platsen eller någon student, som varit hemma på ferierna.

I detta förhållande gör denna nya skolorganisation ingen ändring. I alla de fall, där folkskolan är organiserad efter någon av de s. k. undantagsformer-
na — och i dessa undervisas alltså en fjärdedel av landsbygdens barn — blir den fattige pojken hänvisad att läsa extra för att våga tentera, och det samma blir praktiskt taget förhållandet även i övriga fall, alldenstund han blir underkastad inträdesprövning, så snart det är flera sökande än det finns platser, något som nog torde komma att bli händelsen åtminstone i den femklassiga realskolans lägsta klass. Jag tänker på förhållandena i min egen hembygds skolstad, Borås, där det nu i vissa klasser på realskolestadiet finnes ända till tre parallellavdelningar men där det hädanefter skulle få finnas parallellavdelningar endast på den nya fyraklassiga linjen med påföljd, att man icke tror sig om att kunna taga emot mer än en ringa del av dem, som vilja söka sig in i den femklassiga realskolan.

Vad det härefter och till sist kommer an på, när det gäller, huruvida en fattig pojke skall få studera eller ej, är om det lyckas att ordna den ekonomiska sidan av saken. Ännu på min tid skedde detta i mycket stor utsträckning i form av s. k. »matdagar», d. v. s. det var familjer i skolstaden, som togo emot pojken från landet vid sitt bord en eller flera dagar i veckan. På detta sätt lyckades det för honom att bringa ned sina kontanta utgifter i synnerligen hög grad. Numera lär väl icke den vägen stå öppen i samma utsträckning; allting har också blivit så mycket dyrare än förr. Men om den ekonomiska sidan av frågan var den svåraste att lösa på den tiden, när man med sparsamhet kunde draga sig fram med 75—100 kronor i terminen i kontanta utgifter, gäller detta för närvarande i ännu högre grad. Men det problemet har den kungl. propositionen icke ens gjort ett försök att angripa. Jag räknar nämligen icke med den i utsikt ställda befrielsen från avgiften till ljust- och vedkassan, då det ju här rör sig om jämförelsevis blygsamma belopp. Då är utskottet inne på en riktigare väg, när utskottet förordar utredning om möjligheten att bereda studiehjälp åt fattiga, studiebegåvade elever. Naturligtvis måste även den vägen beträdas med varsamhet och urskillning, men den leder enligt min tanke till målet oändligt mycket enklare och säkrare än den föreslagna läroverksreformen som sådan.

Den ekonomiska frågan sammanhänger givetvis närmast med frågan om studietidens längd. För den som först sent kan bestämma sig att taga det avgörande steget in på studiebanan blir det angelägnaste av allt att i möjligaste mån förkorta vägen till examen. Det är därför så många av ynglingarna på landet försöka att läsa sig in i någon högre klass eller sedermera »hoppa över» en klass. Av samma anledning finna vi, hurusom många söka sig in i längre bort belägna privatläroverk med förbigående av den närmaste skolstadens läroverk. Här skulle naturligtvis de föreslagna lyceerna fylla en uppgift, och jag tror, att detta är en riktig tanke, som emellertid säkerligen skulle vinna på att till en början förverkligas i en mera begränsad omfattning och i övrigt på det sätt, som förordas i högerreservationen. Att lägga det största lyceet till huvudstaden, landets dyraste ort, skulle kunna äventyra syftet med denna organisation. Något organiskt sammanhang med den nya läroverksorganisationen har denna försöksform icke, utan den kan i den utsträckning, som befinnes lämplig, genomföras fristående för sig.

I övrigt medför Kungl. Maj:ts och utskottets förslag icke någon tidsvinst för landsbygdens barn under annan förutsättning, än att de som efter genom-

gången sexårig folkskola vinna inträde i den fyraåriga realskolan under andra förhållanden hade varit hänvisade att efter avslutad folkskolekurs söka in i någon av den nuvarande realskolans lägsta klasser, vilket visst icke alltid är förhållandet. Å andra sidan förlänger man, såsom här upprepade gånger erinrats, för en stor del av såväl städernas som landsbygdens barn studietiden med ett år. Att denna sak icke får bagatelliseras, såsom man i går från flera håll visade benägenhet att göra, sluter jag till av de utredningar, som äro verkställda och vilkas resultat är tillgängligt, bl. a. de skolsakkunnigas utredningar och även vissa lärarkollegiers. Jag erinrar mig särskilt den undersökning, som på sin tid verkställdes av lärarkollegiet vid Gävle allmänna läroverk och som gav vid handen, att av 597 elever, vilka under en viss tidsperiod inskrivits i första klassen vid läroverket, 397 skulle ha förlorat vardera ett år, några av dem t. o. m. två år, på den sexåriga bottenskolan, under det att endast 25 skulle ha vunnit vardera ett år och 3 två år. Av 361 läroverkets dåvarande elever, som skulle ha förlorat vardera ett år, i vissa fall två år, hade 271 eller 75 % kommit från folkskolan. Det torde kunna ifrågasättas, om det över huvud taget kan anses socialt försvarligt, långt mer socialt rättfärdigt, att i onödan fördröja utträdet i livet för unga människor, som annars kunnat komma ut ett år tidigare.

Om därtill, såsom man från sakkunnigt håll med stor enighet försäkrar, resultatet av den längre och dyrbarare studievägen blir från utbildningssynpunkt svagare genom realskolans och gymnasiets avkortning, om man alltså för att flera skola få gå studievägen sätter målet för utbildningen lägre, sätter *kvan- titeten före kvaliteten*, om så är fallet, då tycker jag uppriktigt sagt, herr talman, att vad man här bjuder landsbygdens ungdom är mindre att tacka för än att betacka sig för.

Om jag alltså icke tror på den föreslagna reformens ändamålsenlighet från förslagsställarnas egna utgångspunkter: att hjälpa fram de medellösa ungdomarna på landsbygden, så kan jag å andra sidan, herr talman, icke underlåta att säga, att jag ställer mig ganska betänksam till själva förutsättningarna för reformen, om och i den mån med densamma avses att bredda studievägen för att föra allt fler och fler in på den vägen. Varken för de fattiga pojkarna själva eller för den samhällsklass de tillhöra eller för landet är en sådan utveckling uteslutande av godo. Ser jag det från den enskildes synpunkt, så måste jag säga mig, att bara det att få gå studievägen ju inte kan vara något självändamål, utan att det måste finnas något reellt mål för utbildningen. I förbigående skulle jag vilja anmärka, att i allmänhet börja de riktigt stora svårigheterna först efter studentexamen, men dem kan man ju inte göra något åt med en läroverksreform. Man kommer i alla händelser icke förbi frågan, vad det skall bli av alla dessa fattiga pojkar, sedan man väl fått in dem på studiebanan! Och jag tycker då, att man blir ganska betänksam, när man ser sig omkring och finner, hur det snart sagt på alla områden råder en olidlig trängsel, som man väl knappast kan förvänta, att den är av snart övergående natur.

Vad skola de bli? *Läkare?* I fjol behandlade vi här i kammaren en motion, som utgått från samma håll, där man nu som ivrigast förordar läroverksreformen, en motion, som bl. a. avsåg att »reglera tillgången på läkare och den årliga tillströmningen till läkarbanan». *Jurister?* För endast ett par veckor sedan offentliggjordes en av särskilda kommitterade för de juridiska förenin- garna i Uppsala och Lund verkställd utredning, som visade, att juristbanan för närvarande är mycket överbefolkad och att ingen förbättring kan väntas inträda på lång tid. Det utexamineras, säger kommittén, årligen dubbelt så många jurister som behövas. *Folkskollärare?* Ja, där tillämpas redan yrkespro- tektionistiska åtgärder för att i någon mån minska olägenheterna av den rådande

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

överbefolkningen. Och hur tillämpas de? Jo, så att studentklasserna vid seminarierna indragas! *Ingenjörer?* För tillståndet på den banan finns det ett träffande uttryck i påpekandet, att ingenjörerna sedan flera år tillbaka utgöra en av våra förnämsta exportartiklar.

På det sättet kan man gå igenom yrke efter yrke, överallt samma resultat. Undantag utgör visserligen prästbanan, men jag kan knappast tänka mig, att det är för att rekrytera den banan, som skolutskottets ordförande och majoriteten bland dess ledamöter äro så angelägna att leda de fattiga pojarna ur arbetare- och bondehem in på studiebanan.

Vad jag vill komma till med detta är, att det för en fattig pojke på landet, även om han förmenar sig ha läshuvud, många gånger kan vara mycket bättre att utbilda sig för sina fäders yrke och bli en duktig jordbrukare eller skicklig yrkesman, än att öka trängseln inom de s. k. lärda yrkena med ovissa utsikter att efter många års ansträngningar nå en ställning, som i fråga om självständighet är jämförlig med bondens eller hantverkarens.

Söker jag så slutligen bedöma frågan från den svenska allmogens synpunkt, vars förhållanden jag tror mig känna så pass mycket, att jag vågar mig på ett sådant bedömande, så måste jag säga, att värdet av denna reform ter sig skäpligen tvivelaktigt. *Det är icke heller landsbygdens folk, som begärt denna skolreform.* Landsbygdens folk, så långt jag känner det, fruktar av egen dyrköpt erfarenhet den skolpolitik, som bär ordförandens i särskilda utskottet namn, fruktar den även när den kommer med skänker, vare sig de ha formen av en ny undervisningsplan eller nya skolformer. Vad man begär på landsbygden är bättre fortbildningsmöjligheter för det praktiska livets värv, vilket måste bli flertalets ibland den svenska allmogeungdomen.

När man så talar om den föreslagna reformen som ett medel att utjämna klassemotsättningarna, så måste jag säga till allra sist, att på landsbygden har man större anledning att frukta *den nya klasskillnad*, som skulle kunna uppstå, därest det en gång började ingå i allmänna medvetandet, att det finnes två klasser bland allmogens barn, de begåvades klass, som går läsvägen, och de obegåvades, som måste ägna sig åt de praktiska yrkena. Den klasskillnaden kommer, tro mig, herr talman, att göra oändligt mycket mera ont än den ofta inbillade klasskillnad, som man säger sig vilja utjämna.

Herr **Johansson** i Kälkebo: Herr talman! Om man skulle fullfölja det resonemang, som den siste ärade talaren var inne på, skulle man komma till det resultatet, att det nuvarande skolsystemet gjort bankrutt därför att vi med utgångspunkt från detsamma fått in alltför mycket folk på den lärda banan. Har man emellertid en sådan uppfattning, tycker jag, att det kan vara mycket liten anledning att taga den hittills gällande skolorganisationen i försvar. Men jag skall icke gå in på den sidan av saken och icke heller inlåta mig på något polemiskt anförande, ehuru jag icke kan underlåta att från början säga ifrån, att herr Andréns yttrande var i hög grad lagt så, att det kunde vara mycket frestande att hålla vissa vidräkningar med honom. Vill han här i kammaren uppträda med starka ord, så är detta naturligtvis hans ensak; jag skall icke följa det exemplet. Jag anhaller i alla fall, att den grupp, som jag tillhör, må få intaga sin ställning i denna fråga utan att bli föremål för sådan uppmärksamhet, som den ärade talaren ägnade oss. Jag konstaterar också den ofantligt stora skillnaden mellan herr Andréns yttrande och det anförande, som hölls av herr Holmdahl och som man måste respektera, därför att det helt och hållet vilade på saklighetens grund.

Den fråga, som med skolpropositionen kom på riksdagens bord, har man haft att vänta under åtskillig tid; den har uppskjutits länge och sedan många år tillbaka stått på dagordningen. Behandlingen av frågan har också under

väntetiden i ganska hög grad föregåtts av överväganden och överläggningar ur olika synpunkter, och därvidlag har särskilt botten-skoletanken bildat ett stort inslag i diskussionen. Fastän jag från början icke tillägnat mig åsikten om nyttan och nödvändigheten av botten-skolan, har jag alltmer förts över till den uppfattningen, att när en reglering av det högre undervisningsväsendet i vårt land skulle ske, detta måste bygga på botten-skoleprincipens grund. Strängt taget har väl också hela opinionen i landet kommit att gå i den riktningen. Nu reses det ju egentligen icke något motstånd mot att godkänna denna princip, utan man har i diskussionen kommit att behandla endast frågan om de olika tidpunkter, vid vilka det vore lämpligt att anknyta den högre undervisningen till folkskolan. För min del vill jag gärna, att man skall sörja för att den lämpligaste tidpunkten härvidlag väljes. Men det kan i varje fall icke tillkomma mig att bestämt avgöra, om den fyraåriga botten-skolan har ett sådant företräde framför den sexåriga, att jag icke skulle kunna vara med om att även den senare finge komma till heders vid den blivande omorganisationen. Jag har så mycket mindre anledning att göra detta, som ju hela vårt system av kommunala mellanskolor är byggt på anknytningen till sexårig folkskola. När utvecklingen gått därhän, att man har icke mindre än ett 90-tal kommunala mellanskolor i landets olika delar, måste man säga att anknytningen till den sexåriga botten-skolan redan är praktiskt genomförd i stor utsträckning, och under sådana förhållanden kan jag för min del icke se något principvidrigt, att man också närmar denna botten-skola till de egentliga realskolorna, som väl i grund och botten, till en icke oväsentlig del, ha på det första stadiet samma undervisningsuppgifter som de kommunala mellanskolorna. Det är från den utgångspunkten, som jag kunnat i stort sett ansluta mig till den mening, som undervisningsutskottet kommit till.

Beträffande vidare åtskilliga detaljer i utskottsutlåtandet har jag icke så »förbenat» bundit mig, att jag icke kan tåla kritik i vissa avseenden. Jag finner mig också i mångt och mycket sakna förutsättningar för att kunna bedöma dessa saker så genomgående, att jag anser eller ansett mig böra göra en insats för att åstadkomma någon ändring i utskottets förslag härvidlag. Jag utgår ifrån såsom alldeles bestämt, att skulle det visa sig, att reformen skär sig på några punkter vid tillämpningen, skall det icke bli så svårt att ställa saken till rätta. Jag skulle för min del lika gärna varit med om att man i år bara fastslagit principen och huvudgrunderna och att man beträffande detaljerna gått in med en skrivelse till Kungl. Maj:t. I så fall skulle jag varit lika belåten, men frågan ligger icke till på det sättet, och då man här gått in för ett direkt fastslående även av detaljerna, anser jag detta icke innebära något så förskräckligt förhållande, att jag icke skulle kunna vara med om förslaget, särskilt som jag, efter vad jag nyss nämnde, har den tanken, att om det hela icke skulle gå ihop på alla punkter, kan en rättelse ske.

Nu har i denna diskussion kommit fram såsom ett stort moment kostnadsfrågan. Jag har emellertid hört en person, som är absolut motståndare till utskottets förslag, medgiva, att han genomgått de gjorda beräkningarna tillsammans med utskottets expert och på ett kritiskt sätt granskat desamma samt därefter måst erkänna, att mot dessa beräkningars hållbarhet funnes för närvarande ingen saklig anmärkning att göra. Men man säger vidare: förslaget medför så många ekonomiska konsekvenser, som icke synas och som icke avses i beräkningarna. Man menar särskilt, att det måste komma till stånd en kolossal utveckling på folkskolans område, därest denna skall bliva skickad att vara underlag för undervisningen i de högre skolorna. I den delen har dock riksdagen för många år tillbaka eller redan år 1909 intagit ställning, nämligen när ordningen för de kommunala mellanskolorna fastslogs. Jag skall

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

tillåta mig att till dagens protokoll anföra ett citat från propositionen nämnda år för att visa, att man från det håll, där man nu talar om de ofantligt stora kostnaderna för folkskolans utveckling i framtiden, vid den tiden icke var så rädd för dylika konsekvenser. Den dåvarande ecklesiastikministern, Hugo Hammarskjöld, anförde i propositionen nr 81 vid 1909 års riksdag å sid. 29 och 30 ordagrant följande: »Som villkor för erhållande av statsunderstöd bör stadgas, att folkskolan å orten skall vara anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A. Med hänsyn till den ifrågasatta nya skolformens ändamål får denna fordran icke eftergivas, och jag kan därför icke biträda det förut berörda yrkandet, att understöd till skola av ifrågavarande art skulle kunna utgå, änskönt kommunen ej anordnat sin folkskola enligt nämnda normaltyp. Detta innebär icke ett förnekande av möjligheten att en folkskola av lägre typ i enstaka gynnsamma fall kan föra lärjungarna till samma bildningsmål som skolor av A-typen. Men skolorganisationen måste grundas på allmänna förutsättningar än vad i enstaka fall möjligen kan äga rum.»

Detta var utgångspunkten för dem, som förde fram de kommunala mellanskolorna vid 1909 års riksdag. Och när herr Lindman i går var inne på att den reform, som vi nu genomföra, skulle komma att föranleda så stora kostnader, hade han kanske icke riktigt i minnet, att det var ecklesiastikministern i hans egen regering, som just slog fast systemet, att A-skolorna skulle ligga till grund för 1909 års skolreform, vilken säkerligen medverkat till att folkskoleväsendet nu till omkring 70 % är ordnat enligt de s. k. huvudformerna. Denna reform skapas alltså icke i dag, utan den tillkom egentligen redan med 1909 års riksdagsbeslut, när de kommunala mellanskolorna i sin nuvarande form infördes. Den reform, vars lösning jag för närvarande är böjd att bidraga till, utgör enligt min mening en fortsättning av den reform, som infördes på mellanskolestadiets område vid nämnda riksdag.

Jag anser mig icke böra fördjupa mig vidare i föreliggande fråga. Jag kommer vid den slutliga voteringen att rösta med utskottets förslag. Men skulle under diskussionen något medlingsförslag på någon punkt i motiveringen uppkomma, är jag naturligtvis villig att jämka mig därefter. Jag skulle också i likhet med herr Mosesson vilja biträda den linje, som tager visst avstånd från att religionsundervisningen i för stor utsträckning skulle kopplas bort från den nya skolplanen på gymnasietadiet.

Herr Grapenson: Herr andre vice talman, mina herrar! Jag hade ursprungligen begärt ordet för att yttra mig om det föreliggande förslaget med hänsyn till det län, som jag har äran representera. Men jag kan icke underlåta att i sammanhang härmed understryka och i viss mån belysa ett par synpunkter, som redan blivit här berörda, och jag skall bemöda mig om att göra det utan att bli långgrandig.

Personligen har jag själv alltid varit intresserad av botten-skoletanken, och jag räknar mig ännu till denna tankes anhängare. Jag kan också försäkra, att det skulle ha blivit mig en sann tillfredsställelse, om jag på sakliga grunder nu kunnat rösta för denna tankes förverkligande. Men när jag söker lägga verklighetens måttstock på vad som här föreslås, då ter sig saken för mig anorlunda än endast en åstundan att kunna förverkliga idén i fråga.

Utskottet berör en av de synpunkter, som också jag har i tankarna. Utskottet säger nämligen på sid. 63 mitt på sidan: »Emellertid vill utskottet å andra sidan framhålla, att man i och med folkskolans anordnande som allmän botten-skola för den högre undervisningen måste tillse, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna, utan att den får ostörd fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning.»

Det är sålunda tydligt, att utskottet här ser och erkänner en fara efter det nya reformförslagets genomförande. Folkskolan kan i första hand endast bli en förberedelse för realskolan med förbiseende av folkskolans egentliga uppgift. Men denna fara är i stort sett icke möjlig att avvärja. Föräldrarna på de orter, där frågan om barnens fortsatta skolgång intresserar dem, komma helt visst att utan vidare giva sina barns lärare och lärarinnor betyg efter antalet barn, som de lyckas läsa in i realskolan. När barnen, såsom det vid sådana tillfällen säkerligen kommer att heta, till följd av brist på utrymme icke kunna tagas in i skolan, trots att betyget är vackert, så förstår man — ja, jag har i viss mån erfarenhet därav — att dessa lärares och lärarinnors ställning då icke blir avundsvärd. Jag förstår vidare, att barn från de längre bort liggande skolorna i fråga om intagning i realskolan alltid måste komma efter barnen från de orter, där realskolan är förlagd. Läraren och lärarinna råka ofta ut för svårigheter och tråkigheter i detta avseende. Det kommer att uppstå en oangenäm rivalitet mellan de olika A-skolorna. Vissa skolor anses gynnade, andra missgynnade; vissa lärare och lärarinnor bli favoriserade vid barnens intagning, andra bli tillbakasatta; och dock kan det hända, att just dessa lärare, vilkas arbete måhända kommer att betraktas såsom underhålligt som underlag för realskolan, dock äro de, som trognast arbeta efter folkskolans egna synpunkter utan avseende på undervisningens inriktning för barnens intagande i realskolan. Det kommer vidare givetvis att bli mycket svårt, såsom här redan antytts, för barn från B-skolor att vid inträdet i realskolan upptaga en tävlan med barn, som komma från A-skolor.

Men även realskolans lärare komma säkerligen, förutsatt att denna reform genomföres, i en mycket svårare ställning än förut. De komma att råka ut för klander och få emottaga beskyllningar för kitslighet, orättvisa och hårdhet emot eleverna; och ytterst är det dock icke lärarna utan systemet, som rår för anklagelserna. Jag nämner nu icke detta därför, att jag anser den saken: hur lärare och lärarinnor behandlas, som en huvudsak från skolorganisatorisk synpunkt. Men ofrånkomligt är i varje fall, att lärarnas och lärarinnornas motgångar och svårigheter i många fall också äro skolans och skolarbetets motgångar och svårigheter. Kort sagt: Jag har velat säga, att ökade slitningar mellan skola och hem åtminstone ännu så länge, tills förhållandena annorlunda utvecklats sig, komma att bli en given följd av den föreliggande reformens genomförande. Jag skulle icke för närvarande vilja förfuska bottenkoleiden på detta sätt eller göra den misstrodd, ty jag tror, att denna idé har framtiden för sig, även om tiden för dess genomförande i den utsträckning, som utskottet tänkt sig, ännu icke enligt mitt förmenande är inne.

Den andra synpunkten, som jag också helt kort ville beröra, har en del talare redan varit inne på; ett stort antal av landets barn gå ännu i skoltyper, från vilka möjlighet att utan inträdesprov vinna inträde i realskolan icke föreligger. Barn från dylika skolor råka ju i en synnerligen missgynnad belägenhet. Inom det län, som jag representerar eller rättare detta läns södra del, d. v. s. piteåtrakten eller piteåområdet, om jag så får kalla det, voro år 1922 endast 32, säger trettio två, av distriktets 158 skolor av A- och B-typen, således ungefär en femtedel. Förhållandena ha givetvis något förbättrats under de fem år som gått, men förbättringen är dock icke på något vis avsevärd. Under dessa omständigheter är det ju att beklaga, att utskottet icke ansett sig kunna taga större hänsyn än det gjort till den motion, som i detta stycke blivit fram-buren i första kammaren av herr Bergqvist. Det blir för visso mycket svårt för den ifrågasatta realskolan i Piteå att arbeta under sådana förhållanden på folkskolans område, som jag här nyss påpekat.

Ställningen är icke bättre i fråga om Haparanda. Här har man visserligen

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

gått in för en femklassig realskola i stället för ett av samme motionär, herr Bergqvist, framfört krav på sexklassig skola.

Man tycks icke ha fäst tillräckligt avseende vid motiven för att denna skola skulle få intaga en särställning bland landets läroanstalter, med hänsyn till de i orten rådande språkliga svårigheterna. Denna vägande omständighet har utskottet alltför litet beaktat och därmed ställt i utsikt för realskolan i Haparanda ett arbete under synnerligen svåra förutsättningar. Därvarande rektor säger också: »Mitt förstånd står formligen stilla. Jag frågar mig, vad utskottet egentligen menar!»

I fråga om kommunala mellanskolorna i Malmberget och Kiruna ber jag att få tacka utskottet för dess välvilja att föreslå dessa skolor till förstatligande. Det är ju en välvilja gent emot oss däruppe, men jag har dock icke kunnat undgå att fråga mig, varför förstatligandet av dessa skolor uppskjutits så långt fram som till den 1 juli 1932. Barnantalet i Malmbergets och Kiruna kommunala mellanskolor är för närvarande uppe i resp. 160 och 108 med ett medeltal av resp. 156 och 109 under den senaste sjuårsperioden.

Bland de andra skolorna, som föreslås till förstatligande från och med den 1 januari 1928, träffa vi sådana, i vilka barnantalet uppgår till endast hälften och något däröver av de anförda siffrorna. Jag behöver som exempel härpå endast påpeka sådana skolor som Vara, Anderslöv, Hallsberg m. fl.

Jag har icke kunnat underlåta att redan nu rikta uppmärksamheten på det svåra läge, i vilket särskilt skolorna i Piteå och Haparanda blivit försatta enligt utskottets förslag. Jag har gjort det i förvisning om att, därest förslaget nu genomföres, komma framställningar om ändring i dessa delar att göras; och jag har velat redan på sakens nuvarande standpunkt lägga statsmakterna på hjärtat, att när dessa framställningar snart nog komma, man då icke slår dövrat till utan med förståelse upptager, vad å sagda orters vägnar kommer att framföras.

Herr talman! Jag nöjer mig i övrigt med att yrka bifall till herr Wallerius' reservation i punkt I. B. b. 9 och med att jämväl instämma i vad samme person som reservant anför på sid. 259 angående ämnet kristendom och dess bibehållande vid »sin nuvarande obligatoriska ställning».

Herr Carlström: Herr talman! Det finns ju en gammal sats, som lyder, att vad stort sker sker tyst. Men om man skulle bedöma denna fråga efter den synpunkten, så skulle frågan efter allt det rabalder, som densamma åstadkommit i pressen och efter det myckna ordandet mot utskottets förslag här i kammaren icke vara så särdeles stor. Jag tror heller icke, att frågan är av den betydelse, som man vill göra gällande på många håll.

Då man lyssnar till den pressdiskussion, som föregått frågans uppläggning här i riksdagen, har man icke kunnat undgå att få det intrycket, att det måste icke enbart ha varit sakliga intressen, som här göra sig förnimbara. Man måste nämligen få den uppfattningen, att man särskilt på vissa läroverkslärarehåll och från med dessa lärare allierade personers sida haft en viss rädsla för att genom detta förslag komma folkskolan så att säga »för nära». Det har visserligen sagts, att det skulle icke finnas några skäl för en sådan standpunkt hos läroverkslärarna, därför att dessa i många fall äro landsbygdens och folkets barn och sålunda icke skulle ha något överklassintresse. Ja, detta kan nog vara sant, men det är märkvärdigt att finna, att det finns ingenting som är så lätt för människor som att lämna sin gamla miljö och släppa kontakten med de uppfattningar, man hade i det samhällsskikt, där man förr hade hemvist och varifrån man kommit.

Förhåller det sig verkligen så, att den högre bildningen här i landet skulle stå vid avgrundens brant, om föreliggande förslag antoges? Skulle vi få en

mindre intelligent och bildad klass, om vi sloge in på dessa vägar och erkände folkskolan som bottenskola? Vad har i själva verket redan inträffat i det praktiska livet? Är icke den omständigheten, att det finnes nästan ett hundratal mellanskolor, som bygga på den sexåriga bottenskolan, ett talande bevis för att just denna idé på det praktiska livets väg sökt sig fram? Och skulle det nu vara någon synnerlig fara, om statsmakterna gäve den sin välsignelse? Jag tror det icke.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ett av de förnämsta skälen, som andragits för att den sexåriga folkskolan icke skulle vara lämplig som bottenskola, är att den skulle förlänga studietiden. Man säger, att det icke kan vara ekonomiskt riktigt, att barnen på detta sätt få fortsätta sin skolgång ett år längre. Men på samma gång kan man icke från nämnda håll starkt nog framföra den meningen, att reformen kommer att leda till att massor av barn strömma till de högre lärdomsskolorna. Man säger, att redan nu alldeles för många gå in på den lärda banan, att de få stå i kö och vänta på arbete o. v. s. Ja, men om de unga ej få platser förrän efter två eller tre års väntan, är det väl icke så farligt, om studietiden skulle förlängas med ett år; man hinner ju då i alla fall. Rusningen till de lärda banorna blir nog för övrigt icke så farlig, ty till syvende og sist gäller på detta som på så många andra områden, att det är tillgången och efterfrågan, som är den bestämmande faktorn. Och blir det för många, som gå in på de lärda banorna och icke kunna få levebröd, komma nog barnens föräldrar att draga sig för att i onödan skicka iväg barnen på sådana vägar.

Å andra sidan har man sagt såväl i denna som i första kammaren, att landsbygdens folk icke skulle ha något som helst intresse av ifrågavarande reform, därför att den skulle »länsa» landsbygden på intelligensen och begåvningen. Ja, jag vill gärna, att vi skola få behålla begåvningarna på landsbygden, men det kan dock i en familj finnas barn, som ha sådan håg för studier, att den nästan förkväver intresset för det praktiska arbetet, och att då bättre möjligheter bör beredas sådana barn att komma fram till lärdomsskolan anser jag icke vara oriktigt. Om för övrigt de »stora intelligenserna» berövades oss och vederbörande bleve professorer och andra högtstående män i staten, så skulle detta enligt min mening knappast innebära någon förlust för landsbygden, försä vitt man kan döma av vissa »politiska professorers» praktiska förstånd. Jag tror emellertid att det nog blir på det sättet, att även med den här reformens antagande kommer tillströmningen icke att bli så avsevärt mycket större än förut; men jag tror å andra sidan att utgallringen måhända kan bli bättre, om vi se på folket i dess helhet, än vad den varit hittills i fråga om begåvningarna. Jag måste i det avseendet säga att jag då det gäller detaljen om inträdesprövningen i det fallet har samma uppfattning som herr Mosesson för en stund sedan gjorde sig till tolk för, nämligen att inträdesprövningen från folkskolan till realskolan måtte bibehållas, såsom Kungl. Maj:t har föreslagit.

Så har man talat om skolans inre omorganisation såväl i propositionen som i utskottets betänkande och reservationerna. Det är med anledning av den saken som jag egentligen närmast har begärt ordet. Och jag vill då säga det, att jag har ingenting emot att en omorganisation av såväl det högre som det lägre skolarbetet kommer till stånd helst i den riktningen, att man söker att ingiva den uppväxande ungdomen en ny anda så att säga. Det behöves att barnen redan i folkskolan om möjligt få klart för sig, vad som är »fint» och vad som är »simpelt», och att det icke är fint bara att gå de lärda banorna eller få ett arbete som icke är kroppsarbete, utan att kroppsarbetet är lika värdefullt och eftersträfvansvärt socialt sett som något annat arbete. På det området behöver det verkligen bli en omgestaltning i fråga om undervisningen, så att detta blir inlärt från början i skolorna.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

Vad i övrigt beträffar folkskolans förmåga att i sitt nuvarande skick fylla sin uppgift som bottenkola utan vidare anpassningar, så måste jag säga, att jag för min del i det avseendet vill understryka den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets betänkande på sid. 63, att man får inte förrycka folkskolans egentliga uppgift — vad som här är skrivet i utskottets betänkande skulle jag önska varit skrivet med »rött bläck». Det heter nämligen: »Emellertid vill utskottet å andra sidan framhålla, att man i och med folkskolans anordnande som allmän bottenkola för den högre undervisningen måste tillse, att folkskolan icke förvandlas till i första hand en förberedande skola för de högre undervisningsanstalterna, utan att den får ostörd fullfölja sitt eget mål att bereda en elementär allmän och medborgerlig bildning.» Det är ett krav som jag för min del inte på något sätt vill efterge. Ty skulle det vara på det sättet, att man med anledning av vad som nu kanhända kommer att beslutas här i dag sedermera säger, att nu skola vi inrätta folkskolan så att den tillfredsställer alla krav, som möjligtvis läroverkslärarna skulle vilja ställa upp på densamma, ja, då kanske det kan bli rätt så betänkliga konsekvenser för folkskolan.

Vad sedan beträffar de ekonomiska beräkningar som utskottet här har presenterat, så har det framförts mycken kritik på den punkten av skilda talare. Och jag måste säga för min del, att jag icke är alldeles säker på om utskottets beräkningar komma att hålla streck — ty hur ofta har det hänt i Sveriges riksdag att beräkningar på det ekonomiska gebitet så göra? Vi få således nog bereda oss på något annorlunda beskaffade siffror med tiden. Men om man jämför den reservation som högern här avgivit, så måste man finna att densamma, om den skulle omsättas i praktiken i det levande livet, skulle föra med sig kostnader i det fallet, som skulle ställa sig mångdubbelt större än de kostnader, som följa av att detta förslag antages. Jag tror sålunda i det fallet, att man på motståndarnas sida icke egenligen kan åberopa några sparsamhetsskäl, då man här säger sig vilja gå emot reformen i fråga om kostnaderna.

Då det gäller ett par andra detaljer, skall jag be att få instämma i vad herr Mosesson här yttrat. Jag har redan berört en av dessa, nämligen inträdesprövningen. Den andra gäller kristendomsundervisningen. Jag vill icke här utveckla i någon vidare mån mina synpunkter på dessa saker. Jag vill endast säga att, då vissa talare från högerhåll visat ett så starkt intresse för att ungdomen skall få den etiska fostran som kristendomen förmår skänka och uttalat att man vill skydda ungdomen, det verkliga skulle vara roligt, om dessa herrar, då det gäller att på andra områden skydda ungdomen, såsom t. ex. då det gäller spritdrycker m. m., ville vara lika måna att gripa in. Men då visar sig tyvärr icke samma intresse för ungdomens fostran.

Ja, herr andre vice talman, jag skall be att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Christenson i Södertälje: Herr andre vice talman! Jag skall icke förlänga denna redan långt utdragna debatt genom att gå djupare in på det synnerligen viktiga ämne, vi nu behandla. Jag skall endast fästa mig vid en enda fråga i detta sammanhang, men en fråga av mycket stor vikt såväl principiellt som även ekonomiskt. Den fråga, jag åsyftar, är frågan angående öppnande av de högre läroverken för flickorna.

Enligt nu gällande bestämmelser i ett kungl. brev av 1923 gäller det, att flickor få tillträde till gymnasier, under förutsättning att det finnes plats och att framställning göres av vederbörande kommun. Nu är det fråga om en avsevärd utvidgning av möjligheten för flickorna att komma in i de allmänna läroverken. Den kungl. propositionen vill utsträcka denna möjlighet till att avse även realskolorna. Den vill också borttaga villkoret angående plats, d. v. s.

även om det inte finns plats i läroverket, skall ändå möjlighet förefinnas för flickor att komma in, och då får det givetvis bero på tävlan mellan flickorna och gossarna, vilka som skola komma in intill dess genom nybyggnader, bekostade av kommunen, alla kunna beredas plats. Men Kungl. Maj:t har i sitt förslag bibehållit det villkoret, att tillstånd i detta avseende får lämnas endast på framställning av kommun. I sin motivering säger härvidlag herr ecklesiastikministern på sid. 148 i propositionen bl. a. följande: »Jämlikt kungörelsen den 5 juli 1923 har för medgivande att intaga flickor å gymnasiet vid allmänt läroverk förutsatts framställning från vederbörande kommun om sådan åtgärd. Det kan ifrågasättas, huruvida samma förfaringssätt bör följas även vid den utvidgning av ifrågasvarande rätt, som jag nu åsyftar» — d. v. s. den utvidgningen, att flickor skulle få komma in även i realskolan. »För min del anser jag», fortsätter herr statsrådet, »att den hittills gällande ordningen bör bibehållas. Ej minst med hänsyn till de skiftande meningarna om samundervisningens lämplighet torde det uttryck för den å vederbörande läroverksort rådande opinionen i detta hänseende, som en av kommunen gjord framställning innebär, vara av värde, även om förekomsten av sådant uttryck för ortens önskan givetvis ej bör eller kan vara det för varje fall utslagsgivande.» Kungl. Maj:t ansåg sålunda, att det borde fästas avseende vid de meningar, som härutinnan gjort sig gällande på vederbörande läroverksort.

Beträffande själva frågan om samundervisningens lämplighet eller icke lämplighet råder ju därom synnerligen delade meningar. Statsrådet själv ställer sig synbarligen mycket sympatisk till samundervisningen, men han säger också, att frågan därom icke ännu torde kunna anses slutgiltigt besvarad (sid. 144 i propositionen). Jag tror, att den undervisning, som i våra högre 8-klassiga flickskolor meddelas, är av synnerligen stort värde, och detta har ju även omvittnats från många olika håll. Om man jämför den utbildning, som flickorna få i dessa högre flickskolor, med den utbildning, som erhålles i realskolan, tror jag, att den förstnämnda skall visa sig vara att föredraga och detta ej minst därför, att undervisningen vid flickskolan särskilt anpassats efter flickornas naturliga läggning och utveckling. Nu invänder man kanske, att vi ju på många ställen i vårt land ha samskolor, och det går ju bra. Ja, men detta förhållande beror nog till stor del därpå, att det icke finnes möjlighet på dessa platser att på något annat sätt ordna med undervisningen åt flickorna. På många andra ställen, i medelstora och större städer t. ex., har man föredragit realskolan för gossar jämte en högre flickskola framför en gemensam samskola.

Hur ställer sig nu utskottet till denna fråga? Jo, utskottet föreslår helt enkelt, att inte mindre än 26 st. högre allmänna läroverk skola ombildas till högre samläroverk, och detta alldeles oavsett om i det avseendet någon framställning från vederbörande kommun göres eller ej. Dessa kommuner, som delvis bestå av ganska stora städer — bland dem finnas exempelvis Karlskrona, Gävle, Eskilstuna, Kalmar, Landskrona, Halmstad, Sundsvall, Södertälje m. fl. — dessa kommuner skola icke alls få yttra sig huruvida de anse, att den äldrade undervisningsformen är lämplig eller inte. De skola icke heller — vilket ju är särskilt anmärkningsvärt — få yttra sig om de ekonomiska konsekvenser, som ett sådant beslut kommer att medföra.

Nu sade utskottets värderade ordförande här i går, att detta sätt att lösa den här frågan var ekonomiskt synnerligen fördelaktigt, då man kunde plocka in flickor på platser, som voro lediga och därigenom bereda dem undervisning utan någon särskild kostnad. Detta kan ju möjligen vara fallet i en eller annan mindre stad, där det finnes gott utrymme i läroverket. Men jag tror, att i många av dessa 26 städer utrymmet är kanske till det yttersta utnyttjat, så att det icke finnes någon möjlighet att bereda plats för ett stort antal flickor utan betydande nybyggnader, och dessa äro ju kommunerna skyldiga att bekosta.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

Det kan säkerligen komma att röra sig om avsevärda utgifter, som ett beslut enligt utskottets förslag kommer att medföra. Jag kan ju inte veta, huru förhållandena äro på alla dessa ställen, som beröras av denna fråga. Men jag vet ju, huru saken ställer sig i min hemstad Södertälje, som hör till dem, som skulle påtvingas högre samläroverk. Det förhöll sig så, att 1904 års läroverksreform bestämde, att Södertälje skulle få en sexklassig samskola. Detta skedde mot stadens önskan, men lärjungeantalet i den förutvarande gosskolan var så knappt, att det icke gick för sig att få en realskola enbart för gossar, vilket staden uttalat sig för. Men så fort beslutet blivit meddelat och trätt i tillämpning, började staden omedelbart sträva efter att få detta beslut ändrat. Och för att kunna få framgång härutinnan upprätthöll staden under en följd av år en högre flickskola vid sidan av samskolan. Så småningom kröntes stadens strävanden med framgång, i det att, på framställning av staden år 1913 Kungl. Maj:t och riksdagen nästföljande år medgävo, att Södertälje samskola skulle få ändras till en realskola enbart för gossar. På denna skola byggde staden sedan ett kommunalt gymnasium — i detta sammanhang ber jag att få uttala ett tack för den välvilja, som bevisats såväl av Kungl. Maj:t som av utskottet genom förslaget, att staten nu skall övertaga detta kommunala gymnasium. Emellertid har staden underkastat sig betydande uppostringar för att kunna lämna undervisning åt flickor i den form, som ansetts lämplig, d. v. s. i en högre åttaklassig flickskola.

Hur skall det nu gå, om utskottets beslut att ombilda Södertälje realskola och gymnasium till högre samläroverk kommer att genomföras? Det högre läroverk, som finnes i Södertälje, är byggt för cirka 300 lärjungar, men där finnas nu 344 lärjungar; det är sålunda redan överbefolkat. Ett genomförande av skolreformen kommer i och för sig att medföra en ökad tillströmning av lärjungar. Skall nu dessutom läroverket göras till samläroverk, komma givetvis en mängd elever över från flickskolan. Flickskolan har utöver de förberedande klasserna, d. v. s. i den egentliga flickskolan, 208 lärjungar. Om man antar, att kanske snart nog hälften av detta antal kommer över till samläroverket, så bliva betydande nybyggnader oundgängligen nödvändiga för att inrymma alla lärjungarna. Att härigenom mycket stora kostnader komma att drabba staden är ju uppenbart.

Det står nu visserligen även i utskottets betänkande, att dessa läroverk skola ombildas till högre samläroverk under villkor att vederbörande kommun åtar sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor. Om det nu skulle visa sig, att kostnaderna att tillhandahålla erforderliga lokaler för en relativt liten och kanske förut ekonomiskt ansträngd kommun bliva så stora, kanske uppgående till flera hundra tusental kronor eller mera, att man icke orkar med dem, hur skall man då ställa sig? Utskottet säger som sagt, att dessa läroverk skola ombildas till högre samläroverk under den nämnda förutsättningen. Ja, men hur går det, om denna förutsättning kanske icke med bästa vilja i världen kan uppfyllas?

Nu är det sagt förut i dag av herr Johansson i Kälkebo — och jag vill minnas att något liknande sades i går av herr Rydén — att, om det är någonting som skär sig, så är det ganska lätt att rätta till det sedan. Men det är väl ändå en galen ordning, att, om det kan påvisas, att brister och fel finnas i ett förslag, som föreligger — såsom här ifrån så många olika håll påvisats — ändå genomföra förslaget och samtidigt säga, att befintliga fel kunna rättas till senare. Det vore väl bättre och riktigare att först söka rätta till felen och därefter framlägga ett nytt förslag.

Jag ber, herr talman, att på föreliggande punkt få yrka bifall till herr Dahls m. fl. reservation.

Herr *Svedman* instämde häruti.

Herr Almquist: Herr talman! Jag skulle knappast på detta stadium av debatten ha vidhållit min anmälan om att få ordet, om jag icke hade en särskild legitim anledning att yttra några ord i den föreliggande frågan. Det sker, herr talman, emedan jag har framburit den motion, i vilken det parti som jag har äran tillhöra närmare har utvecklat sina åsikter i fråga om ett ganska viktigt kapitel i föreliggande spörsmål, nämligen den kvinnliga ungdomens undervisning. Och det är om denna fråga, vilken ju tillfälligtvis har skymtat då och då under debatten, som jag skall be att få säga några mera sammanfattande ord.

Jag vill säga i största allmänhet att denna kritik kan ha en litet vidare syftning, därför att de missförhållanden, som man överhuvud taget kan säga vidlåda den nya organisationen, framträda i klar spegelbild och kanske till och med i den skarpaste dagern beträffande flickundervisningen. Vad jag säger äger i många fall sin tillämpning på denna undervisningsreform — om man kan kalla den så — i det hela. Ett erkännande vill jag ge skolutskottet i detta sammanhang. Utskottet har åtminstone i ett avseende avhjälpt de brister i den kungl. propositionen, som ha påpekats och beivrats i den av mig framburna motionen. Jag tänker på det av starka billighetsskäl stödda yrkandet, att staten skulle i långt större utsträckning än Kungl. Maj:t har föreslagit sörja för att lärarinnorna vid de enskilda flickskolorna icke i händelse av dessas indragning, därest en sådan blir en följd av den nya organisationen, skulle ställas utan plats och utan skäligh försörjning. Vad utskottet i det avseendet föreslår kan jag lämna utan erinran, ehuru jag också kan gå med på det yrkande som framförts i herr Dahls m. fl. reservation, där denna fråga jämväl uppmärksammats.

I de flesta övriga fall måste jag som motionär konstatera, att utskottet icke skänkt verkligt beaktande eller i varje fall tillräckligt beaktande åt motionens synpunkter och yrkanden. Om dessa synpunkter och yrkanden sammanfölla med personliga hugskott hos mig, så vore det icke mycket att tala om. Men i själva verket är det så, att de torde sammanfatta en mycket stark och enhällig opinion inom vida kretsar av skolfolk, läkare och föräldrar. Denna opinion har på sistone tagit sig mångstämmigt uttryck såsom opposition mot utskottets omarbetning av Kungl. Maj:ts förslag. Och fastän jag i allmänhet icke är någon vän av metoden att uppläsa resolutioner och dylikt i kammaren för att få dem till protokollet, skall jag göra ett undantag här — det skall dock bli bara ett kort utdrag.

Vid det opinionsmöte som hölls i Göteborgs konserthus den 12 maj 1927 fattades en resolution. Jag vill nämna i förbigående, att bland inbjudarna till detta möte befann sig också den socialdemokratiska ordföranden i Göteborgs stadsfullmäktige. Resolutionen påpekar först vissa betydande risker för skolarbetets överdrivna forcerande överhuvud taget och fortsätter: »Särskilt betänkligen äro dessa risker för flickornas vidkommande, varför de framkomna förslagen, att de statliga och kommunala flickläroverken genomgående skulle uppbyggas såsom realskolor på den sexåriga bottenkolan, måste på det bestämdaste ogillas. Över huvud har frågan om ett rationellt ordnande av flickundervisningen trots förefintliga utredningar, bl. a. av regeringens skolsakkunniga, på påfallande sätt försumrats både i regeringsförslaget och av skolutskottets majoritet. Den beprövade form för flickornas undervisning och uppfostran, som våra högre flickskolor representera, synes dömd att helt undanträngas.»

Jag skall icke i detta sammanhang närmare gå in på frågan om den högre samundervisningens värde, fördelar, företräden och nackdelar. Men då jag har ordet, vill jag framhålla, att om man ser i fågelperspektiv på opinionsbildningen sedan slutet av 1800-talet, får man det intrycket, att tanken på denna sam-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

undervisning först framfördes mycket entusiastiskt, såsom representerade den-
samma framtidens bästa skola. Jag misstager mig dock knappast, om jag
säger, att många av dess anhängare på sin tid läto sitt omdöme påverkas
mindre av undervisningssynpunkter än av sociala synpunkter. Och det är det-
ta gamla, som går igen i dessa dagar, ty vad är det starkaste skäl, som anföres
för det föreliggande reformförslaget, om icke just de sociala synpunkterna?
Striden för samskolan var på sin tid mången gång en annan sida av striden om
kvinnans principiella likställighet med mannen.

Man kan nog säga, att både entusiasmen och den häftiga motkritiken nu-
mera i stort sett fått vika för lugnare betraktelser och för en högst besinnings-
full diskussion. Anhängarnas anslutning har givits i alltmåra dämpad och
reserverad ton, och även kritiken har blivit alltmåra reserverad och dämpad.
Det är i det hänseendet rätt lärorikt att se litet närmare på vilka uttryck som
i föreliggande aktstycken användas på detta område. Herr Rydén's stora skol-
kommission talar om samundervisningen såsom »en god skolform». Skolöver-
styrelsens majoritet yttrar i sitt utlåtande, att samundervisningen är »en till-
fredsställande, i varje fall fullt försvarbar skolform». Kungl. Maj:t i propo-
sitionen, som ofta hyllar försiktighetens dygd i fråga om argumenteringen,
gör gällande, att man kanske helst bör beteckna frågan om samundervisnin-
gens värde som icke slutgiltigt besvarad. Utskottet kallar samundervisningen
för »en tillfredsställande skolform». Herr Lindhagen, som omkring år 1900
förmodligen var bergfast övertygad om att samundervisningen var det enda
riktiga, har nu dristat sig att hemställa om en avgörande utredning, byggd på
vårt lands och andra länders erfarenheter rörande samskolans berättigande och
ändamålsenlighet på det högre skolestadiet. Herr Lindhagen älskar som be-
kant vittsvävande utredningar. Utskottet har i allmänhet icke visat någon
förförlek för utredningar, som icke kunde inrymmas inom ett fåtal veckors
forcerat utskottsarbete, och man har i själva verket avvisat herr Lindhagens
motion. Man kunde dock icke blott i fråga om samundervisningen tänka sig
något som låge emellan en vittsvävande utredning och ett alltför hastigt stånd-
punktstagande, helst som ju en sådan utredning skulle kunna tänkas begrän-
sad till vissa lätt gripbara frågor. Slutligen kan jag erinra om, att herr Rydén
förklarat sig vara entusiastisk anhängare av samundervisningens idé och till-
lämpning i vårt land men att han icke lyckats förmå ens »framstegsmännen» i
utskottet att gripa tillbaka på den entusiasm, som var modern vid sekelskiftet
och som alltså nu kan sägas vara en smula förlegad. Utskottsmajoritetens be-
tänksamhet sammanhänger måhända därmed, att samundervisningens största
företrädare numera kan sägas ligga däri, att den ordnar skolutbildningen på det
relativt billigaste sättet. Den rent ekonomiska synpunkten har bestämt trätt
i förgrunden. De pedagogiska företrädena skymta mera obestämt i bakgrun-
den; man kan måhända säga, att de skymta och försvinna.

Kritiken mot samundervisningen har tidigare från en synpunkt sett varit
inriktad på vissa moraliska betänkligheter mot att under övergångstiden sam-
manföra manlig och kvinnlig ungdom i samma skolor. Sådana betänkligheter
må på sin tid ha varit förklarliga, men de ha så småningom förstummats, och
det torde minst av allt i våra dagar, då umgänget mellan de unga har antagit
så frigjorda, självsväldiga eller stundom t. o. m. förvildade former, finnas nå-
gon anledning att ånyo frammana dessa betänkligheter. Däremot har kritiken
fått ett starkt stöd av vetenskapens och psykologiens metodiska iakttagelser.
Den medicinska sakkunskapen, som i denna fråga förefaller mig alltför litet
uppmärksam, torde vara enig om att den manliga och kvinnliga ungdomen
under åldern låt oss säga från 12 till 17 eller 18 år, d. v. s. under pubertets-
perioden, utvecklas i en helt olika rytm och på ganska olika sätt. Detta tager
sig rent yttre uttryck däri, att flickan i fråga om kroppslig växt företer en

helt annan kurva än ynglingen, men något liknande gäller även omdaningarna inom själslivets sfär. De särskilt ömtåliga perioderna begränsas icke av samma levnadsår hos flickan och hos ynglingen. De vaknande intressena, den intellektuella livaktigheten å ena sidan, den ofta framträdande håglösheten och oron å den andra infalla icke vid samma levnadsålder. Flickor vid åldern 12—14 år äro betydligt mera utvecklade i kroppsligt och andligt avseende än gossarna, men om ett par år senare är förhållandet det motsatta. Detta avspeglar sig också i de erfarenheter, som man rent praktiskt gjort inom samskolan.

Det är tydligt, att från dessa synpunkter några mera vägande invändningar icke kunna göras mot samundervisning på barnskolans eller gymnasiets stadier men att betänkligheterna bli så mycket starkare mot flickornas inpressning i realskolan, som är tillrättalagd för den manliga ungdomen och som nu enligt utskottets förslag i stor utsträckning skulle göras till en hetsande och force-rande lärdomsskola. Det förekommer nu visserligen antydningar om att man inom den nya samrealskolan skulle i viss mån kunna tillgodose den kvinnliga ungdomens särskilda utbildningsbehov. Men det löftet, den utsikten, är insvept, kan man säga, i dunstmoln av allmänna talesätt och fraser, och den goda viljan, om den finnes, är beroende av en mängd omständigheter, som äro omöjliga att förutse. För min personliga del har jag ganska svårt att fatta, hur det egentligen skulle kunna gå till att ordna den saken i de nya samrealskolorna.

Det är klart, att jag i detta sammanhang särskilt har min uppmärksamhet riktad på utskottets förslag att — bortsett från några läroverk som alltjämt skulle förbehållas pojkar — de högre läroverken och realskolorna skulle ombildas till samläroverk, alltså slå upp portarna på vid gavel för flickorna. Jag bortser därvid från det förhållandet, att denna reform — om man kan kalla den så — i hög grad kommer att beskära gossars möjligheter att överhuvud taget komma in i samrealskolorna. Viktigare från den synpunkt jag nu anlagt är, att reformen kommer att medföra en stark sugning av kvinnliga lärjungar till dessa samrealskolor, och detta icke bara från de fattigare hemmen. Den låga avgiften kommer naturligtvis att locka både den ena och den andra, och dessutom komma säkerligen många föräldrar att utan att närmare tänka sig in i pedagogiska frågor och pedagogiska vanskligheter — i förlitande på att staten icke bjuder på olämplig undervisning — låta flickorna följa med strömmen in i samrealskolorna. Det kommer då också för vida kretsar att te sig naturligt, att flickorna skola gå dit och sträva sig fram till realskole- resp. studentexamen. Sådant kan naturligtvis ha betänkliga följder.

Om man nu ser närmare på utskottets utlåtande, finner man, att det föreslås upprättande också av rena flickskolor av två olika typer, nämligen högre flickläroverk och kommunala flickskolor. Häri ligger väl från utskottets sida ett visst erkännande av särundervisningens värde och berättigande. Så till vida är ingenting att invända mot utskottets förslag, och man måste också finna det fullt befogat, att det närmare utformandet av dessa planer hänskjutes till Kungl. Maj:t i förhoppning om att nästa års riksdag skall få tillfälle träffa ett avgörande i hithörande frågor. Däremot måste det anses ligga något mycket betänkligt, från de synpunkter som jag antytt, i utskottets förslag därom, att riksdagen redan nu skall binda både Kungl. Maj:t och sig själv vid principen om de nya skolformernas anslutning till en sexårig folkskolekurs, och detta väl att märka utan att på detta område ett fyraårigt alternativ överhuvud taget någonstades kommer in fråga. I denna del av kompromissen, herr talman, har herr Rydén icke behövt bita i det omtalade sura äpplet utan har han tvärtom haft anledning att finna det hela synnerligen smakligt. Men andra måste fråga sig, om det är rimligt och rättvist, att den kvinnliga ungdomen, så långt de här berörda skolformerna komma i fråga, skall vara obönhörligt avskuren från

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

den kortare, bättre och för densamma avgjort lämpligare övergången från en kortare folkskolekurs till en i motsvarande grad längre men lugnare och mera givande utbildning på det högre stadiet. Utskottet har ställt sig avvisande icke bara till en sådan anknytning till den fjärde folkskoleklassen utan också i sak, om än under älskvärd form, till tanken att låta den åttaklassiga flickskolans utbildningsform fortbestå under förändrad yttre organisation, under statens direkta omvårdnad.

Herr Rydén hänvisade i sitt anförande i går flickskolans vänner till just de kommunala flickskolorna såsom löftesgivande ifrån vår synpunkt. I själva verket kan det naturligtvis bli möjligt att i *någon mån* lämpa undervisningens art inom dessa kommunala flickskolor efter den kvinnliga ungdomens natur, läggning och intressen. Men är det väl en gång fastslaget, att anslutningen skall ske från sjätte folkskoleklassen, blir det icke möjligt att låta den kvinnliga ungdomen så att säga i all hast, på fem år, nå samma utbildning som man i lugn och ro kunnat tillägna sig under åtta år i den högre flickskolan eller, om man skulle tänka sig anknytningen till fjärde klassen, under sju år. Räknar man åter såsom den socialdemokratiska motionen och även efter vad jag tror utskottsbetänkandet med sex år utöver de sex åren i folkskolan, har man nått fram till en ettårig förlängning av studietiden även för flickorna, utan att man därför med säkerhet undgår dilemmat att få antingen ämnesträngsel, forcering och överansträngning eller också sänkt kompetens, i detta fall sänkt normal-skolekompetens.

Det finnes, herr talman, enligt mitt förmenande mycket starka skäl för att inom en ny skolorganisation under statens och kommunens direkta omvårdnad bevara den högre flickskolans bildningsform. Den har möjliggjort en inriktning av flickornas undervisning och fostran till såväl hemmets arbetsuppgifter som förvärvsarbete utom hemmet, och den har också, efter vad redan sagts, sökt anpassa skolarbetet efter flickornas fysiska och psykiska utvecklingsgång. Den visar vägen till ett studiemål, som kan sägas ligga vid det gränsmärke, som jag skulle vilja kalla »det gyllene lagom» mellan realskolexamens och studentexamens bildningsnivå. Inom den privata skolverksamheten, där den, hårt beträngd, fortfarande skulle få bestå, har denna utbildningsform icke fört ett tynande och vissnande liv utan tvärtom visat livskraft och utvecklingsmöjligheter. Den har i stort sett uppburits av levande intresse från sina målsmäns sida, och ingen lär väl påstå, att den sökt trevnad som hölje åt rent privat-ekonomiska intressen. Den har enligt förhållandenas natur kommit att utvecklas såsom de mera burgna klassernas flickskola, kan man säga. Men det bör icke glömmas, mina herrar, att denna skola — i långt högre grad än staten kunnat fordra såsom villkor för beviljade anslag — öppnat sig för barn från fattiga hem. Det föreligger i detta avseende en ganska lärorik statistik, som på sin tid publicerades av regeringens privatskolesakkunniga och som finnes tryckt.

Jag vill icke gå närmare in på möjligheten att genom ökade statsbidrag demokratisera dessa skolor, i det man på denna väg skulle kunna sänka terminsavgifterna. Det är möjligt, att så skulle kunna ske, ehuru jag tror, att det skulle bli mycket dyrt för staten. Måhända förtjänade denna fråga i ett större sammanhang en närmare utredning.

Herr talman! Min korta granskning av skolutskottets förslag i dessa delar har icke varit vare sig misslynt eller hätsk, men den måste i alla fall utmynna i en förklaring, att detta förslag, hastigt tillkommet som det är, icke visat den rätta vägen för skolfrågans lösning under en relativ endräkt — som är den enda förekommande formen av endräkt inom det politiska livet. Det kan icke förnekas, herr talman, att åtskilligt i den långt framdragna debatten även med hänsyn till det yttre förloppet kommit att erinra om de stora försvarsdebatter-

na år 1925. Det gällde då en militär nedrustning. Nu gäller det i viss mån en kulturell nedrustning, utan att reformens tillskyndare se eller vilja se detta. Herr Rydén talade i går om det tragiska i att läroverkens lärarkår ställt sig så bestämt avvisande mot den föreslagna reformen. Ja, det må så vara, att det är en smula tragiskt från hans synpunkt. Men jag tycker, att det här föreligger en tragik av större räckvidd än den antydda. Det är i själva verket djupt beklagligt, att den moderna demokratien i sin hårda framfart — hård trots de mjuka orden — icke skall kunna bereda de unga utbildning utan fara för att densamma uttunnas och försvagas. Det finns säkert bland reformens anhängare mycket av god vilja och ärlig övertygelse, men det finns också mycket av ovist nit och inbiten självtillräcklighet.

Herr talman! Utskottets förslag är för mig oantagligt.

Herr **Forssell**: Herr andre vice talman! Det är ju klart, att under en debatt, så lång som denna och berörande ett så centralt samhällsproblem som det föreliggande, en mångfald spörsmål av olika slag skola yppa sig, spörsmål, som det kunde vara av intresse att få säga några ord om. Jag skall emellertid begränsa mig till att belysa några saker, som förekommit i debatten, för att därefter mera utförligt behandla ett ämne, som jag i detta sammanhang gjort till föremål för en motion.

Först må det vara mig tillåtet att säga ett ord till skolutskottets ärade ordförande. Han fick in i sitt anförande under gårdagen vissa personligt färgade moment, som måhända kunna göra några korta reflexioner berättigade. Jag skulle nämligen vilja värdsamt hemställa till herr Rydén, att han inte skall göra sig intressantare än han är. Han är intressant nog ändå och behöver inte för att sätta relief på sin tillvaro måla bakom sig en mörk bakgrund av överklasshat. Jag skulle tro, att de kalamiteter, för vilka herr Rydén har råkat ut, de ha, såvitt jag minnes rätt, i lika hög grad kommit till stånd genom opposition inom hans eget parti, inom det socialdemokratiska partiet. Det var reaktionen inom detta parti år 1919, som gjorde ett så hastigt slut på herr Rydéns dåvarande gärning. Men å andra sidan vill jag erinra om, att den regering, som på nytt satte in herr Rydén i förvaltningsarbetet, det var den Tryggerska regeringen, och det var denna regerings konservativa ecklesiastikminister, Sam Clason, som tog herr Rydén under armarna och på nytt placerade honom i det kommittéväsen, där herr Rydén ju är som fisken i vattnet. Jag menar, att om man kommer ihåg vissa samtidshistoriska fakta, så är det mycket liten grund för herr Rydéns tal om överklassens hat, som skulle vållat honom så ofantligt stora bekymmer. Och om jag icke är illa underrättad och om ryktet talar sant, så har ju herr Rydén ganska väl vårdat sina förbindelser med stora kapitalstarka företag på den marknad, där herr Rydén finner sin livsuppgift. Detta, herr andre vice talman, inledningsvis, såsom en liten randanteckning till herr Rydéns med sådant patos framförda anförande under gårdagen.

Jag övergår därefter till en viss del av detta herr Rydéns anförande. Herr Rydén och efter honom flera andra talare såväl uti denna kammare som uti medkammaren talade om den mjukhet, med vilken man kunde motse tillämpningen av det beslut, som nu naturligtvis riksdagen går att fatta, herr Rydén, säger jag, och åtskilliga andra talare för utskottets förslag i bägge kamrarna, ha sökt göra den s. k. kompromissen mera smaklig genom att göra gällande, att ingenting i utskottets förslag skulle hindra upprättandet av ytterligare parallellavdelningar i varje linje utöver de för varje särskilt statsläroverk nu i utskottets förslag preciserade. Detta löfte skulle, såvitt jag har fattat rätt, också gälla den femåriga realskolelinjen, och däri skulle då denna mjukhet ligga. Då enligt vad jag kunnat finna, utskottets formulering på

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

denna punkt icke låter sig väl förenas med en sådan tolkning, så skulle jag vilja till besvarande få framlägga ett par frågor. — Jag skulle kunna rikta dem till herr Rydén, jag kan ju också eventuellt rikta dem till hans excellens statsrådet Löfgren, som ju genom sitt sundsvallstal visat ett sådant intresse för dessa skolfrågor, att det skulle vara särskilt intressant att få höra honom yttra sig i detta spörsmål. Men då varken hans excellens utrikesministern eller herr Rydén äro närvarande, får jag rikta min interpellation till hans excellens herr statsministern.

Jag tänker mig att vid ett läroverk, som efter ett eventuellt beslut nu i dag kommer att tilldelas en femårig och en fyraårig realskolelinje, att vid ett sådant läroverk, säger jag, exempelvis 68 lärjungar godkännas för inträde i den femåriga linjens första klass, under det att endast 35 få mottagas. Kan då efter ett beslut i den av utskottet föreslagna formuleringen en ny parallellavdelning av den femåriga linjen redan samma läsår upprättas, även om antalet samtidigt godkända inträdessökande till den fyraåriga linjen ej skulle uppgå till mer än låt oss säga cirka 15? Eller kan den behövliga parallellklassen av den femåriga linjen komma till stånd först sedan den nu beslutade fyraåriga linjen samlat över 35 godkända inträdessökande? Jag har skriftligen formulerat dessa frågor, och jag har sökt läsa upp dem så långsamt och så tydligt som möjligt, så att deras innebörd icke skall gå förlorad för kammaren. Svaret, herr andre vice talman, mina herrar, på dessa frågor, är avgörande för värdet av det vackra talet om förslagets mjukhet i tillämpningen, ty om den nya parallellavdelningen av den femåriga linjen får upprättas *först sedan den fyraåriga blivit fylld*, ja då tvingas ju åtminstone två årskullar sökande mot sin egen och mot sina föräldrars vilja in på den fyraåriga linjen, och man får på det sättet, herr andre vice talman, tvärtemot målsmännens och lärjungarnas önskan och tvärtemot det verkliga förhållandet underlag för en falsk statistik, som skenbart kommer att visa upp den fyraåriga linjens dragningskraft och behövlighet. Än värre blir givetvis förhållandet på läroverksorter, vilka såsom Halmstad, Sundsvall m. fl. tilldelas två fyraåriga och endast en femårig linje. — Som sagt, det skulle vara mycket värdefullt att få ett svar på dessa båda frågor från hans excellens statsministern eller hans excellens utrikesministern — eller från herr Rydén.

Jag kommer nu till det tredje spörsmålet i min framställning, som jag skulle vilja med några ord beröra. Det spörsmålet knyter sig till en motion, som jag väckt i detta ärende, en motion, som måhända ger mig berättigande att här taga till orda och taga herrarnas tid i anspråk.

Jag har, när jag lyssnat på diskussionen i bägge kamrarna, icke kunnat undgå att fästa mig vid vissa, om jag så får kalla dem, ofullständigheter i försvaret på utskottsmajoritetens sida. En sådan liten ofullständighet eller oriktighet hörde jag alldeles nyss inne i första kammaren från hans excellens statsministerns mun. Hans excellens gjorde nämligen på samma sätt som herr statsrådet Almqvist och även herr Rydén gjorde i går. Han sade det, att vid *alla* tidigare tillfällen, då stora skolfrågor dryftats i riksdagen, så hade det varit hårda meningsbrytningar, och allting hade i alla fall blivit så bra, sedan de omstridda besluten fattats. Den där historieskrivningen är icke alldeles riktig. Jag vill nämligen erinra om, att *1918 års riksdagsbeslut* om det praktiska ungdomsskolesystemet fattades under en obrottslig enighet mellan riksdagens alla partier. Denna enighet, herr andre vice talman, skattade man — det visade sig under debatten — synnerligen högt. Och det är nu, herr andre vice talman, som jag kommer att använda dessa folianter, som jag från biblioteket hämtat med mig till talarstolen. Jag har kunnat förstå, att man inom kammaren blev rätt betryckt, när man fick se dessa digra luntor, och jag måste säga, att det kan vara begripligt om så sker, då gamla riksdags-

män få se begravningsplatsen för sin visdom i flydda år på nytt demonstreras för sina ögon. — Ja, detta inom parentes. — Nåväl, jag säger, att enigheten vid 1918 års riksdag skattades utomordentligt högt. Det visade sig emellertid, att *någon* opposition dock anmälde sig i diskussionen om 1918 års yrkesskolereform. Från några håll gjorde man anmärkningar och anmälde avvikande mening mot det då föreliggande utskottsförslagets formulering i fråga om kristendomsundervisningens ställning i den obligatoriska fortsättningsskolan. Man fäste tydligtvis mycket stort avseende vid dessa invändningar. Då uppträdde här i kammaren en framskjuten liberal lantmannarepresentant och sade det, att han väl senterade dessa synpunkter, men han manade anmärkarna, kritikerna, att nedlägga sin talan för enighetens skull. Ledamoten i fråga, det var herr Bengtsson i Norup, yttrade följande: »Beträffande riksdagens beslut i dag är det av mycket stor betydelse, huru det kommer att mottagas i landet, ej minst om det är framsprunget av en någorlunda enig riksdag, ty om meningarna äro alltför splittrade här, så kommer förslaget att mottagas med större misstro än eljest.» Denna vädjan förklingade icke ohörd. Det gjordes intet yrkande i motsats mot utskottets förslag, utan detta gick enhälligt igenom.

Nu vill jag säga det, att det kunde ju vara rimligt och riktigt att år 1918 göra den hemställan till opponenter, att, eftersom de i de *stora grundfrågorna* dock gillade förslaget, avstå från en särmening på en punkt, som visserligen ur deras synpunkt var riktig nog, men som dock icke gällde det stora organisationsförslagets grundprincip. Det kunde vara rimligt, säger jag, att 1918 komma med en sådan vädjan med hänsyn till den frågas läge, som då var före, men man kan ju inte begära att den opposition som i dag, år 1927, anmäler sig, skall frånträda sina meningar, då striden gäller just grundprinciperna, och då det snart sagt knappast finnes en enda punkt av vital natur, där icke skilda meningar anmält sig. Vore det bara fråga om nyanser i detaljerna, då kunde man väl tänka sig en uppgörelse, om man ändå var enig om grundprinciperna, men det kan icke begäras, att en sådan enighet skall kunna åstadkommas i dag. Vi stå nu, herr andre vice talman och mina herrar, inför ett skolförslag, som till sin innebörd sannerligen är lika viktigt som 1918 års yrkesskolereform. När det gällde detta senare skolförslag påvisade man dock, hur vitalt viktigt det var, för att det skulle kunna realiseras, att riksdagen var enig, men nu i dag söker man beträffande det förslag, som nu är före, och som är minst lika viktigt som 1918 års förslag, att pressa igenom sin mening mot en opinion, så stark och kraftig, som den som här kommit till synes under den stora pressdiskussionen och under kammardebatten. Jag frågar: Då man 1918 ansåg det högst skadligt för det då föreliggande förslagets omsättande i praktiken, därest oenighet yppade sig i en punkt, som *icke* var av central betydelse, huru kan man då, år 1927, våga sig på att genomdriva ett förslag, där oenigheten härskar på alla väsentliga punkter? Anser man, tror man, att detta förslag, som vi nu ha framför oss, är *mindre* i behov av ett enigt stöd och av samverkan från alla parter än 1918 års system? Nej, herr andre vice talman, läget är nog det, att denna reform, som vi nu tala om, behöver fuller väl och mera kanske än 1918 års reform en enig mening bakom sig för att den skall kunna med framgång omsättas i det levande livet. Är icke detta ett talande skäl, herr andre vice talman och mina herrar, att taga denna fråga under förnyad omprövning, så att man åtminstone finge tid på sig att om möjligt sammanjämka meningarna, så att detta förslag kunde slippa att gå ut i livet under de skärande dissonanser, som vi nu höra från alla håll och som, såvitt jag känner arten av det motstånd, som här förefinnes, säkerligen icke kommer att bli mindre i framtiden.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Och vad blir då följden? Jo, det blir att kravet på en revision kommer att resas. Och vad blir i sin tur följden av detta? Jo, självfallet det, att dessa, som ute i ämbetsmannavärlden och eljest skola medverka till ett realiserande av 1927 års beslut, kunna komma att säga: Revisionshotet ligger över oss, och vi få på detta sättet arbeta på kort sikt. Vårt arbete får ett helt annat och mera begränsat perspektiv. — Detta är faran av den djupa söndringen i detta ögonblick, då riksdagen skall fatta sitt beslut.

En annan fara ligger också däri, att den allmänna opinionen utanför denna ämbetsmannavärld, om vilken jag nyss talade, kommer att reagera. Alla föräldrar komma att gripas av misstro till det system, i vars skolor de inbjudas att sätta sina barn.

Jag tror som sagt, att precis samma psykologiska synpunkter, som man 1918 förde fram, ha en levande slagkraft ännu i dag, och de som biträdde dessa synpunkter 1918, ha sannerligen skäl att gå in i sig själva och fråga sig: Är det rätt detta att forcera igenom detta förslag i den sinnesförfattning, som nu råder? Jag hemställer till er, mina herrar, — det är måhända fåfäng vädjan, men jag har dock velat göra den — jag hemställer, huruvida detta kan vara riktigt.

Ja, herr andre vice talman, jag skall be att få säga ännu ett ord om 1918 års förslag och jämföra vad som då sades, med vad som nu säges. Det förhåller sig utan tvivel så, att den bärande tanken 1918, och *det som då skapade enighet*, det var detta, att man kände, att då försökte man i alla fall att göra någonting för att leda bort överbefolkningen från de teoretiska studiebanorna över på den praktiska undervisningens banor. Den känslan hade man då, att något måste göras, och detta var dock, herr andre vice talman, mina herrar, på en tid, då den s. k. högkonjunkturen rådde och dessa unga människor, som gingo fram gymnasievägen eller realskolevägen upp till studenten, hade lätt att få anställning både i den fria marknaden, i statens och kommunens tjänst och, icke att förglömma, i kommissionerna. Man hade, trots högkonjunkturen, en stark känsla av att någonting här måste göras för att skapa ett praktiskt ungdomsskolesystem, som kunde avleda strömmen från de teoretiska banorna. Denna tankegång fick ett mycket drastiskt uttryck under behandlingen av detta spörsmål år 1918. Det fick uttryck i den kungl. propositionen om yrkesskolreformen, en proposition, åt vars klarhet och reda och i många avseenden rent av briljanta stil jag är den förste att vilja giva mitt erkännande. Jag är villig medgiva, att jag känner det angeläget att säga detta, med hänsyn till vad jag nyss tillåtit mig uttala om herr Rydén. Detta framhölls, som sagt, i den kungl. propositionen, det kom fram i statsutskottets utlåtande, och det kom fram i kamrarna.

Jag vill för att belysa den saken citera ett ord av herr Jönsson i Revinge. Han yttrade följande: »Just därför att förslaget», av 1918 »förutom allmänbildningens höjande, även tar syfte på den rena yrkesundervisningen, finner jag för min del detsamma vara synnerligen förtjänstfullt, ty intet är nödvändigare för ett land än att det råder jämvikt mellan de producerande krafterna, mellan det intellektuella och det materiella arbetets män.» Och sedan fortsatte herr Jönsson i Revinge — jag skall be att få uppläsa det, fastän det innehåller ett fullkomligt överättigat angrepp mot oliktankande: »Nu anses det tyvärr vara finast att ha någon sorts intellektuell sysselsättning, och den, som känner svenskarna, förvånar sig inte över att denna åskådning vunnit utbredning, ty det finns en hel del tidskrifter, speciellt de, som utgivnas av den s. k. unghögern, genom vilkas uppsatser det går en röd tråd, man kan rent av säga av förakt mot alla dem, som inte ha i sin ungdom besökt någon högre lärdomsskola.» Det är på den punkten jag menar, att herr Jönsson målar en falsk bild av motståndarnas uppfattning. Men herr Jönsson i Revinge fortsätter: »Och då även

de obildade kunna läsa innantill» — jag tillåter mig inom parentes att säga, att beklagligtvis ha dessa tidskrifter icke den spridning, som herr Jönsson i Revinge tror. Men han fortsätter — »är det klart, att därigenom få rätt många den uppfattningen, att det är oundgängligen nödvändigt att låta barnen gå den lärda vägen. På det sättet dras dock allt för många ifrån jordbruk, hantverk, handel o. s. v., och allt för många ägna sig åt de lärda yrkena. En sådan alltför stor strömning till de intellektuella sysselsättningarna kan emellertid ingalunda vara gagnelig för vårt land. En mycket framstående nationalekonom, nämligen tysken Liszt, skrev en gång att ett överflöd av lärda och litteratörer i ett land förde med sig produktion av en hel mängd onödiga böcker och spetsfundiga utläggningar, som varken främjade den sanna nationalandan eller den ekonomiska utvecklingen, och han liknade en sådan stat vid en knappålsfabrik, inom vilken man hade en så huvudlös arbetsfördelning, att man tillverkade flera knappålshuvuden än nålar. Att döma av den kolossala tillströmningen till våra lärdomsskolor är det verkligen fara värt, att vi i vårt land få alltför många nålhuvuden och alltför få nålar, och det kan icke precis vara gagneligt», tyckte 1918 herr Jönsson i Revinge. Och han hade nog ganska rätt i en sådan reflexion. Säkert är, att den reflexionen var i allra högsta grad bestämmande för beslutet år 1918. Samma tankegång kom fram genom andra talare, särskilt från lantmannahåll. En lantmannarepresentant talade om, att han hoppades, att denna skolreform skulle i landsbygdens ungdoms ögon höja »lantbrukets ära», såsom han uttryckte sig. Och av intresse är också att erinra sig, hurusom dåvarande ecklesiastikministern Rydén förde fram liknande synpunkter i debatten i första kammaren. »Jag vågar också», sade herr Rydén, »i likhet med vad en annan talare sade, uttala den förväntan, att ett bifall här i kammaren till nu föreliggande regeringsförslag, till denna stora sammanhängande reform beträffande det praktiska undervisningsväsendet, skall leda till ökad värdesättning av det allmänna medvetandet av den praktiska undervisningen och det praktiska arbetet. Man kan nog icke bestrida att man här i Sverige mången gång velat underskatta dessa praktiska bildningslinjer och onödigt upphöja den rent teoretiska skolningen med sitt avgudereri för studentexamen, till vilken man försöker draga fram alla unga män, som därtill kunna hava råd, oavsett om de hava en studiebegåvning, som gör dem lämpliga för den vägen eller icke.» Tendensen i den dåvarande ecklesiastikministerns yttrande är ju omisskännlig. Han hoppas att en praktisk undervisningsreform skulle skapa en utväg att lätta på den stora tillströmningen till de teoretiska studiebanorna, ehuru jag visserligen erkänner, att här ligger inlyckt även en annan tankegång. fast den förefaller att vara så orimlig, att jag icke gärna tror att den tillkommit annat än genom felsägning. Ty herr Rydén tycks i detta anförande mena, att det för den unge studenten är bättre att vara begåvad och medellös och stå utan arbete än att vara student och ha en egen ekonomisk rygg att bära den börda, som arbetslösheten medför.

Nåväl, herr andre vice talman, mina herrar, på det sättet kom en annan skolreform till stånd under full enighet och jag tror jag förklarade, hur det kom sig, att denna enighet nåddes. Men precis samma omständigheter, som 1918 förklarade enigheten, precis samma omständigheter äro i en viss väsentlig punkt förklaringen till den djupa oenigheten nu. Ty här har man kastat tankarna från 1918 över bord. Nu motiverar man det föreliggande förslaget just med att den nya skolan skall ha sin särskilda kvintessens däri, att den sticker sina sugrör långt ut på landsbygden, så långt man kommer, för att suga ungdomarna där in i den stora teoretiska kitteln. Jag menar, att man på det viset har gjort en kovändning. 1918 års argumentering har man lagt på hyllan, och nu går man in för andra syften. Ja, mina herrar, jag undrar sannerligen icke på att man i sina översikter över skolhistoriska problem —

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m
(Forts.)

alldeles som herr statsministern gjorde nyss och herr Rydén i går och likaså herr Almqvist — lämnat ute 1918 års förslag. Ty talar man om 1918 års förslag, så skulle det ju kunna hända, att någon toge del av den riksdagslitteratur, som står i samband därmed, och på den vägen får man ju en utgångspunkt för bedömandet av föreliggande förslag, som säkerligen är ganska oangenäm för 1927 års förslags upphovsmän och försvarare. Det finnes emellertid två omständigheter, som skulle kunna motivera, förklara och försvara den omsvängning i grunduppfattningen, som skett sedan 1918. Det ena alternativet skulle då vara, att 1918 års yrkesskolereform, det system, som då byggdes upp, visat sig så effektivt och så till den grad infriat förhoppningarna, att det faktiskt dragit landets ungdom till de praktiska yrkena. Vi skulle då ha våra ungdomar i tillräcklig grad sysselsatta och införda på de banor, som vi 1918 ville ha in dem på. Det är det ena alternativet, som skulle kunna motivera föreliggande proposition. Det andra alternativet, som också skulle kunna motivera en omsvängning, vore, att det sedan 1918 hade inträffat en sådan samhällsutveckling, att vi fått *ökat behov* av folk, utbildat i realskola och gymnasium. Jag frågar er då, herr andre vice talman, mina herrar, är det någon, som vill stå upp och påstå, att 1918 års skolsystem hållit vad man trodde och hoppades om det? Det kunna icke ens de, som ivrigast anmäla sig som överskylare av bristerna i 1918 års system, våga sig på att säga. Alla äro eniga om att det systemet har gjort fiasko. Det alternativet håller alltså icke, utan man har icke den yrkesskoleorganisation till hands, som vore ägnad att suga till sig överskottet från de mera teoretiska studiebanorna. Så har man då det *andra* alternativet, nämligen det, att samhällsutvecklingen efter 1918 skulle ha gått i den riktningen, att vad samhället nu behöver vore *ökad* tillströmning till dessa teoretiska studiebanor. Ja, herr andre vice talman, mina herrar, den frågan behöver väl icke mer än ställas, för att den genast skall kunna avfärdas. Vi behöva alltså icke orda om den saken. Jag har, herr andre vice talman, nu tillåtit mig att i korthet skissera mitt betraktelsesätt. Jag skulle kunna dokumentariskt bevisa vad jag här sagt om yrkesskole-reformen och dess genomförande. Jag har kommit att intressera mig för denna ganska mycket, men tiden är långt framskriden, och jag skall icke ge mig in på den saken vidare. Det blir nog tillfälle att återkomma, mina herrar.

Jag har emellertid väckt en motion, som är byggd på den tankegång, jag här skisserat, och den motionen går ut på ett avslagsyrkande å den kungl. propositionen. Tillika innehåller den ett skrivelseförslag, som tager sikte på en anhållan hos Kungl. Maj:t om en grundlig granskning av 1918 års system, och innehåller desslikes en anhållan om förslag till reform av detta system, till de förändringar, jämkningar och utvidgningar i detsamma, som kunna vara av nöden, och en hemställan att man skall framlägga förslag om denna sida av saken först eller åtminstone senast samtidigt med att förslaget till den högre undervisningens organisation framlägges.

Mot dessa tankar ställer sig nu skolutskottets majoritet kallt avvisande. Man är ganska förvånad, när man finner herr Rydéns namn under ett utskotts-betänkande av detta innehåll. Det är ju samma herr Rydén, som 1918 låg så i selen för denna yrkesskolereform. Man känner ju också hans förhållande till skolkommissionen, som arbetade efter 1918, där precis samma synpunkter gjorde sig gällande, men där man då ännu trodde, att 1918 års yrkesskole-reform visat sig duglig, livskraftig och effektiv. Ty det säges av denna kommission på ett ställe, att alldenstund vi nu ha denna yrkesskola, behöva vi icke taga hänsyn till farhågor för alltför stark tillströmning till de lärda studiebanorna. Men den erfarenhet, som sedan dess avslöjat sig, har mer och mer ådagalagt, att den ståndpunkten hos skolkommissionen var förhastad.

Nåväl, man finner i detta skolutskottets betänkande ett iskallt avvisande

av min synpunkt. Vad säger man då här? Vad anför man för skäl? Ja, det är verkligen knapphändig. Man säger, att »I vart fall äger detta spörsmål icke sådant sammanhang med den förevarande propositionen, att utskottet finner skäl att nu påkalla några åtgärder i anledning av motionen». Ja, det är en ny lära, en fullständigt ny lära och en fullständig omkastning från allt vad förut sagts. Man frågar sig ovillkorligen: Vad tjänade 1918 års system till, som sedan dess kostat oss ganska många miljoner?

För det andra säger utskottet, att »i den mån detta system», 1918 års system, »ej kommit att motsvara förväntningarna, torde detta närmast finna sin förklaring i de ekonomiska svårigheter, som varit rådande efter världskriget». Det låter mycket plausibelt, men det kan man icke utan vidare skriva under. Jag skulle vilja påpeka, att det finnes *privata* yrkesskolor, som stå utanför 1918 års organisation, som slagit igenom riktigt bra, och som arbetat med fulltaligt besatta elevsalar, burit sig synnerligen väl och givit ungdomen en god uppfostran, även om de naturligtvis i den framstående läroboksförfattarens, herr Rydén, ögon komma att stämplas som s. k. affärsläroverk.

För det tredje säges det också, att »hithörande förhållanden komma att småningom reglera sig själva». Ja, har man den uppfattningen, att avvägningen mellan den teoretiska banan och den praktiska reglerar sig själv, då återkommer jag till frågan: vad tjänade det till, det där som gjordes 1918? Ty i själva verket stå vi nu inför en situation, som är ganska likartad den vi hade 1918. Det är endast det, att utsikterna för teoretiskt utbildade att bli placerade i livets strid äro *sämre* än då. Jag måste alltså även med dessa utgångspunkter resa opposition emot andra särskilda utskottets betänkande. Det är sant, att andra särskilda utskottet på en annan punkt, med anledning av herr Röings och herr Oskar Olssons motioner, har förordat någonting, som synes gå ut på praktiska linjer inom realskolans ram. Men det är ju endast en del av det stora problemet, och varför skola vi ge oss in på nya metoder, innan vi ha försökt, huru det har slagit ut med allt det andra? Skall man odla fram en ny bransch, medan allt det andra, dyrbart som det är, håller på att förtvina mer och mer?

Men jag konstaterar med största tillfredsställelse, att det är i den av herr Dahl till utskottets betänkande fogade reservationen, som den verkliga förståelsen för detta spörsmål har kommit i dagen. Och det bör ju kunna vara en ganska effektiv vederläggning av det påstående, som jag nyss citerade ur 1918 års kammarprotokoll från en liberal representant i andra kammaren, att man på högerhåll visat sig oförstående för dessa praktiska yrkesskolefrågor. Jag konstaterar, säger jag, med tillfredsställelse, att herr Dahls reservation har tagit upp det spörsmålet med förståelse, med välvilja och med positivt intresse. Det är visserligen sant, att herr Dahls reservation intet säger om den grundliga prövningen av 1918 års praktiska ungdomsskolesystem, men då det torde vara absolut oundgängligt, att en sådan prövning äger rum, då man i alla fall vill ha en positiv nydaning på detta område, kan jag känna mig tillfredsställd med en sådan formulering, som i reservationen givits på denna punkt.

Ja, herr andre vice talman, jag stannar för att yrka bifall till herr Dahls reservation, men innan jag slutar vill jag på nytt enträget hemställa till herrarna på regeringsbanken eller i statsutskottet, att de måtte giva mig svar på de frågor, jag tillät mig framställa under förra delen av mitt anförande.

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! Det nu föreliggande utskottsutlåtandet måste, om jag särskilt tar hänsyn till landsbygdens behov och öns-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Förta.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

skemål, mötas med de allra största betänkligheter. Jag tänker därvid främst på våra folkskolor, som genom den föreslagna förändringen riskera att få sitt eget bildningsmål förryckt och sin egen undervisning, åtminstone i viss mån, snedvriden därigenom, att deras lärare nödgas att rikta sin uppmärksamhet och sitt intresse på att tillgodose synpunkter, som ligga utanför folkskolans eget område.

Det är dock för vår folkskolas sunda inriktning av allra största vikt, att den får, utan tryck av ovanför liggande skolformer, tjäna sitt eget stora syfte att fostra och undervisa det överbärgande stora flertalet av svenska barn, som aldrig komma att få annan skolundervisning än den folkskolan kan giva.

När man vidare vill påstå, att det föreliggande skolförslaget skulle i särskild grad främja landsbygdens intressen därigenom, att de barn från landsbygden, som skola komma in i den högre skolan, kunna få stanna längre tid i sina hem, så frågar jag, om icke denna fördel mer än uppväges av den olägenheten, att deras skoltid förlänges med ett år.

Vidare och icke minst måste jag framhålla, hurusom vådorna av att antaga det föreliggande förslaget synas mycket stora även i ekonomiskt avseende. Några beräkningar över kommunernas ökade kostnader, om förslaget antages, föreligga ej, men det synes säkert, att de bliva högst avsevärda. Och även för statsverket kommer förslagets antagande att medföra utgifter, som ej för närvarande kunna med någon säkerhet beräknas.

Då det föreliggande skolförslaget alltså enligt min uppfattning kan medföra äventyrliga konsekvenser på såväl det pedagogiska som ekonomiska området, vågar jag, herr talman, icke påtaga mig ansvaret att med min röst bidra till genomförande av detsamma. Jag anser därför, att frågan bör hänskjutas till förnyad utredning och yrkar således avslag.

Med herr Magnusson i Tumhult förenade sig herrar *af Ekenstam, Lilliecreutz, Jönsson i Boa, Fager, Svensson i Betingetorp, Johansson i Krogstorp, Holmgren, Ernfors, Brännström, Wiklund och Grapenson.*

Herr Sundström: Herr talman! När den kungl. propositionen uti denna fråga förelades riksdagen, var det givetvis med det största intresse man tog del av densammans innehåll.

Man väntade sig givetvis, att däri skulle framföras förslag om en verkligt genomgripande omorganisation av det högre skolväsendet, innebärande inte bara rätt utan även möjlighet för alla barn, som visat sig äga förutsättningar att kunna tillgodogöra sig den högre skolbildningen, att utan några hinder kunna göra detta. Man stärktes också i denna uppfattning, när man i början läste statsrådets allmänna motivering, varpå förslagen sedan skulle grundas.

Han skriver ju nämligen följande:

»Det gäller att åvägabringa en sådan utformning av skolsystemet, att de bildningsmöjligheter, de högre skolorna erbjuda, kunna bekvämt utnyttjas icke blott av dem, som av ålder företrädesvis tagit dem i anspråk för sina barns undervisning, utan jämväl av de stora skikt inom samhället, vilka först på senaste tid vunnit politisk fullmyndighet.

I detta krav mötas individens välgrundade anspråk och samhällets välförstådda intresse. För den enskilde gäller det att, utan hänsyn till social eller ekonomisk ställning, få åt sig tryggad rätten att vinna den utbildning för verksamhet i samhällets tjänst, som anlag och utrustning anvisa. För samhället framstår det som en bjudande plikt att intet underlåta för att de yttre hinder, som hittills upprest sig mot förhandenvarande bildningstillfällens utnyttjande av alla, oavsett sociala eller ekonomiska villkor, undanröjas. Endast på denna

väg kunna i längden de för de skilda samhällsfunktionerna mest skickade personliga krafterna hållas tillgängliga.»

»Men ingenting får efter min mening underlätas för att förhindra, att de ungas tillträde till högre undervisningsanstalter blir beroende väsentligen av föräldrarnas sociala och ekonomiska ställning», skriver departementschefen så längre fram.

Efter detta förhoppningsfulla yttrande kände man sig emellertid något besviken, när man sedan såg, att de upptagna förslagen icke på något sätt inneburo försök till lösning av frågan i denna riktning.

Ävenså kännetecknades propositionen utav stora svagheter i övriga avseenden. Beviset därpå utgöres av den mångfald motioner om krav på förbättringar och utökningar, som framkommit.

Utskottet har emellertid väl förstått och beaktat dessa framförda krav, varför man i stort sett kan betrakta utskottsförslaget såsom tillfredsställande.

Jag har emellertid inte begärt ordet för att tala om förslagets olika former utan för att ytterligare understryka de synpunkter, vi framfört uti vår motion om bidrag till mindre bemedlade studiebegåvade barn.

Utskottsmajoriteten har tacksamt nog vid flera tillfällen i sitt betänkande även understrukt detta krav och i konsekvens därmed gått på skrivelse till Kungl. Maj:t. Däremot har reservanterna, ehuru de ansett syftet behjärtansvärt, icke kunnat gå med på förslaget, detta huvudsakligen utav det skälet, att det skulle locka för många in på studiebanan från olika kategorier, och att detta skulle medföra ökad arbetslöshet bland de lärda.

Vad den senare saken angår, så är det ju uppenbart, att det för medelmåttorna, som tvingas in på studiebanan, blir svårare att få anställning. Men att detta är något skäl för avslag, förstår jag inte. Man skulle till dem kunna säga, som herr Andrén sade till bondeförbundet: vad hade ni på galejan att göra.

Vad den förra saken beträffar, d. v. s. att barn från olika kategorier skulle lockas in på studiebanan, så är nog faran därför själva kärnpunkten i hela den opposition, som reses mot förslaget inte bara här i riksdagen utan även i hela den borgerliga pressen. Dessa människor, som av ålder haft företrädesrätten till den högre skolutbildningen, känna nog sanningen i ordspråket, att kunskap är makt, samtidigt som de veta, att de, som makten hava, regera samhället. När därför dessa herrar ge sig till tolk för landsbygdens och den fattiga befolkningens intressen, då är det förlåtligt, om man betecknar dem som ulvar i fårakläder.

Emellertid bör här bestämt sägas ifrån, att denna fråga icke får göras till någon klassfråga. Det är också därför, som vi kräva likställighet härvidlag. Nu har det sagts, att denna likställighet redan finnes. Ja, i teorien men inte i praktiken! Vi få komma ihåg, att för de fattiga och särskilt för landsbygdens småfolk är den ekonomiska sidan den avgörande. När man då vet, att inackorderingskostnaden per månad belöper sig till ungefär 80 kronor och däröver, då förstår man, att landsbygdens barn icke få någon likställighet med de övriga. Det finns ingen möjlighet särskilt för arbetarklassens barn att med dessa höga inackorderingskostnader komma till skolan. Med tanke härpå torde nog heller ingen kunna bestrida, att vårt krav på ekonomisk hjälp i någon form för bestridande av dessa kostnader är befogat. Herrarna få komma ihåg, att landsbygdens folk lika väl som andra får vara med att betala de kostnader, som den nya organisationen kräver. Man har därför också full rätt att kräva en sådan ekonomisk lösning, att även landsbygdens folk kan göras delaktigt i reformens fördelar. Samstämmiga toner från landsbygden ha också sagt mig, att detta krav är en av frågans viktigaste kärnpunkter.

Herr talman, jag skulle därför vilja till regeringen rikta den vädjan, att

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

när den skrivelse, som jag hoppas att riksdagen kommer att besluta i detta avseende, tages under omprövning, ingenting må underlåtas för åstadkommande av ett tillfredsställande förslag. Kravet kommer i annat fall aldrig att tystna från vårt håll.

Vad till sist angår klagomålen om den förlängda studietiden, som denna reform påstås skola medföra, ville jag bara fråga vederbörande: ta ni någonsin hänsyn till tiden, när det gäller *edra* barns utbildning? Sända ni dem i kroppsarbete, om de icke lyckas med studierna i rätt tid? Nej, tiden har det aldrig frågats efter förr, och jag tror, att om man får förståndigt folk in på studiebanen, så nog reder det sig med tiden.

Herr talman, när jag nu slutligen yrkar bifall till utskottets förslag, så gör jag det inte i någon särskild klass intresse, heller inte i något enskilt samhälles, utan i hela landets intresse.

Herr Herou: Herr talman, mina damer och herrar! När debatten nu fortgått så länge, anser jag mig som representant för en partiriktning böra ge en förklaring till vårt ställningstagande i den förestående omröstningen.

De som haft tillfälle att deltaga i det förberedande arbetet med denna vidlyftiga fråga, ha ju här i kammaren och annorstädes klagat över det bristfälliga i utredningen. Man har talat om det lättsinne och den ansvarslöshet o. s. v., som skulle ha präglat handläggningen av denna fråga. För oss, som på grund av den partidiktatur, som råder i denna kammare, inte ens kunnat få in en suppleant i ett så viktigt utskott som skolutskottet, har det ju inte varit möjligt att deltaga i eller avlyssna frågans förutvarande behandling. Om man således saknat utgångspunkter tidigare för sitt ställningstagande i frågan, så har man sannerligen av den debatt som förts inte haft särdeles mycket vägledning. Man har visserligen försökt göra gällande, att endast sakligheten skulle vara avgörande för frågans behandling, men detta tal vederlägges av debattens uppläggning. Det har sagts, att den förestående lösningen av denna fråga vore ett förverkligande av herr Rydén ungdomsdrömmar: en ungdom, en skola, ett folk, av hans mannaålders gärning eller ett stort steg i den riktningen. Och från regeringens sida har uttalats, att *de konstitutionellt och förmögenhetsskyddades sista skans skulle falla genom att utskottets förslag nu bringades till seger*. Å andra sidan har det emellertid gjorts gällande, att de som vilja forcera ett genomdrivande av denna fråga nu, *handla politiskt lättsinnigt och ansvarslost*. Det är således inte särdeles mycket vägledning för dem, som skulle med ledning av debatten försöka bilda sig en uppfattning i denna stora och vidlyftiga fråga.

Centralfiguren i debatten i denna fråga, en plats, på vilken han själv ställt sig, han lämnade ju ett kommissariat och blev kompromissarie i denna fråga. Och han hembär sannolikt, om några timmar kanske, segern i en politisk aktion, där vi fått bevittna, hur som bondeförbundet lämnat högerns armar och slutit upp tillsammans med socialdemokraterna, trots de röda skynken, varmed högern försökt skrämma bondeförbundarna. Det skulle vara intressant att veta, om detta är endast en tillfällig, isolerad företeelse, eller om man kan antaga, att det innebär en nyorientering från bondeförbundets sida, en nyorientering, framtingad t. ex. därav att de bönder, som samlats i bondeförbundet, revolterat mot den tidigare högerorienteringen.

Det har i den upprörda debatten i denna fråga vidare framhållits, att demokratiens statsordning kräver en utveckling av skolformerna i den utsträckning, som utskottet föreslagit. Jag vill medgiva, att det torde vara på det sättet, att *varje statsorganisation, varje hushållningssystem har sina krav ur samhällets egna intressens synpunkt på skolformerna*. Skolformerna måste i varje tid tjäna ett visst statsintresse. Jag finner, att när det gäller den punkten tyckas

meningarna icke alls vara delade. Departementschefen har ju i sin motivering sagt, att »skolan intet mål har i sig själv utan fyller sin uppgift blott såsom en samhällets tjänarinna och såsom ett dess redskap för kulturutvecklingen. Bestämmande för hennes organisation och utveckling blir därför samhällets utveckling i det hela.» Och i det följande på samma sida 29 i utskottets utlåtande framhåller departementschefen ytterligare, vilket nyss citerades av herr Sundström, betydelsen och angelägenheten av att de stora skikt inom samhället, vilka först på senare tid vunnit politisk fullmyndighet, inte utestängas i alltför hög grad från den högre skolan, från åtnjutande av högre skolorbildning. Det heter, att i detta krav mötas individens välgrundade anspråk och samhällets välförstådda intresse. *Det är bara det felet med detta, att den kompromiss, som föreligger, icke kan infria dessa runda löften*, som givits av departementschefen och av utskottet. Den kommer icke att hålla vad i det stycket har lovats, därför att *det är andra faktorer som i högre grad än skolformerna äro bestämmande, när det gäller förverkligandet av detta vackra program*.

Utskottet har vidare på sidan 36 anfört några synpunkter, som äro tämligen anmärkningsvärda, därför att utskottets utlåtande är underskrivet av medlemmar av vänsterpartierna och framför allt av ett parti, som tidigare var klassbetonat. Det heter nämligen på sidan 36: »Samhället bör låta sig angeläget vara att skapa ett skolsystem, som är *ägnat att ingiva en starkare förståelse mellan olika samhällsklasser och framkalla känslan och medvetandet av de olika medborgargruppernas nationella samhörighet*.» Det är riktigt, sade någon. Men det är den gamla lögnen om att fattiga och rika måste vara bland varandra, som socialdemokraterna där accepterat, ty något annat sätt att få full förståelse samhällsklasserna emellan lär väl inte komma att utlösas genom detta förslag. *Det är den gamla politiken hos den meningsriktning, som av arbetarna benämndes »gulingar»*. Långt efter det att dessa äntligen nått sin död som politiskt parti, se de sitt program om en försoning mellan de olika folkgrupperna upptaget i ett utskottsutlåtande, undertecknat av representanter för den arbetarrörelse, som förde krig på kniven mot gulingsrörelsen.

Det är nog riktigt, såsom det säges, att den demokratiska statsordningen behöver den utveckling av medborgarskolan, det lättare tillträde till de högre läroanstalterna, som utskottets förslag innebär. Det demokratiska samhället, det formaldemokratiska samhället behöver naturligtvis ge medborgarna så pass stor medborgerlig kunskap, som motiveras därav att nya grupper i samhället rycka in i kommunalfullmäktige, landsting o. s. v. Och ur formaldemokratiska synpunkter, ur allmänna borgerliga vänstersynpunkter är således onekligen utskottets förslag en lösning, som står i överensstämmelse med vad som rör sig i tiden. De som däremot företräda rent kapitalistiska intressen, de kunna naturligtvis nöja sig med en långt blygsammare skolordning. De kunna nöja sig med en skolordning, som fostrar arbetare, som duga till basar och som kunna skriva rapporter, avlöningslistor o. s. v. De kunna nöja sig med en skolordning, som fostrar en bondebefolkning, som kan skriva växelaccepter och deklara-tionsuppgifter. Det är fullt förklarligt, att högern med verklig indignation protesterar mot att dagens skolreformatorer ha försökt att för sin åskådning och sin reform mobilisera de gamla föregångsmännen, bland andra sådana män som Wallin m. fl. Jag måste ge herr Lindskog rätt i, att det snarare är högern som är anhängare till dessa föregångsmän, som voro upphovet till det av honom citerade skolprogrammet, som började med ordet »kristendoms-kunskap» och slutade med orden »enklare naturkunnighet». Det är alldeles givet, att högern kan vara nöjd med ett sådant program. *Enkel har också den undervisning varit, som man gett folkets barn, i all synnerhet landsbygdens, i jämförelse med den, som man gett herrekastens barn* — man må tala om våra demokratiska skolformer hur mycket man vill. Enkelt önskar nog också högern skolprogrammet för folkets

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

barn i fortsättningen. I det fallet tolkar jag icke deras motstånd i dag, som om de vore överdrivet känsliga för och noga vägde och avlyssnade en stark folkopinion. De göra säkerligen, när det gäller denna fråga, icke mer än vad de äro nödda och tvungna till. Å andra sidan kan man också göra gällande, att nog har det i debatten givits sakliga argument för det påståendet, att *när starka krafter driva sitt spel, då kan ett rätt så betydelsefullt reformförslag drivas igenom på grundvalen av en utredning, som icke varit tillräckligt omsorgsfull, en sak, som bör vara lika omvittnad som den, att om det är någonting, som man icke vill göra, då sker det icke heller, det må förebringas aldrig så klara utredningar och bevis för riktigheten av kravet i fråga.* Men sådant hör nu en gång för alla ihop med de politiska intrigena i klassamhället.

Det bör slås fast ytterligare att *den högre skolbildningen har varit ett privilegium för herrekasten.* Det har anförts, att på 1,000 arbetarefäders barn komma icke mer än 2 lärjungar i läroverken, på 1,000 bondefäders barn 5 men på 1,000 industriidkares och fabrikanter barn ej mindre än 154 barn i läroverken. Den skolreform, som nu står inför sitt avgörande, kan i någon mån ge större möjlighet till högre skolbildning åt fattiggruppernas barn, åtminstone om reformen sammanbindes med rikliga anslag till stipender åt medellösa lärjungar. Det är kännedomen om detta sakförhållande, som kommer högerns talesmän i denna debatt att varna för överproduktion av studenter. Man frågar: vad skall det bli av detta studentproletariat? Kunna, säga högerns talesmän, studenterna gå tillbaka till plogen och mursleven? Äro inte redan nu alla banor överhopade o. s. v. Alltså, den långvariga strid, som förts i denna fråga, den bottnar i viss mån i slagsmålet om de arbetstillfällen eller eventuellt möjligheter till arbetsfri inkomst, som kunna beredas eller bli en följd av studentexamen. Att högern vill bevara dessa privilegier åt överklassen, är förklarligt ur dess klassynpunkt. Deras innersta mening är, att överklassens barn skola få dessa tillfällen och dessa utsikter. Det är, menar man innerst inne, icke skäl att släppa fram flera arbetare- och bondebarn till den högre skolundervisningen. De kunna enligt högerns mening bli goda kroppsarbetare, helst vid arbetslöshetskommissionens nödhjälpsarbeten, kunde vi kanske tillägga. Men för att klassynen inte skall framträda allt för öppet, talar man i rörande ordalag om vårt gamla demokratiska skolväsen. Se bara, säger professor Lindskog, på alla dessa arbetarbegåvningar, som trängt sig fram till stort inflytande och ända upp i konseljen utan studentexamen eller professorsvärdighet. Se på John Ericsson och alla andra. Se på alla torparpojkar, som blivit t. o. m. professorer. Vittnar det inte om hur sekelgamla demokratiska skolformer vi ha i vårt land. Detta motsäges emellertid fullständigt av de siffror, som jag för en stund sedan anförde. Men för övrigt, även om det var sant, när kapitalismen var, om jag skulle taga den bilden, en ung kraftig man, när kapitalismen var på uppgående, när var man, som hade vilja och friska krafter, kunde få ett jobb och en plats, så är det dock långt ifrån sant nu i kapitalismens slutskede, när kapitalismen är en åldrande gubbe. Det är inte sant nu, därför att alla banor äro överbefolkade. Vi ha nu en nedåtgående kapitalism med alla dess företeelser: studentproletariat, arbetslöshet och nödhjälpsarbeten. Det finns 13 miljoner officiellt räknade arbetslösa i Europa, och hur många det finns i detta land, har ju också blivit allt klarare. Vi ha ju t. o. m. grytinsamlingar för arbetslösa befattningshavare. Det är inte så enkelt och klart numera, som man vill bevisa med dessa rörande historier om torparpojkar, som nått upp till rikets högsta värdigheter. Det är tvärtom så, att arbetare- och bondebefolkningen redan från början på grund av sin sociala utgångspunkt måste bli efter den befolkning, som bland sig inrymmer familjer, vilka ha en ekonomiskt bättre ställning. Barnet i familjen med 1,000 kronors inkomst om året, barnet i torpare-, lantarbetare- eller andra lågt avlönade arbetares hem

har icke samma möjligheter som överklassens barn och kommer icke heller att få det enligt den mest demokratiska skolordning. *Olikheten kommer att i sin väsentligaste gestaltning bestå, så länge den oerhört olika inkomstfördelningen i samhället existerar.* När vi ha dessa synpunkter på frågan, kunna vi icke hjälpa, att vi måste säga ut trots allt: förväntningarna på ett stort resultat härvidlag äro överdrivna. Eller kanske de mest hänfödda förespråkarna — de som ha den överdrivna uppfattningen, att nu skulle överklassens sista positioner falla — mena, att en rikligare tillförsel av arbetar- och bondpojkar till ämbetsverken och till olika viktiga statsinstitutioner skulle medföra, att folkets tänkesätt på annat sätt än hittills kommer att genomsyra hela statsförvaltningen. Men, mina herrar, icke heller där kunna vi hoppas alltför mycket. *Arbetarrörelsens och parlamentarismens historia är tillräckligt rik på exempel och illustrationer till att personer, som utgått från stugornas folk och från början varit försedda med en rätt stark barlast av radikala idéer, då de någon tid fått äta som borgare, kläda sig som borgare och bo som borgare också komma att tänka och känna som borgare.* Det kommer alltid att finnas, för att använda ett ord som man brukar använda på folkmötena, »uppkomlingar», och dessa äro de värsta, säger folket ute i landet. Bevis för det kan tagas bland ledamöter i riksdagen.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Vi kommunister kunna acceptera herr Rydén's ungdomsdröm: en ungdom, en skola, ett folk, men a och o i förverkligandet av problemet ligger i en socialistisk ordning, som med brytandet av herrekastens alla privilegier ger möjligheter för en verklig skolreform, vilken kan medföra möjlighet till bildande av en skola och en skolordning, som icke skapar ett studentproletariat och som utan slöseri av mänsklig arbetskraft utbildar individen och ställer honom på hans rätta plats i samhället.

Herr talman! Vi kommunister äro inga hänfödda anhängare av frågans lösning nu i enlighet med utskottets förslag, och vi måste bestämt säga ifrån, att de löften man givit i denna debatt och de förväntningar man ställt i utsikt såsom en följd av denna reform äro i hög grad överdrivna. Men när förslaget trots allt betyder i någon mån ökade möjligheter för fattiggruppernas barn att komma i åtnjutande av en högre skolbildning, vilja vi i frågans nuvarande läge ge våra röster för detta förslag.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Det hände en dag under skolutskottets arbete, när jag bekände, att den förda diskussionen bibragt mig en ändrad uppfattning, att en ärad kamrat förklarade, att han för sin del aldrig ändrade mening under en överläggning. Jag tror, herr talman, att vi nu kommit därhän, att detsamma skulle kunna sägas om andra kammaren. Det tjänar icke mycket till att kasta boll med olika argument. Parterna nå varandra icke längre, vi förstå icke varandra. De olika ståndpunkterna äro fastlåsta på ett sådant sätt, att när man hör deras olika förespråkare, frestas man erinra om det gamla, ofta missförstådda och ofta vantolkade ordet om de två nationerna. Utgången är väl given, åtminstone här i andra kammaren. Innan beslutet fattas, vill jag för min del ha deklarerat, att jag på den föredragna punkten kommer att rösta för utskottets förslag.

Jag kan visserligen icke tillägna mig den hänförelse för utskottets förslag, som flammade på en del håll. Jag tror, att skolreformen även i utskottets gestaltning är bristfällig som varje kompromiss och som allt mänskligt. Men å andra sidan kan jag icke förstå annat, än att talet om att utskottets förslag skulle medföra en fullständig kulturrasering, en kulturell nedrustning eller en kulturtragedi — såsom herr Pehrsson i Göteborg präglade ordet i går kväll — innebär en sådan agitatorisk överdrift, som understundom anses böra ingå i en oratorisk anrättning eller en parlamentarisk komedi — för att fortfarande

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

tala med herr Pehrsson i Göteborg. Att utskottet, låt vara i begränsad omfattning, går med på den fyraåriga grundskolan vid sidan av den sexåriga, är i mina ögon en väsentlig förbättring av den kungl. propositionen, och jag kan icke erkänna, att det är riktigt, när man under denna debatt liksom även i den offentliga diskussionen försökt göra gällande, att den fyraåriga grundskolan förordats endast såsom en kompromisslösning i stället för den som nu proponeras. Jag kan visserligen hålla med herr Holmdahl om att utskottets motivering för den fyraåriga grundskolan är särdeles torftig. Den säger egentligen icke mycket mera än att den femåriga realskolans genomförande kommer att innebära en betydande *besparing* för statsverket. Att man på denna väg undgår en förlängning av den officiella studietiden säges icke, lika litet som att hemmen med denna skolförhållande få behålla barnen ett år längre än med vårt nuvarande statliga system.

Nu har det under debatten sagts — och så vitt jag hört har det hittills lämnats oemtsagt — att skolöverstyrelsens chef skulle i sitt yttrande om det högre skolväsendets omorganisation ha underkänt den fyraåriga grundskolan. Denna uppgift är knappast riktig. Generaldirektör Bergqvist säger i verkligheten: »Då den fyraåriga grundskolan med en därpå byggd femårig realskola är en hos oss ännu oprövd organisationstyp och man efter min mening icke kan vara säker på att den icke skulle i vissa avseenden föra med sig bestämda olägenheter, kan jag för min del icke finna det tillrådligt att nu upphöja typen till generell organisationsform för våra högre skolor. Då emellertid förslaget vunnit stor anslutning bland skolkommissionens kritiker, föreliggande givetvis starka skäl att här anställa försök.» Så långt generaldirektör Bergqvist. Hans ord synas mig kunna åberopas som stöd för utskottets alternativa linje. Något underkännande av den fyraåriga grundskolan innebära de knappast.

Men om jag efter den förändring, som jag nu berört i avseende å anknytningen, anser mig kunna rösta för utskottets förslag i denna punkt, måste jag liksom mina meningsfränder, herrar Mosesson och Carlström, anmäla en avvikande mening i fråga om inträdesprövningarna. Utskottet finner det vara en konsekvens av principen om folkskolan som bottenkola, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan. Men då genomförandet av denna princip möter bestämda hinder för de läroverk, där bristande utrymme gör en gallring i fråga om inträdessökande nödvändig, nödgas utskottet gå in för en prövning, som för folkskolornas elever begränsas till två ämnen men för övriga utsträcks till folkskolans alla ämnen. Jag kan icke godtaga vare sig denna princip eller dess praktiska tillämpning. Om man i den högre skolan vill locka in så många som möjligt, är principen utan tvivel riktig. Men efter min mening är det varken ett enskilt eller något allmänt välfärdintresse att jämna vägen till högre studier för dem som sakna förutsättningar att tillgodogöra sig den högre undervisningen. Det är riktigare att lägga organisationen så, att man så långt möjligt är möjliggör för de verkligt studiebegåvade att komma fram men förer de övriga ut i det praktiska arbetsliv, som materiellt skall bära upp vår svenska kultur.

Jag skall icke utförligt gå in på frågan om inträdesprövningen, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att utskottets förslag, såsom det nu föreligger, i sin praktiska tillämpning kan leda till att folkskolebarnen, tvärtemot vad avsikten varit, bliva oförmånligen ställda. Inträdessökande, som åtnjutit enskild undervisning, måste tentera i folkskolans alla ämnen och få sålunda tillfälle att i alla dessa ådagalägga sina kunskaper. Folkskolebarnen däremot få visa sin duglighet endast i två ämnen, och för åtskilliga

barn kan detta naturligtvis råka vara de ämnen, där de i ettdera eller båda äro svagast.

Herr talman! Jag bekände nyss, att jag icke kan upptändas till någon hänförelse för utskottets kompromissförslag. Som landsbygdsrepresentant kan jag icke finna annat än att landsbygden varit styvmoderligt företrädd vid den förberedande behandlingen av frågan om det högre skolväsendets omorganisation. Landsbygden var underrepresenterad i skolkommissionen, och den var det i ännu högre grad bland de skolsakkunniga. Av detta förhållande torde man kunna förklara åtskilliga felbedömningar i avseende å särskilt landsbygdens skolväsende. Såsom utskottsförslaget nu föreligger, tror jag, att man på en del håll är benägen överskatta betydelsen för landsbygdens vidkommande av förslaget. Detsamma innebär för landsbygden en organisatorisk förbättring, men det löser icke den sociala rättfärdighetsfrågan att hjälpa landsbygdens fattiga studiebegåvningar — dessa som trots alla hinder kämpat sig fram och stått som prydnader för den svenska kulturen men också dessa många ute på landsbygden, som få gå sin tunga väg som brustna instrument, på vilka vår Herre aldrig fått spela livets bästa melodi — att åt dessa, säger jag, trygga rätten att erhålla den utbildning för verksamhet i det allmännas tjänst, som anlag och utrustning anvisa. Skall denna rättfärdighetsfråga lösas, måste samhället lämna ekonomisk hjälp, det må sedan bli i form av lån eller stipendier eller genom inrättande av studiehem eller skolhem. Jag hoppas livligt, att det skall bli möjligt att lämna denna hjälp, så att man i den nu föreslagna organisationsramen får ett levande innehåll till fromma för de fattiga och tillbakasatta.

Jag måste ge uttryck även åt en annan förhoppning. Jag hoppas, att utskottets skrivelseförslag under punkt II b) skall resultera i utbyggandet av praktiska bildningslinjer, ägnade å ena sidan att avleda från den teoretiska studiebanan, å andra sidan att lyfta det praktiska arbetet till full likvärdighet med det gråa teoretiserandet. Under senare år ha vi här i landet sysslat för mycket med den teoretiska undervisningen. Det är på tiden, att vi allvarligt med minst lika stort intresse inrikta oss på att genom praktisk undervisning uppbygga ett sjudande arbetsliv. När detta sker, få vi icke glömma bort flickorna. Flickorna ha lika rätt till högre undervisning som pojkarna, men det skall och får icke förglömmas, att erkänd likställighet på detta område icke med nödvändighet betyder, att flickorna erhålla *samma* undervisning som gossarna. Vägen må vara öppen, men i längden torde både samhället och kvinnan bäst gagnas av en undervisning, anpassad efter kvinnans naturliga livsuppgift och personliga egenart.

I den upprörda strid, som pågått och ännu pågår i skolfrågan, ser jag knappast någonting mera glädjande, än att bondeförbundet går in för en positiv skolpolitik. Jag vill in i det sista gärna hoppas, att högerns besinningsfulla bondeelement skola följa med, i anslutning till det gamla lantmannapartiets bästa traditioner. Jag vill i varje fall tro, att om frågan nu avgöres, högerns lantmän skola vägra att taga del i en fortsatt skolstrid, vars verkningar skulle gå förödande ut över våra barn. Varje lantman vet, huru livet och naturen går sina egna vägar och icke låter sig förkvävas av våra organisatoriska linjaler. Justeringar bliva säkerligen behöfliga — ja, låt oss då göra dem! Här har träffats en moralisk överenskommelse, att den nu proponerade skolreformen icke får förrycka folkskolans eget bildningsmål men att den skall tillämpas klokt och försiktigt och jämkas efter livets skiftande förhållanden. Tidigare har det utan tvivel funnits starka skäl, som kunnat tala för ett uppskov till nästa år. Men uppriktigt sagt: är det någon som numera tror på en samförståndsfred, såsom striden rasat och såsom vi alla låst oss fast vid partisåndpunkter? Jag tror det icke. Jag kan icke se någon bättre utväg, än att

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

vi på en så bred front som möjligt samlas omkring utskottets förslag och i försonlighetens anda söka att i dess organisationsram gjuta in ett innehåll, som skapar en smula rättvisa och rättfärdighet för bygder och folk, som hittills varit eftersatta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på den föredragna punkten.

Häruti instämde herr *Björnberg*.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Löfgren**: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Jag skulle ha en särskild anledning att begära ordet redan däruti, att en del spörsmål, tyvärr i min frånvaro, lära ha riktats till mig ifrån herr Forssells sida. Tyvärr är jag emellertid icke mannen att ingå på de tekniska detaljer han synes ha berört, men i en viss viktig principiell fråga skall jag under mitt anförandes lopp söka lämna besked.

Men framför allt begär jag ordet därför att jag har ett behov av att i det skarpa meningsutbyte, som i denna fråga uppstått icke minst i den liberala pressen och inom den liberala partiopinionen, få i all korthet klargöra först och främst min och mina regeringskollegers ställning till det ursprungliga regeringsförslaget men vidare också den ståndpunkt, vilken vi nu i den omröstning, som väl snart kommer att gå av stapeln, komma att intaga.

Jag kan i fråga om de liberala regeringsmedlemmarnas samtycke till regeringspropositionen i det stora hela ansluta mig till den uppfattning, som framförts av herr statsministern i första kammaren. Det liberala partiet har sedan länge och även under tiden efter det partiet skilts från de frisinnade, haft på sitt program genomförandet av en för hela folket gemensam barndomsskola, vilken bättre än det nuvarande systemet tillgodosåge, att alla, och särskilt landsbygdens barn, erhöles likställighet i uppfostran. Enligt det liberala programmet har visserligen icke sättet för sambandet mellan folkskolan och den högre skolan fixerats, och att det uteslutande skulle gälla en anknytning till den normala eller sexåriga folkskolan har ingalunda varit en förutsättning för programmets genomförande enligt vår mening. Men å andra sidan har det åtminstone för mig — ty om dessa tekniska ting kunna ju råda olika meningar — framstått såsom självfallet, att, särskilt med hänsyn till landsbygdens krav, som vi hört så mycket talas om i går och i dag, övergången till realskolan efter en fullständig folkskolkurs, sålunda på sex år, borde underlättas och åtminstone utgöra *ett* led i det nya bottenkolsystemet.

Denna utgångspunkt var ju också propositionens. Genom att vi parallellt med denna linje av anknytning förordade en anknytning till folkskolans tredje klass, vunno vi en del praktiska fördelar, som både statsministern i första kammaren och ecklesiastikministern här berört. Man vann, att man icke behövde rubba på den högre skolans organisation, att kostnaden för hela reformen blev måttlig och fullt överskådlig; och förslaget framstod även i övrigt för oss såsom ett synnerligen försiktigt försök till en partiell lösning av spörsmålet i dess helhet. Men det, som särskilt tilltalade mitt liberala hjärta — och jag tror, att jag härvidlag kan tala också för mina liberala regeringskolleger — det var, att ecklesiastikministern i sin motivering för Kungl. Maj:ts förslag betonade, att detta förslag vore första steget till att upptaga ett lika aktuellt kulturspörsmål, ja, ett ännu mera aktuellt sådant än det sociala likställighetskravet, nämligen det inre skolarbetets omläggning från vad herr Lindhagen i sin motion kallar för »pluggskola» till att mer än förut inrikta sig på intellektets och karaktärens daning för livet. På en viktig punkt ville propositionen, om jag så får kalla det, även »föregripa» det inre arbetets omläggning, och det var i fråga om uppdelningen på mindre klasser för att vinna en bättre möjlighet till individualisering. Det kostade en del pengar, icke så litet; men vi ansågo den re-

formen värd pengarna. Man har anmärkt på, att man icke nu fått en detaljerad uppläggning av det inre skolarbetets omdaning; men för min del har jag böjt mig för det skäl, som anförts och som synes mig talande nog, att man först måste hava klart för sig, hur den yttre anslutningen skall ske, innan man i detalj griper sig an med det inre arbetet.

En mera allvarlig invändning, som gjorde mig från början betänksam mot en anknytning, som i regel skulle bygga på den sexåriga bottenskolan, var invändningen om skoltidens förlängning. För det första vill jag dock säga, att jag är icke så säker om anmärkningens allmängiltighet. Om man jämför studietiden för dem, som nu gå folkskolevägen, så innebär den föreslagna anknytningen till sexårig folkskola väl knappast i regel någon förlängning. Jag är emellertid den förste att medgiva, att en förlängd studietid i och för sig innebär en mycket stor olägenhet, som man bör motarbeta. Men vem har sagt, att hela detta yttre kunskapsstoff, allt det, som är resultatet av den nuvarande minnesläsningen och som för ögonblicket erfordras för en viss mogenhetsgrad, att allt detta skall bibehållas såsom ett givet och oftergivligt kvantum av vetande på kunskapens alltjämt växande träd? Det är väl ändå meningen med den blivande inre skolreformen att genom ämnesurval och koncentrerung vinna i kvalitet vad som möjligen kan förloras rent kvantitativt i ämnen, som individuellt icke ligga för barnens röst. Samma resonemang, som jag nu fört, synes mig också i viss mån bryta udden av påståendet, att den fyraåriga realskolan är för kort och att den skulle vara en för svag överbyggnad på den sexåriga bottenskolan. Det är en sak, som i mycket beror på vad innehåll man ger de båda skolförmerna.

Det var, herr förste vice talman, i korthet vårt sätt att se på regeringens förslag. Vi betraktade det som ett första steg att lösa ett socialt önskemål, särskilt för landsbygden och dess befolkning, och samtidigt som inledningen till en genomgripande inre skolreform. Jag frågar: Gör man sig icke skyldig till ett förbiseende, när man bedömer det ena eller det andra förslaget till yttre skolorganisation, som uttryckligen förutsätter, att man sedan skall företaga en viss inre omdaning av skolan — gör man sig icke skyldig till ett förbiseende, om man uteslutande bedömer verkan av en ny yttre organisation med hänsyn till skolarbetets *nuvarande* läggning?

Utav min sålunda en gång tagna ståndpunkt till propositionens principer följer i vissa hänseenden min sakliga ställning till utskottets förslag och till huvudreservationen. Syftet och i viss mån även grunden är detsamma i propositionen och i utskottets förslag. Men jag vill tillika öppet förklara, att jag, i den mån utskottets förslag går utöver propositionen, känner mig helt obunden till utskottets yttrande. Utskottet — det kunna vi icke komma ifrån — går längre i allmänna organisatoriska förändringar. Det inför en ny linje för anknytning, annan än man tänkt sig; det omlägger flickskolundervisningen i större utsträckning och på olika sätt; det föreslår statsinlösen av ett långt mera betydande antal kommunala mellanskolor; och det förutsätter nya, till viss del icke beräknliga utgifter med andra ekonomiska konsekvenser. Jag förbehåller mig därför att från mina principiella utgångspunkter fritt bedöma utskottets förslag och huvudreservationen till detta utifrån de sakskal, som det ena eller det andra förslaget företer och på grundval av den nu föreliggande utredningen.

I valet mellan de olika förslag, som jag sålunda har att välja på, vill jag först säga, att, ehuru jag i en del punkter kan dela vad som säges i huvudreservationen, jag dock icke kan ansluta mig till denna. Jag kan icke giva mitt förord åt den fyraåriga bottenskolan som den enda regelmässiga anknytningspunkten för fortsatta studier med den sexåriga bottenskolan endast som subsidiärt undantagsfall. Jag böjer mig under trons lydno och även med hjälp

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

av en smula förnuft för den fackmannaopinion, som nu utpekar den fyraåriga bottenskolan i stället för den treåriga såsom det lämpligaste alternativet till fullständig folkskolekurs; men jag får tillstå, att jag, som nyligen biträtt Kungl. Maj:ts proposition, icke hinner med i vändningen vidare. Med stöd av vad som anförts i de skolsakkunnigas förslag och i propositionen samt med hänsyn till en stark saklig opinion anser jag mig däremot kunna vara med om lösningen efter ett s. k. blandat system med såväl fyraårig som sexårig bottenskola och med de båda typerna, den fyraåriga och den sexåriga, lika berättigade och likställda. Valet mellan dem bör träffas efter olika läroverksorters behov och i övrigt efter praktiska lämplighetshänsyn. En sådan grund för lösningen har även antagits föreligga i den politiska kompromiss, som ligger bakom utskottets förslag. Man har anmärkt på, att principen för likställighet mellan de båda skolformerna icke kommit till tydligt uttryck i motiveringen; och utskottets ärade ordförande gav en viss, för en politiker tämligen naturlig förklaring på att denna tydlighet saknades i motiveringen. Men jag har ingen anledning att tro annat än att utskottet verkligen sökt likställa från praktiska utgångspunkter de båda skolformerna, med ledning alltså av Ortsbehov och lämplighetshänsyn. Att detta varit meningen icke blott bestyrktes av utskottets ordförande i hans gårdagsanförande, utan man kan också läsa sig till det av utskottets egen motivering, om man nu har litet god vilja. På tal om de jämkningar i organisationen, som utskottet förutsätter bliva erforderliga, framhålles det nämligen, att dessa med ledning av omständigheterna böra vidtagas med hänsyn till lokala förhållanden, elevantal o. s. v.; och utskottet förväntar också, att Kungl. Maj:t, när någon ändring visar sig vara påkallad, skall efter utredning framlägga förslag för riksdagen. Jag gör min första konklusion: jag är beredd att med stöd av nu tillgänglig utredning fullt acceptera utskottets deklarerade utgångspunkter i anknytningsfrågan, d. v. s. ett blandat system med likställighet mellan de båda skoltyperna, allteftersom den ena eller den andra av erfarenhet eller eljest finnes vara den bästa. Jag kan däremot icke underlåta att i vissa punkter uttrycka min tvekan inför det anspråk, som ställes på oss, att utan vidare tillerkänna slutligt vitsord åt utskottets omdöme rörande det *sätt*, varpå detta nya system i detalj skall utföras. Det förefaller för den oinvidgade, att de blivande jämkningarna i riksdagsbeslutet, vilka man förutsätter lämpligen kunnat på förhand åtminstone begränsas genom att Kungl. Maj:t redan nu fått i uppdrag att till nästa riksdag företaga de administrativa utredningsåtgärder, som i allmänhet i dylika ting närmast ankomma på Kungl. Maj:ts prövning och förslag. Därmed hade man också haft möjlighet att få ett säkrare bedömande av reformens ekonomiska konsekvenser både för stat och kommun. Jag har tidigare offentligen — och det var väl det, som herr Forssell hänvisade till — hänsyftat på en dylik principiell lösning, som skulle giva riksdagen och Kungl. Maj:t var sin behöriga del av ärendets utredning och avgörande. Jag är beredd, men jag skall icke taga upp tiden med att göra det, att visa upp, hurusom ett riksdagsbeslut efter antydda linjer visst icke behöfde utmynna bara i en platonisk riksdagsskrivelse utan att det bleve för riksdagen fullt förbindande med antagande av vissa huvudpunkter och med hänvisning till utredning av Kungl. Maj:t om sättet för utförandet av utredning till nästa riksdag. Med det förtroende, jag hyser för utskottets sakkunskap, tror jag emellertid gärna, att utskottets förslag i det mesta är likadant som det, en sådan där utredning skulle leda till. Men det man genom det antydda förfarandet hade kunnat vinna i rådrum — icke för reformens antagande, ty det skulle ha skett nu, men i fråga om verkställighetssättet — det hade enligt min mening varit dels en mera allmän säkerhetskänsla och dels måhända också en avspänning i den hetsstämning, vari frågan tyvärr nu kommer att lösas.

Det temperamentsfulla yttrande, vari utskottets ärade ordförande i går för-

middag värdesatte pressopinionen, hade framträtt som ett ännu starkare uttryck för personligt oberoende, om han haft sitt partis press i denna fråga emot sig. Men alldeles frånsett denna opinions betydelse i och för sig kan det väl ändå icke nekas, att dess inverkan på föräldrar och målsmän är en faktor att räkna med, helst om jag ser, att en betydande del av fackmännen på detta område, vilka skola i praktiken efterleva ett riksdagens beslut, ställa sig på samma sida. Däremot är jag naturligtvis ense med utskottets ärade ordförande därom, att man icke skall taga hänsyn till all slags opinion. Det beror också på, vilken grund den har och det syfte, varpå den är inriktad. Till frågan om detta sakliga underlag skall jag om en liten stund återkomma.

Jag ber att i detta sammanhang för den liberala riksdagsgruppen få uttala, att alla dess medlemmar äro anhängare av botten skolans idé; och jag tror mig kunna säga, att alla skulle hava varit beredda att antaga ett förslag, som hade säkrat reformens principiella och praktiska genomförande fullt ut på grundval av likvärdighet mellan de båda anknytningslinjerna efter de olika orternas förhållanden, med de kommunala mellanskolornas förstatligande samt åtgärder för att underlätta och förbättra den kvinnliga ungdomens undervisning men med uppdrag tillika åt Kungl. Maj:t att till nästa riksdag utreda, på vad sätt reformen närmare skulle utföras, naturligtvis efter de nu angivna grunderna. Efter det fait accompli, som utskottet och den snabba riksdagsbehandlingen skapat, har emellertid ett sådant förslag icke befunnits äga politiska förutsättningar för att påverka riksdagens beslut. I varje fall måste ni, mina damer och herrar, vara ense med mig, att det verkade rena demonstrationen, vore fullständigt utsiktslöst att i denna kammare väcka ett förslag i den riktningen. Jag har verkligen varit intresserad för en dylik — jag vill icke kalla den uppskovs- utan principlösning. Men jag måste säga, att någon brygga till enighet om ett positivt sådant beslut icke precis slogs av herr Wohlin i går i första kammaren. Som statsministern påvisade redan i medkammaren, utförde herr Wohlin — jag hoppas, att jag kan tala om fallet i detta sammanhang, fast herr Wohlin icke tillhör kammaren — det ekvilibristiska konststycket att motivera ett avslagsyrkande med ett uttalande till förmån för den likställdhet mellan de båda anknytningslinjerna, som vi gärna velat hava tydligare uttryckt i utskottets motivering även om vi tro oss kunna läsa in den både i utskottets nuvarande motivering och kläm; och detta resonemang, denna argumentation förde han i samma andedrag eller rättade sagt i andedraget strax efter det han utdömt det ena alternativet, den sexåriga botten skolan, som en fara för den jordbrukande befolkningens bestånd. Det vore, i förbigående sagt, lätt att visa på den rena orimligheten av en dylik tankegång. Snarare får man väl säga, att den längre folkskolan är ägnad att bibehålla befolkningen vid dess hem än motsatsen. En dylik saltomortal kan vara vacker att se på; men den inbjuder icke de jordiska betraktarna till efterföljd.

Som läget är, anser jag mig sålunda böra taga ståndpunkt i sak till utskottets förslag sådant det ligger före; och min och mina i *principfrågan* liktänkandes ställning kommer givetvis att bestämmas efter vår olika syn på frågans betydelse i det hela, på de olika sätten för dess lösning. I den visserligen viktiga men dock, måste jag säga, rent tekniska frågan om anknytningslinjen mellan folkskolan och realskolan kan jag icke hjälpa, att den liberala riksdagsgruppen lika väl som — mer eller mindre — andra partier står delad. Det är vårt fåtal som gör, att skiljaktigheterna märkas så tydligt. Jag vågar dock säga, att ingen av oss anser det vara ett illdåd mot liberalismen eller kulturen att sluta upp på den ena eller andra linjen. För min personliga del måste jag, som deciderad anhängare av botten skolan och från den utgångspunkten, att jag vill ge landsbygdens 6-åriga folkskola en fullt lika chans som den 4-åriga, komma till följande resultat.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Vad först angår den starka opposition — jag lovade taga mera hänsyn till denna än utskottets ordförande gjorde — som icke minst från liberalt håll har framträtt mot de olika förslagen till lösning, måste jag vid mitt slutliga ställningstagande ändå fråga mig, mot vad denna opposition i nuvarande ögonblick egentligen riktar sig. Frågan har, som bekant, haft många och starkt växlande faser. Tidigare har oppositionen ju företrädesvis tagit sikte på kravet att motarbeta något slags monopol för den 6-åriga bottenskolan på den 3- eller 4-årigas bekostnad. Men den anmärkningen har ju icke längre giltighet. Den är borta, då det nu gäller att bedöma utskottets förslag i dess slutliga skick. I det alldeles övervägande antalet fall, nämligen så snart det finnes flera parallella linjer i skolan, måste man väl erkänna, att den 4-åriga bottenskolan helt ut har accepterats som parallell till den 6-åriga, och dessutom har den blivit allenarådande i ett visst antal skolor. Till antalet bli därmed linjerna med den 4-åriga bottenskoleanslutningen mycket flera än de övriga, även om vi icke räkna dem, som ensamt äro anslutna till den 4-åriga skolan. Det återstår emellertid dels ett fåtal enkellinjiga realskolor, dels de förststatligade mellanskolorna. Det är väl egentligen där, som den ytterligare utredningen om bästa anknytningen skulle komma att sätta in, kanske även i vissa detaljer i fråga om parallelllinjerna, som visst ha berörts av herr Forssell. Ja, jag är den förste att medgiva, att en närmare undersökning här varit önskvärd för att fylla kravet på en allsidig utredning. Men frågan är om jag, i det läge jag nu står, av den anledningen skulle vara färdig med att yrka avslag på hela förslaget. Härvid måste det erinras, att dels har ecklesiastikministern endoserat utskottets anvisning på erforderliga jämkningar, och dels förutsätter propositionen och jag vill minnas även utskottet möjligheten till anstånd med vidtagande av organisatoriska förändringar. Den legitima fack- och lekmanoppositionen synes även mig härmed i dessa punkter vara skäligen tillgodosedd.

Endast på en väsentlig punkt tyckes mig dock kravet på ytterligare utredning gälla med sin fulla kraft. Jag avser ombildningen av den kvinnliga ungdomens undervisning, i vad den sträcker sig utanför propositionens försöksvis och väsentligen på kommunernas initiativ föreslagna anordningar. Jag är visst icke motståndare till samskolan, snarare tvärtom, men jag hyser den största tvekan om lämpligheten av att mera generellt och obligatoriskt intvinga flickorna under samma skolschema som gossarna. Härvidlag kan jag icke annat än att i mycket ansluta mig till det, som sades av herr Holmdahl i går. Jag måste därför här gå med reservationen och jag vill, därest jag såsom regeringsledamot skulle få befattning med ärendet en gång, känna mig fullständigt obunden av utskottets ståndpunkt i fråga om organisationen av undervisningen för flickor. Detsamma är förhållandet med min ställning till vissa punkter i utskottets motivering, särskilt i fråga om inträdesprövningen, som också statsministern anmärkte på i första kammaren. Jag har mina dubier också om vissa auktoritativa anvisningar rörande det inre skolarbetets läggning. För min del lutar jag bestämt åt en ännu starkare begränsning av de obligatoriska språken, och jag är nog kättersk att tro, att engelskan bör ha företräde framför tyskan som begynnelsespråk. Däremot sympatiserar jag med studentexamens omläggning både i fråga om ämnenas begränsning och i övrigt.

Överhuvud taget tyckes mig utredningen beträffande de s. k. inre linjerna vara alldeles för summarisk för att leda till annat än mera allmänna principuttalanden, och en given brist i utskottets förslag tyckes mig vara, att man för att få en billig kostnadsberäkning nu har avstått från det bestämda krav på mindre klasser, som ingick i propositionens uppläggning av ämnet.

Jag vill sålunda än mindre än andra, som talat för utskottets förslag, förklara detsamma för ofelbart. Men då jag med de gjorda reservationerna dock i nuvarande läge anser mig böra yrka bifall till den föredragna punkten, så är

det därför, att jag i valet mellan de alternativ, som bjudas, finner mig böra taga det som kan bidra till en positiv lösning av bottenkolefrågan, som så länge utgjort ett allmänt demokratiskt krav, och därför, att jag hoppas att lösningen skall tvinga fram den andra stora reformtanken, skolarbetets inre omläggning, till förverkligande. Det må vara, att huvudreservationen innebär ett ärligt försök till ett steg i samma riktning. Men dess utgångspunkt, som rubbar likställigheten mellan de alternativa anknytningslinjerna, kan jag som sagt icke gilla. Reservationen är för övrigt, likaväl som den skisserade medlingslinjen i herr Wohllins yrkande, praktiskt sett, såvitt man nu kan döma, alldeles ur räkningen. I det val, som återstår, behöver jag väl icke försäkra eder, att jag skall rösta på samma sätt, som om jag hade min plats uteslutande på stockholmsbänken. Men då jag står i valet mellan ett avslag, som alldeles övervägande — märk väl vad som yrkats i kamrarna — skulle komma att ge uttryck för ett motstånd mot själva bottenkoletankens effektiva genomförande, då jag har att välja mellan detta å ena sidan och den positiva lösning, som erbjudes, låt vara med åtskilliga bristfälligheter, å andra sidan, så kan jag, såsom regeringsledamot och riksdagsman, ansvarig inför landet och icke blott inför Stockholms stad, icke göra annat än yrka bifall till den föredragna punkten.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Herr Björkman: Herr talman! När jag begärde ordet hade ännu icke i kvinnoundervisningsfrågan de uttalanden gjorts, som sedan fälldes, dels av en min meningsfrände på göteborgsbänken och dels av en min — om jag så får uttrycka mig — meningsfränka på stockholmsbänken.

Emellertid har jag nu, liksom andra anmälda talare, i denna sena debatt-timme blivit utsatt för den anmaningen, att låta namnet strykas, och jag förstår, att man är nästan stryktäck, om man nu längre uppehåller kam-maren, men jag har velat få till protokollet antecknat mitt instämmande med herr Almquist och fröken Wellin. Jag vill emellertid därutöver säga några ord.

Då utskottets ordförande i går talade och lade sitt anförande så, som att han önskade, att han skulle få det hela löst i samförståndets tecken, så var ju detta en återklang av vad som skedde 1918, då han även var med. Nu kunde emellertid icke, såsom då, samförstånd nås. Vi känna den starka opposition, som varit ute i landet, och vi ha hört dess stormar här i riksdagen dessa dagar. Det har gällt att här få uppskov, få plats för den sakliga kritiken, och vi ha ansett, att man skulle fästa sig vid den allmänna opinionen, som enständigt framhållit, att i det outredda skick, som frågan föreligger, den icke nu bör avgöras. Så får emellertid nu icke ske, utan här skall frågan drivas igenom gentemot opinionen. Det är ju tydligt, ej minst efter det sista anförandet. Jag vågar dock säga, att det beslut, som nu, efter vad som förekommit, fattas, icke kan stärka riksdagens pondus. Det kommer säkerligen att där ute i landet öka parlamentsledan. Det blir bandet mellan riksdagen och den allmänna opinionen, som brister.

Så är det, och det är dit jag egentligen ville komma, en del medborgare, som skola se detta beslut med bitterhet, och det är en hel del frivilliga krafter ute i bygderna, sådana, som tagits i anspråk för skolarbetet som ledamöter av skolstyrelser, sådana som äro inspektörer för läroanstalter. Dessa ha alltid fått föra samförståndets och enighetens talan — som herr Rydén gjorde gällande, att han ville ha i detta förslag — när de haft att hålla fram skol-synpunkterna inför kommunerna och inför dem de varit ansvariga för. Dessa personer skola vid högtidliga tillfällen tala inför ungdomen och dess för-äldrar och målsmän, och det är just då, de behöva kunna visa på att skol-arbetet bedrives efter *väl utredda* linjer. Det blir nu pinsamt att syssla med skolarbetet, när den allmänna opinionen säger, att där har icke den lugna sak-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

kunskapen kommit till uttryck, där har man icke fått utreda begreppen om skolans organisation och innehåll från första början.

Herr Rydén talade om, att nu blir genomförd den principen: en ungdom, en skola och ett folk. Jag är rädd för att det icke har blivit så helt med den saken. Hade vi fått vänta till ett kommande år, kunde den stora tanken slagit igenom, men såsom det nu är, är det icke *en* ungdom, icke *en* skola och icke *ett* folk, utan det är bara delar, som gagnas. Förslaget är ej till det helas gagn.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Dahls reservation.

Herr **Holmdahl**: Herr andre vice talman! När jag begär ordet är det icke för att efter mitt anförande i går fortsätta debatten med anhängarna av utskottsförslaget i denna kammare. Såväl hänsynen till kammarens uppenbarligen ådagalagda önskan att komma till ett snart slut, som det förhållandet, att den hittills förda debatten icke lämnar några tacksamma utgångspunkter för ett fortsatt sakligt meningsutbyte i detta stora och viktiga komplex av frågor, avhålla mig härifrån. Jag har emellertid begärt ordet med anledning av en del uttalanden, som hans excellens statsministern gjorde i första kammaren. Man skulle måhända kunna göra den invändningen däremot, att man här i kammaren icke borde taga upp till debatt det, som förekommit i medkammaren. Men då hans excellens statsministern ägnade en ganska stor del av sitt anförande åt kritik av den förste talaren för reservanternas ståndpunkt, herr Lindskog, och hans anförande här i andra kammaren i går, anser jag mig fullkomligt oförhindrad, att, då hans excellens icke gjort andra kammaren äran att i denna fråga göra ett uttalande, här också taga upp vissa delar av hans anförande, som jag var i tillfälle att åhöra i första kammaren.

Hans excellens frågade där: Varför kan icke högern gå in för det här föreliggande förslaget, när reservanternas talesman i andra kammaren ju förklarat, att man inom utskottet även från högerens sida varit inne på samförståndslinjen, nämligen en samförståndslinje, som skulle inneburit upprätthållande av full jämställdhet mellan båda linjerna, full paritet mellan dem, och fri och lika utvecklingsmöjlighet för dem båda.

Hans excellens frågade: När man gått in för en sådan samförståndslinje, varför kan högern då icke sluta upp kring utskottsförslaget? Ja, på den frågan kan svaret göras mycket kort: Vi ha icke kunnat sluta upp kring utskottsförslaget därför, att vi icke i det återfinna något utav dessa krav, varken jämställdheten, pariteten, eller de fria och lika utvecklingsmöjligheterna för båda linjerna. Vare sig vi se till det principiella utförandet eller utförandet i praktiken, återfinna vi icke någon av dessa grundsatser.

Hans excellens var vidare inne på en tanke, som framförts från olika håll, tanken på uppskov och återremiss till regeringen av hela frågan. Jag kan icke underlåta att med några ord beröra de skäl, som herr statsministern har anfört för att han finner detta förslag fullkomligt omotiverat. Han fann det bl. a. förvånande, sade han, då det rörde frågan om samundervisningens ordnande. Vad skulle det tjäna till att uppskjuta denna fråga, och vad skulle det tjäna till att från de olika läroverksorterna inhämta vederbörandes uppfattning i denna fråga. När herr statsministern yttrade detta, så föreföll det mig stå i bestämd motsats mot vad herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet yttrar om behovet av de lokala myndigheternas hörande just i denna fråga.

Jag skall tillåta mig att hänvisa till sid. 144 i propositionen, där statsministern gör gällande, att han icke finner frågan om samundervisningen slutgiltigt besvarad. Han säger, att man ur finansiell synpunkt måste tillgripa utvägen att öppna gossläroverken, men att en dylik situation icke får be-

dömas, såsom om man ville generellt genomföra samskoletanken. Och så säger han på sid. 145, att man måste taga hänsyn till en eventuellt framträdande lokal opinion i frågan.

Propositionen har alltså mycket starkt understrukit betydelsen av den lokala opinionen, då det gäller samundervisningen, och propositionen har därför som villkor för läroverkens öppnande för samundervisning fastställt, att det skall ske på grundval av framställning från vederbörande kommunala myndigheter.

När propositionen intagit denna försiktiga och enligt min mening kloka ståndpunkt, är det förvånande, att statsministern nu i första kammaren förklarar sig icke kunna förstå värdet av de lokala myndigheternas hörande, då det gäller en sådan undervisnings ordnande.

Ja, mina damer och herrar, jag skall nöja mig med att slutligen blott beröra den sista punkten i hans excellens anförande i medkammaren. Hans excellens vädjade till motståndarna mot utskottsförslaget och efterlyste respekten, vår respekt för motståndarnas mening och vårt erkännande av det goda syftet och den goda viljan även hos det motsatta lägret. Jag försäkrar, att vi äro i hög grad villiga att förutsätta ett gott syfte och en god vilja både hos regeringen och utskottets majoritet. Men jag tillåter mig säga, att vad vi icke kunna respektera, det är, att en regering, som i en kungl. proposition har med mycket stor bestämdhet tagit position i vissa centrala frågor, en regering som bl. a. tagit bestämd position i fråga om den 4-åriga bottenskolan, en bestämd och i vissa hänseenden försiktig och förnuftig position i fråga om samundervisningen och även en försiktig och klok position, då det gällt förstatligande av de kommunala mellanskolorna, att denna regering, säger jag, som i sin till riksdagen framlagda proposition har intagit en sådan bestämd ståndpunkt i väsentliga delar av förslaget, utan vidare springer ifrån sitt eget förslag och accepterar en kompromiss, vid vars tillkomst man icke medverkat. Vi kunna icke respektera, att regeringen i en sådan stor och för hela landet betydelsefull fråga lämnar ledningen ifrån sig. Det är för såvitt jag kan förstå betänkligt av hänsyn till regeringsmaktens försvagande, men det är också betänkligt ur den synpunkt, som herr statsministern sist anlade, då han vädjade till motståndaresidan om respekt för regeringens och utskottsmajoritetens ståndpunkt. Det är icke gärna möjligt att bevara respekten för vederhäftigheten i regeringens ståndpunkt till utskottets förslag, när man kan peka på en sådan oöverensstämmelse mellan dess eget och utskottets förslag. Det är svårt att bevara respekten för ett förslag, som uppvisar så uppenbara motsägelser, som det föreliggande, och jag skall tillåta mig att endast på ett par punkter belysa denna inre motsägelse.

Man talar i detta förslag om vikten av att tillvarataga de individuella anlagen och den individuella begåvningen i skolan. Men denna hänsyn, som man med så stor kraft gör gällande, den låter man falla, när det gäller att ordna flickornas undervisning. Man talar om vikten av tillvaratagandet av begåvningarna, men man vill icke veta av det bästa möjliga sättet för begåvningarnas tillvaratagande förrän efter sex års skolgång.

Man talar slutligen om vikten av en reform av det inre arbetet i skolan, men samtidigt går man in för en organisation, som kommer att försvåra detta inre reformarbete, och som i själva verket kommer att omöjliggöra upprätthållandet av ens samma standard för det inre arbetet, som finnes i den nuvarande organisationen, som det nya förslaget skall ersätta.

Ett förslag som innehåller dylika inre motsägelser, ett förslag, som tillkommit på det sätt, som här har skett, ett förslag, som vid sin tillkomst visat, att regeringen icke ens har respekt för sina egna till statsrådsprotokollet uttalade meningar, ett sådant förslag kunna vi icke respektera. Och hans excel-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

lens statministern kräver verkligen under sådana förhållanden förgäves respekt från motsidan för regeringens hållning härvidlag.

Vi ha icke, herr andre vice talman, kunnat taga på vårt ansvar att med våra röster medverka till att ett dylikt av inre motsägelser lidande förslag antages av denna riksdag. Det är därför, herr andre vice talman, som jag fasthåller vid mitt förra yrkande om avslag på utskottets förslag i den ifrågavarande punkten och bifall till den av herr Dahl m. fl. avgivna reservationen i motsvarande punkt.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr vice talman! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, men med anledning av en av de erinringar, som nu gjordes av den ärade talaren på stockholmsbänken, torde jag kunna få säga ett par ord.

Han yttrade nämligen, att han hade svårt att bibehålla respekten för en regering, som på viktiga punkter sprang ifrån sitt eget förslag. Jag vill då erinra om att på alla de punkter, varom här var fråga, om jag därvid undantar frågan om anknytningen till folkskolans tredje eller fjärde klass, anvisar regeringspropositionen *samma lösning*, som numera av utskottet upptagits, men att man från regeringens sida av ekonomiska hänsyn ansett sig böra gå mindre fort fram. När då riksdagen och dess beredande delegation, utskottet, i avseende å *farten* av reformens genomförande anse, att takten bör kunna bli va hastigare än Kungl. Maj:t förutsatt, har det icke funnits någon anledning för regeringen att motsätta sig detta skyndsammare genomförande. Det innebär icke i något avseende ett sådant frånträdande av regeringspropositionens framtällningar, som borde kunna inverka på respekten från deras sida, som önska få objektiva skäl för sitt bedömande. När har en regering, då en lösning av riksdagen förordas fortgå i hastigare takt men efter samma linjer, som regeringen föreslagit, avböjt, att ett sådant beslut skulle komma till stånd?

Vad beträffar frågan om anknytning till tredje eller fjärde klassen, så är det ju så, att det i regeringspropositionen har angivits, att mellan de båda alternativen, som i det avseendet förelågo, ansåg man på grundval av de gjorda utredningarna och av vad i ärendet förekommit, att företräde borde lämnas åt en anknytning vid tredje klassen, detta förnämligast därför, att det skulle lämna de nuvarande förhållandena orubbade. När emellertid man för anslutning till förslaget från flera håll inom riksdagen önskade på den punkten få ett utbyte, som ju icke kan sägas väsentligt skilja sig från regeringspropositionen i annat avseende än att det avviker från den hittillsvarande, icke i lag reglerade, men av utvecklingen själv inledda ordningen, måste jag för min del biträda denna önskan. Detta kan icke på något sätt utgöra en förändring, ovanlig för en regering, när det gäller att acceptera eller taga position emot ett ändringsyrkande i ett av densamma framlagt förslag.

Den ärade talaren må naturligtvis hysa den respekt för andra, som han för sin del finner vara berättigad i olika fall. Att som grund för regeringens uppträdande i detta fall ligger fullt tillräckliga sakskal att acceptera utskottets förslag, tror jag mig hava haft tillfälle att både nu och tidigare uppvisa.

Herr **Lindskog**: Det var för mig ganska överraskande, att jag fick ordet, i så måtto, att jag hade fått meddelande, att debattens fortsättning skulle uppskjutas till efter middagen. Då jag emellertid nu fått ordet av herr talmannen, skall jag blott med några få ord bemöta ett anförande, som hölls av hans excellens herr statsministern i första kammaren. Jag vill ju icke förneka, att jag har haft en viss tur här under debatten. Jag hade nämligen den turen, att när jag höll mitt anförande, som av hans excellens herr statsministern betecknades såsom oppositionens huvudanförande i andra kammaren, slapp jag all

den opposition, som jag hade väntat mig såväl ifrån ecklesiastikministern som från utskottets ordförande av den för mig mycket angenäma anledningen, att de försvunno vid mitt anförandes början. Sedan hade jag visserligen, vill jag säga, den oturen att komma in i *första* kammaren, just då hans excellens herr statsministern höll sitt stora anförande, i vilket han även ingick på ett bemötande av mitt anförande i *andra* kammaren. Just därför att jag på detta sätt fick tillfälle att taga del av de anmärkningar, som hans excellens herr statsministern riktade mot mig, skall jag tillåta mig att blott och bart säga några få ord med anledning därav.

Jag hade i mitt anförande talat om den fara, som fanns för bondeklassen att utsugas på sina ledarebegåvningar. Det var en synpunkt, som sammanföll med herr Wohllins i första kammaren, och hans excellens herr statsministerns kritik riktade sig mot oss bägge. Jag vill icke neka till att jag icke rätt fullt förstod hans excellens, då han talade om detta. Om jag förstod honom rätt, så menade han, att just om allmogens söner finge gå upp till generaldirektörer och lektorer och professorer o. s. v., skulle man kunna tänka sig, att de kunde tillvarata bondeklassens intressen. Jag kanske missuppfattade det, ty jag stod verkligen så långt bort, att jag icke fullt uppfattade allt, men om jag uppfattade det rätt, kan jag icke tänka mig annat än att hans excellens tänkte kanske för mycket på den nuvarande anordningen, då några professorer äro ledare för bondeförbundet. Detta får väl dock betraktas såsom en mera tillfällig anordning. När jag talade om det stoltaste bladet i vår svenska historia under det sista århundradet, tänkte jag på verkliga allmogemän, som stodo som ledare för vår bondeklass.

Då jag märker, att det är en viss oro här i kammaren, vill jag blott säga, att denna oro över att oppositionen kommer till tals, är endast ett eko av den oro, som ständigt och jämt uppenbarade sig i skolutskottet, och som egentligen bäst kan karakteriseras med de ord, varmed en medlem av skolutskottets majoritet riktade sig till oss i minoriteten. Jag har glömt själva orden, men det löd ungefär så: »Vad bråka ni för egentligen i minoriteten. Ni kunna ju ändå förstå, att vi ändå till sist komma att få rätt.» Det är ju en synpunkt som vädjar mera till makten än till rätten, men det skall ändå icke hindra mig att säga några ord med anledning av hans excellens herr statsministerns uttalande i första kammaren.

Hans excellens nämnde något om opinionen. Jag är gärna ense med dem, som säga, att man icke bör taga alltför stor hänsyn till den, om man själv har en fast grundad övertygelse. När emellertid utskottets ordförande som exempel på att opinionen ingalunda är enhetlig drar fram ett telegram, som han fått privatim, eller när hans excellens herr statsministern talar om ett brev från en viss läroverksadjunkt, då får jag säga, att jag tänker på det gamla ordet, att en svala gör ingen sommar. Dylika privata meddelanden från ett eller annat håll kan man alltid lätt skaffa. Dylika brev äro icke mera övertygande än när till exempel i propositionen på sid. 123 talas om att det finns en namngiven lärare vid Gävle borgarskola, D. Elfstrand, som anser, att ur språkundervisningens egen synpunkt är ett uppskov den enda sunda utvägen, och så tillägger herr statsrådet, att här står alltså »mening mot mening». Ja, det är naturligtvis mening mot mening, men om mening mot mening ligger däruti, att man på den ena sidan har en enda person och på den andra sidan har den övriga sakkunniga opinionen, ja, då finns det ju icke någon så förfärligt stark basis för detta uttryck.

Sedan nämnde hans excellens, att den adress eller opinionsbildning, som läroverkslärarna kommit med, kunde tolkas såsom en opinionsyttring lika väl för som emot regeringsförslaget. Jag har emellertid detta papper här framför mig och vill säga, att här står det: »Undertecknade vilja härmed på det kraftigaste

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

avstyrka en sådan lösning av den aktuella skolfrågan att en på 6-årig botten-skola byggande realskola införes såsom enda formen eller med en principiell motivering, som fastslår denna skoltyp såsom den normala och utesluter fri tävlan för andra realskoleformer med anslutning till en kortare botten-skola.» Denna fria tävlan existerar icke i det nu föreliggande utskottsförslaget.' Det har jag utförligt påvisat i mitt första anförande, och det framgår i viss mån indirekt av det anförande, som hans excellens utrikesministern blott för en kort stund sedan hade i denna kammare. Jag skall då be att få peka på just de uttryck, som hans excellens utrikesministern använde, då han sade: »Detta likaberättigande, som vi gärna vilja läsa in i utskottets betänkande.» — »En sådan granskning har antagits.» — »Det finns ingenting tydligt uttryckt i motiveringen.» Således, herr utrikesministern uttalar sig med underbar försiktighet just på denna punkt, och det är en väl motiverad reservation. Han säger, att man försökt likställa de olika linjerna. Ja, det är riktigt, att man kanske på sina håll t. ex. från visst bondeförbundshåll försökt göra det, men man måste säga, att därvidlag har man grundligt misslyckats.

Så tog hans excellens statsministern — och därmed vill jag sluta — ett exempel från en stad på 15,000 invånare, där det fanns en landsbygd med 40- å 50,000 personer. Det är alldeles riktigt. Men hans excellens statsministern utlämnade därvidlag det moment, som för mig är den springande punkten, nämligen att i denna rayon runt omkring finnas icke mindre än tre kommunala mellanskolor. Jag skall sluta med detta, men om herrarna demonstrera fortsätter jag. Jag vill blott säga, såsom vi sade i skolutskottet, att oppositionen låter icke betvinga sig av några dylika åtgärder, utan vi tillåta oss att komma fram med vår bestämda mening och veta mycket väl, att här står en majoritet som tycks säga: Vad är allt detta för onödigt prat? För dylika ord böja vi oss icke. Hans excellens statsministern omnämnde vad jag yttrade i slutet av mitt anförande, där jag sade, att det blir en formell seger men i verkligheten ett stort nederlag för regeringen, och han tillade, att ett dylikt nederlag är regeringen tacksam för. Jag är säker på att den som nyss hörde hans excellens herr utrikesministerns anförande icke fick något starkare intryck av att hans excellens utrikesministern var så utomordenligt tacksam för en formell seger för regeringen. Jag har blott och bart läst ett kort utdrag av det tal, som herr utrikesministern höll för någon tid sedan på annat håll, och om jag icke minner mig eller läst fel talar han där i viss mån för en önskan om uppskov med frågans avgörande. Detta tyder icke på någon större segerglädje. Vi veta, som sagt, mycket väl, att frågan är avgjord, men ändå har jag tillåtit mig att i någon mån rikta ett bemötande mot de synpunkter, som hans excellens statsministern varit vänlig att rikta mot mig i sitt anförande i första kammaren.

Herr **Röing**: Herr talman! Jag anhåller att få till protokollet antecknat, att jag i stort sett delar den uppfattning, som hans excellens utrikesministern nyss givit uttryck åt, och yrkar bifall till utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

I detta yttrande instämde herrar *Osberg* och *Jönsson* i Revinge.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag vill endast yttra några ord, innan klubban faller för detta beslut.

Hans excellens statsministern uttalade nyss, att det förslag, som andra kammaren går att antaga, avviker icke så mycket från Kungl. Maj:ts. Kungl. Maj:t har av ekonomiska skäl icke velat gå så långt, men när riksdagen nu vill, att detta skall genomföras i snabbare tempo, anser hans excellens, att man skall taga emot. Jag undrar, hur ett sådant resonemang står inför en ekono-

misk granskning. Man tillsätter besparingskommittéer för inbesparande av 20,000 kronor här, 50,000 kronor där eller kanske 100,000 kronor på något ställe, men när det gäller ett så betydande belopp som här låter man det gå och följer helt enkelt efter riksdagen och utskottsmajoriteten. Om jag har den uppfattningen — såsom den nuvarande regeringen har — att en regering skall leda, skall den även leda i ekonomiska ting. Jag kan uppriktigt sagt icke begripa, huru regeringen kan kasta ifrån sig det ekonomiska ansvaret och säga, att därför att riksdagen går längre med beslutande av utgifter än man inom regeringen vill göra, är regeringen beredd att taga emot och tacka.

Jag har också en reflexion till. Man har sagt — och särskilt herr Rydén var inne på det — att den opinion mot detta förslag, som rests från läroverkslärarhåll, skall man icke fästa så mycket avseende vid. De ha alltid varit emot, när det varit fråga om att genomföra sådana här reformer, och de utsätta sig också för herr Rydéns stora misshag genom att vara emot detta. Jag vill, herr talman, emellertid konstatera, att i detta fall kommer beslutet att genomföras med mellanpartiernas röster. Det kommer att genomföras med det frinnade partiets röster, och inom detta parti råder dock en stor och märkbar splittring, åtminstone ute i landet. Jag vet icke, hurudan splittringen kan vara inom regeringspartiet i riksdagen, men när jag hörde hans excellens utrikesministern tala om att han, som i alla fall gick med på utskottets förslag här i kammaren, likväl komme att inom regeringen söka motarbeta utförandet av ett kommande beslut på en viss punkt, nämligen när det gäller flickskolorna, får jag säga, att detta icke tyder på någon absolut enhällighet inom regeringspartiet. Ja, jag undrar rent av, ifall man började på att riktigt lägga korten på bordet, om det inom regeringen själv finns en fullständig enighet om detta förslag. Vad bondeförbundet slutligen beträffar, som ju även skall medverka till genomförandet av detta beslut, råder en uppenbar splittring. Då gör jag mig blott den frågan: Skall man inför denna splittring inom de partier, som skola genomföra detta beslut, gå fram för att frampressa ett definitivt beslut? Vore det icke bättre att låta frågan ligga till sig ännu ett år för att i ett bättre berett skick komma igen till nästa år?

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Löfgren**: Herr talman! Jag vill endast med anledning av ett yttrande av herr Lindman om min skilljaktiga ståndpunkt, som väl syftar på frågan om den kvinnliga ungdomens undervisning, förklara, att jag där icke kommer att rösta för utskottets förslag utan med reservanterna. Men i den punkt, som vi nu behandla, där det gäller den allmänna ställningen till förslaget i dess helhet och framför allt frågan om anknytningen, skall jag rösta för utskottets förslag.

Herr **Lindman**: Herr talman! Detta bekräftar endast vad jag nyss sade om den bristande enigheten inom regeringen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av förevarande del av utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Lindskog under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan i nu föredragna del som Kungl. Maj:ts förslag i motsvarande del; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Holmdahl med flera av kammarens ledamöter begärde emellertid votering, varför herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Den, som vill, att kammarerna godkänner punkten I. B. a. mom. 4 av andra sär-
skilda utskottets hemställan i dess förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit det av herr Lindskog under överläggning-
en framställda yrkandet.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Lindskog jämte 24 av kamma-
rens ledamöter framställt skriftlig begäran om voterings verkställande me-
delst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt
voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namn-
upprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 152 ja och 64 nej, varjämte
7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt förevarande del av utskottets hemställan.

Över omröstningen fördes anteckningar på voteringslista som här nedan in-
tages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen			
» Andre Vice Talmannen			
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Löfgren i Stockholm	1		
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm	1		
» Hansson i Stockholm	1		
» Nylander		1	
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell		1	
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Wessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Andersson i Tungelsta	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin	1		
» Mosesson	1		
» Ahl	1		
Fru Ekberg	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander	1		
» Olsson i Golvvasta	1		
» Björnberg	1		
» Andrén		1	
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta	1		
» Schill	1		
» Laurén			
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam		1	
» Pettersson i Bjälbo		1	
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Westman	1		
» Karlsson i Vadstena	1		
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman		1	
» Ericson i Boxholm	1		
» Ward	1		
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin	1		
» Carlström	1		
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd	1		
» Svensson i Högsjöhult			1
» Lilliecreutz		1	
» Andersson i Löbbo	1		
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult		1	
» Olsson i Blädinge		1	
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo	1		
» Blomquist	1		
» Svensson i Grönvik	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner	1		
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson	1		
» Olsson i Högby	1		
» Heiding	1		
» Wirsell		1	
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			1
» Svedman		1	
» Gardell i Stenstu			1
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona	1		
» Kloo	1		
» Jeppsson	1		
» Holmgren		1	
» Adler	1		
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup			
» Borggren	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund	1		
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler		1	
» Lovén	1		
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog		1	
» Weibull		1	
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Nilsson i Tånga	1		
» Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld	1		
» Andersson i Höör	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Törnkvist i Bjuv	1		
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby	1		
Fru Nordgren	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt			1
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa		1	
» Fager		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing	1		
» Kristensson i Göteborg	1		
» Sjöström	1		
» Thore		1	
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund	1		
Fru Thüring	1		
Herr Almquist		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo		1	
» Olsson i Broberg		1	
» Olsson i Berg		1	
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg	1		
» Mårtenson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Lindgren	1		
» Hansson i Trollhättan			
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer		1	
» Ryberg			1
» Leffler		1	
» Johansson i Väby		1	
» Petersson i Lerbäcksbyn		1	
» Weijne	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen		1	
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund	1		1
» Johanson i Hallagården			
» Vahlstedt	1		
» Lundén	1		
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén	1		
» Hedin		1	
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken			1
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros		1	
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro	1		
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg	1		
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström	1		
» Ljunggren	1		
» Ohman	1		
» Lundgren	1		
» Persson i Falla		1	
» Mogård	1		
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås	1		
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg	1		
» Jansson i Falun	1		
» Olsson i Mora	1		
» Ernfors		1	
» Andersson i Rasjön	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Pettersson i Hällbacken	1		
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Englund	1		
» Sundström	1		
» Smedh			
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik	1		
» Sävström	1		
» Lindley	1		
» Olsson i Hov	1		
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn	1		
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström i Gävle		1	
» Herou	1		
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg		1	
» Johansson i Sollefteå	1		
» Vännerström	1		
» Bergström i Bäckland	1		
» Lagerkwist	1		
» Strindlund	1		
» Västberg	1		
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trången	1		
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström	1		
» Wikström	1		
» Brännström		1	
» Lindmark		1	
» Lindberg	1		
» Sandberg	1		
<i>Norrbotiens län.</i>			
Herr Hage	1		
» Nilsson i Antnäs		1	

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lövgren i Nyborg	1		
» Dahlén	1		
» Samuelsson	1		
» Hedström		1	
» Grapenson		1	
Summa	152	64	7

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammarén på hemställan av herr andre vice talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammaréns ledamöter åtskildes härefter kl. 4.57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 19 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Punkten I. B. a.

Mom. 5, 7, 6, 8, 1, 2 och 3.

Godkändes.

Punkten I. B. b.

Mom. 1 föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! På denna punkt i utskotts-betänkandet, som rör inrättandet av fyra nya högre läroverk för flickor, skall jag anhålla att, med hänvisning till mitt anförande under gårdagen, få yrka avslag på utskottets förslag i den förevarande punkten och bifall till herr Dahls m. fl. reservation, punkt II, moment c), i vad denna reservation rör inrättande av högre läroanstalter för flickor.

Herr **Rydén**: Jag ber, herr talman, att få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr förste vice talmannen givna propositioner dels på godkännande av utskottets förslag i förevarande moment, dels ock på bifall till det av herr Holmdahl under överläggningen framställda yrkandet godkändes momentet.

Mom. 2—4.

Godkändes.

Mom. 5 föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag ber att få yrka, att kammaren må, med avslag åt utskottets förslag i förevarande punkt, bifalla herr Dahls m. fl. reservation, punkt I: 4.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan i nu föredragna punkt; men jag vill tillägga, i anledning av

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

under debatten fällda yttranden, att det förslag i fråga om förstatligande av kommunala mellanskolor, som inrymmes i detta moment, har tillkommit på grund av en mycket ingående omprövning inom utskottet, där man har vägt mot varandra en serie av olika faktorer, icke bara dessa rent matematiska om skolornas ålder och antal lärjungar m. m. utan även en mängd andra omständigheter såsom frågan om samhällenas struktur, deras ekonomi, närheten till eller befintligheten av allmänt läroverk på platsen o. s. v.

I anledning av vad herr Wallerius i går yttrade i fråga om vissa särskilda kommunala mellanskolor, som icke kommit med, tillåter jag mig framhålla, att i flertalet fall, som herr Wallerius omnämnde, grundar sig utskottets prövning av detta ärende helt på den omständigheten, att lärjungeantalet i de av honom omnämnda skolorna sjunkit på sista tiden så mycket, att man rimligen bör avvakta, hur det kommer att ställa sig i fortsättningen.

Jag vill samtidigt, herr talman, uttala, att det naturligtvis icke är meningen, att det skall vara otänkbart, att i den mån utvecklingen på detta område går vidare, kommunala mellanskolor, som visa sig livskraftiga och fylla ett verkligt behov, böra i framtiden komma till förstatligande, fast detta nu icke ansetts kunna äga rum.

Jag tillåter mig, som sagt, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag i förevarande moment.

Mom. 6.

Godkändes.

Efter nu skedd föredragning av *mom. 7* anförde:

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! I denna punkt yrkar utskottet, att 26 högre läroverk skola ombildas till samläroverk. Jag skall, med hänvisning till vad jag förut yttrat rörande utskottets ställning till frågan om flickundervisningens ordnande, be att få yrka avslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till herr Dahls m. fl. reservation, punkt II, mom. c), i vad den rör läroverkens öppnande för flickor.

Herr **Rydén**: Herr talman! Då den föreliggande punkten berör en av själva grunderna för den av kammaren beslutade organisationen av våra läroverk, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr förste vice talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets förslag i förevarande moment av kammaren godkänt.

Mom. 8.

Godkändes.

Härefter föredrogs *mom. 9*. Därvid yttrade:

Herr **Wallerius**: Herr talman! I anslutning till vad jag i går hade tillfälle att anföra beträffande de i denna punkt omnämnda städerna, anhåller jag att få yrka bifall till den av mig framförda reservation, som angår denna punkt.

Herr Rydén: Herr talman! Det förvånar mig nästan, att det föregående yrkandet framställdes nu, men formellt kan det ju göras. Denna fråga bör annars rimligtvis vara avgjord genom voteringen i själva principfrågan. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag i förevarande moment, dels ock på godkännande av det förslag, som innefattades i den av herr Wallerius beträffande momentet avgivna reservationen; och blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

Mom. 10—24.

Godkändes.

Punkterna I. A. samt C.—H. med undantag av inledningarna.

Godkändes.

Härefter anförde:

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Vi hava kommit till den punkt i föredragningsordningen, då man har rätt att framställa yrkanden och förslag rörande utskottets motivering.

Jag skall då, i anslutning till vad jag yttrade i går rörande det kapitlet i utskottets motivering, som avser realskolan, där man tar upp frågan om inträdesprövningar till realskolan, be att få framställa ett yrkande. Utskottet går, som jag nämnde i går, in för den principen, att det icke skall förekomma några inträdesprövningar till realskolan, utan att med godkänt betyg från folkskolans sjätte klass skall man utan vidare komma in i första klassen i den fyraåriga realskolan och i första klassen i realskolan överhuvud från motsvarande klass i folkskolan.

Jag skall icke upprepa de invändningar, som man kan göra mot ett sådant tillvägagångssätt. Jag vill blott erinra om att jag tror, att det vore mycket lyckligt, om kammaren rättade till utskottets förslag på denna punkt, enär det kommer att medföra ovedersägliga svårigheter för läroverkens organisation, ifall man skulle bifalla ett förslag om att i princip inträdesprövningar icke skola ifrågakomma, utan att så skall ske endast i det fall, där flera inträdessökande förefinnas, än läroverket kan emottaga. Jag vill också erinra om att hans excellens herr statsministern i första kammaren före middagen ganska starkt kritiserade just denna punkt i utskottets utlåtande och att han för sin del sade sig icke kunna godtaga densamma. Det synes mig därför klokt, om kammaren och även majoriteten inom kammaren ville reflektera på att här stanna vid det förhållande i stort sett, som nu råder, och överlåta åt Kungl. Maj:t att vidtaga de jämkningar, som Kungl. Maj:t kan finna behövliga, då det gäller utfärdande av bestämmelser om inträdesprövningar.

Jag skall i detta syfte be att få yrka bifall till en vid utlåtandet fogad reservation, som avser motiveringen och som förekommer på sidan 258. Denna reservation är avgiven av herr K. J. Ekman, och den innebär, att ett visst stycke i utskottets motivering, i vilket utskottet ansluter sig till tanken på inträdesprövningarnas borttagande, skall ersättas med ett stycke av följande lydelse: »Utskottet anser inträdesprövning till realskolan böra äga rum väsentligen efter samma grunder som hittills, dock under samverkan mellan lärare vid den avlämnande och den mottagande skolan.» Härmed överlämnar riksdagen åt Kungl. Maj:t att vidtaga de jämkningar i nuvarande bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna skäligen.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.*

(Forts.)

Herr talman! Jag skall alltså beträffande motiveringen i denna punkt, kapitlet om realskolan, be att få yrka bifall till herr K. J. Ekmans reservation. punkten 3, på sidan 258 i detta utskottsutlåtande och till det yrkande, som i denna reservation på denna punkt framställs.

Herr förste vice talman, därtill kommer, att den föredragna punkten är ju mycket omfattande. Den omfattar praktiskt taget hela utskottets betänkande, och därför är det uppenbart, att man här även sedan beslutet träffats i huvudfrågan, kan ha vissa önskemål att framställa från reservanternas sida.

Den fråga, som jag här därjämte vill taga upp, gäller de privata högre lärarinneseminarier. Jag menar icke, att vi skola föreslå förändrade anslagsbelopp till dessa seminarier. I detta stycke har jag, och reservanterna med mig, kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens ståndpunkt. Beloppet behöver icke ändras, men jag skall be att få redogöra för varför jag ändå på denna punkt ber att få göra ett yrkande.

Beträffande dessa enskilda lärarinneseminarier har Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit successiv avveckling av två av de tre seminarier, vilka åtnjuta understöd från anslagen till privatläroverken. I motioner, avgivna såväl i första som i andra kammaren av fröken Hesselgren och herr Almquist m. fl., har man i stället påyrkat, att riksdagen borde uttala sig för den väg, som skolöverstyrelsen anvisat, nämligen att, i stället för ett definitivt indragande av två utav dessa privata seminarier, gå in för att Kungl. Maj:t tills vidare endast skulle tillåta att en årsavdelning av nya lärarinneelever antoges vid ett av dessa seminarier. Detta förslag är från flera synpunkter mjukare än det av Kungl. Maj:t framställda.

Av de skäl, som skolöverstyrelsen har anfört för detta sitt förslag, vill jag erinra om följande: Skolöverstyrelsen framhåller, att man för närvarande icke kan bilda sig en säker mening om behovet av lärarinnor med utbildning för högre skolor efter den nya organisationen av skolväsendet. Man erkänner också allmänt, att det pedagogiska livet i vårt land kan komma att göra en kännbar förlust om man nu tar det föreslagna steget, som kanske senare kommer att visa sig obehövt, nämligen indragning av två av dessa privata seminarier. Jag skall för min del dessutom framhålla, att det väl är sant, att en begränsning här är av nöden. Men å andra sidan synes det mig vara lika ovedersägligt, att det är betänkligt att allt för mycket beskära möjligheterna för den kvinnliga ungdomen, som genomgått 8-klassig flickskola, att få fortsätta sin högre utbildning.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att dessa privata lärarinneseminarier tjäna en dubbel uppgift, om jag så får säga. Den första uppgiften är otvivelaktigt att utbilda lärarinnor för högre flickskolor och kommunala mellanskolor. Men dessa seminarier ha därtill en annan och enligt min mening nog så betydelsefull uppgift, nämligen den, att vara högskolor för de 8-klassiga flickskolorna. Det är otvivelaktigt en fördel för en hel del unga flickor, som gått igenom 8-klassig flickskola, att få lov att fortsätta med sina studier några år, att få lov att perfekttera sig i vissa språk t. ex. Och då erbjuder sig för dem ingen annan möjlighet än just dessa högre lärarinneseminarier. De äro så att säga högskolor för den 8-klassiga flickskolan.

Det är, mina damer och herrar, i huvudsak dessa skäl, som göra, att reservanterna gått in för ett bifall till den väg, som skolöverstyrelsen här föreslagit. De ha här föreslagit, att Kungl. Maj:t vid utdelande av anslag under följande år skulle gå denna av skolöverstyrelsen anvisade väg och icke nu omedelbart inskrida för en fullständig avveckling av två av dessa privata lärarinneseminarier.

Det är i detta syfte, herr förste vice talman, jag tillåter mig att vid denna

punkt på föredragningsordningen begära att få motiveringen ändrad i utskottets utlåtande.

Utskottets yttrande återfinnes på sidan 176. Det är det stycke, som börjar med orden »Vidkommande anslaget till enskilda lärarinneseminarier», och det följande stycket, som slutar med orden »Kungl. Maj:ts förslag», det är dessa båda stycken, som vi vilja skola utgå. I stället skulle från reservationen på sidorna 241 och 242 införas, vad vi sagt, från och med det stycke, som på sidan 241 börjar med »Vidkommande anslaget till enskilda lärarinneseminarier», t. o. m. det stycke, som på sidan 242 slutar med »nu gjorda uttalandet icke erfordras».

Mitt yrkande går alltså, herr förste vice talman, ut på denna förändring i motiveringen. Det är alltså en förändring i sak, som jag har sökt så kort som möjligt motivera. Det rör endast motiveringen, ty anslagsbeloppet blir i båda fallen lika. Det är sålunda lika billigt, vilken väg man går, men av skäl, jag anför, finnes anledning att förmoda, att det kan vara skäl att beträda denna mjukare väg och se tiden an.

Jag ber att få hemställa om bifall till det sålunda framställda yrkandet.

Herr Lindskog: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig att yrka en ändring med avseende på motiveringen till det, som handlar om gymnasiets organisation på sidan 85 t. o. m. sidan 89. Det rör den fria tillvalsrätten på gymnasiet. Där skall man ha en kärna av tre eller fyra ämnen, och så få lärjungarna själva fritt välja till efter behov.

Jag vill icke förneka, att tanken i systemet i och för sig är ganska tilltalande, och att om detta skulle kunna organisatoriskt anordnas, det egentligen skulle vara en ganska idealisk anordning. Men det förefaller mig, som om det kanske icke är på någon punkt i hela detta föreliggande utskottsbetänkande, som utskottets majoritet har gått till väga med sådan, jag säger, lättvindighet som här, där man utan någon slags utredning av allvarligare art har kastat fram ett önskemål, där det dock torde vara uppenbart, att dess genomförande stöter på oerhörda organisatoriska och schematiska svårigheter.

Jag har även gjort mig underrättad på det mest kompetenta håll, man gärna kan tänka sig, att dessa svårigheter befinnas vara av mycket vägande art, så att man verkligen kan anse det ytterst osannolikt, att överhuvud taget dessa framställda önsknings skola kunna realiseras.

Då förefaller det mig också vara betänkligt, om riksdagen går in för ett dylikt önskemål utan föregående prövning. Jag vill tillägga, att även ekonomiskt blir det mycket betänkligt. Men jag säger, att trots att de ekonomiska synpunkterna även för mig äro mycket vägande, så är det framför allt de organisatoriska synpunkterna, som äro för mig de avgörande, då jag yrkar på att den del av utskottets yttrande, som på sidan 85 i utlåtandet börjar med »Utskottet delar den uppfattning, som motionärerna sålunda uttalat», och slutar vid mellanrummet å sid. 89, sålunda före det stycke, som börjar med »I fråga om rätten att vinna inträde», skall utgå och att i stället skall insättas följande: »Utskottet finner de framförda önskemålen såväl pedagogiskt som ekonomiskt alltför vittgående för att i förevarande ordning kunna förordas.»

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Jag hoppas att kammaren håller mig räkning för att jag icke river upp en ny debatt. Under åberopande av vad tidigare anförts emot slopandet av alla inträdesprövningar till realskolan anhåller jag att få ställa det yrkande, att i utskottets utlåtande, sid. 76, 3 och 4 styckena, följande ord strykas: »Utskottet finner — — — kommande lärjungar.» samt ersättas med följande: »Utskottet, som icke kunnat ansluta sig

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 34.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

till principen, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka enbart genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan, biträder på denna punkt departementschefens förslag.»

Yrkandet innebär i korthet, att inträdesprövningen för folkskolans elever begränsas till två ämnen, modersmålet och räkning, och att prövningen skall ske under samverkan mellan avlämnande och mottagande lärare.

Häruti instämde herr *Westman*.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Rörande det nu sist framställda förslaget vill jag för min del framhålla, att det naturligtvis alldeles givet innebär en förbättring framför utskottsmajoritetens förslag om inträdesprövningarnas bortfallande. Men jag kan icke underlåta att för kammaren ytterligare framföra några motiv till att jag yrkat bifall till den av herr *Ekman* framförda reservationen.

Skillnaden mellan dessa båda yrkanden är den, att under det att den siste ärade talaren ville begränsa inträdesprövningarna till att omfatta endast två ämnen, modersmålet och räkning, innebär det av mig förordade förslaget, att prövningen skall gå till på samma sätt som nu. Men det innebär också för Kungl. Maj:t möjlighet att jämka nuvarande bestämmelser just i den riktningen att begränsa ämnenas antal.

Jag tillåter mig för kammaren framhålla, att det skäl, som gör, att reservanterna icke hava funnit, att två ämnen, modersmålet och räkning, äro tillräckliga, är framför allt det, att vid denna inträdesprövning gäller det icke blott att uppvisa vissa tekniska färdigheter, utan det gäller för lärarna att försöka få ett omdöme om barnets förståndsmognad, dess intellektuella läggning och möjligheter. Och det blir icke så lätt, om man blott håller sig till dessa båda ämnen, modersmålet och räkning. Till detta behöver man några andra ämnen, såsom historia, geografi eller dylikt, där det gäller att mera komma i samtal med barnet.

Av samma skäl som de skolsakkunniga, som på denna punkt mycket starkt understrukit, att man icke bör stanna vid blott modersmålet och räkning utan också taga ytterligare några ämnen, är det, som jag och reservanterna tillåta oss yrka bifall till herr *Ekmans* reservation. Jag tror, att härmed får Kungl. Maj:t erforderlig möjlighet att begränsa prövningen. Men å andra sidan hava vi uttalat oss för en något vidlyftigare prövning än i blott ämnena modersmålet och räkning.

Herr förste vice talman! Jag tillåter mig vidhålla mitt yrkande beträffande inträdesprövningarna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman, mina herrar! Jag hade tillfälle redan i går, när jag uttalade mig om utskottets ställning i allmänhet i jämförelse med den kungliga propositionen, att beträffande denna punkt framhålla önskvärdheten av att riksdagen icke frångår Kungl. Maj:ts förslag och att denna kammare bifaller det av Kungl. Maj:t framställda yrkandet.

Det förhåller sig på det sättet, att vid den starka tillströmning, som för närvarande är rådande vid de allmänna läroverken, inträdesprövningarna ofta i verkligheten så gestalta sig, att de, som kunnat för tillfället läsa in den största mängden minnessaker, ha de största utsikterna att vinna inträde under det att för studier verkligt begåvade mången gång icke kunna göra sig gällande. Det har därför befunnits önskvärt, att inträdesprövningarna ges en annan karaktär, så att de bli just av den beskaffenhet, som av herr *Holmdahl* närmare angivits.

Vid behandlingen av detta ärende hava de skolsakkunniga anført, att de för sin del anse, att ämnena kristendomskunskap och historia på grund av sin karaktär icke böra vara ämnen vid inträdesprövningarna. På samma skäl, som de skolsakkunniga anført, har jag uttalat mig för att ämnena geografi och hembygdskunskap också skola uteslutas från inträdesprövningarna. Om man bibehåller prövningen i modersmålet och räkning, de två huvudämnena, och därjämte omlägger prövningen på det sättet, att den icke bara kommer att bestå i tekniska prov, i skriftliga övningar o. s. v., utan att den inträdesprövande läraren jämväl genom samtal med barnen söker göra sig underkunnig om deras allmänna mognadsståndpunkt och intelligensnivå, i den mån den på detta sätt kan utrönas, tror jag, att vederbörande lärare skola kunna bilda sig en någorlunda rättvis uppfattning om de inträdessökande.

Jag vill därjämte särskilt framhålla den stora förändring, som dessutom skulle inträda därigenom att ett samråd skulle äga rum mellan den avlämnande läraren och den mottagande. Under förutsättning att man anordnar inträdesprövningarna på ett väl planlagt sätt, tror jag, att dylika, även om de begränsas enligt Kungl. Maj:ts förslag, skola ge samma rättvisa och riktiga utslag som de av herr Holmdahl anbefallda.

Jag hemställer alltså, att kammaren måtte taga hänsyn till det av herr Olsson i Mora framställda yrkandet beträffande motiveringen på denna punkt.

Herr Engberg: Herr förste vice talman, mina herrar! På grund av föredragningsordningen blir det ju här oundgängligt att göra en sammanblandning mellan fortepiano och halmstadlax, som det brukar heta. Vi komma på det sättet att diskutera det ena ämnet efter det andra, i stället för att vi borde begränsa diskussionen till att gälla ämne efter ämne och avgöra dem efter hand. Därför ber jag kammaren om ursäkt, att jag tar upp ett nytt ämne. Det finns ingen annan form härför.

Det gäller den fråga, som utskottet behandlat på sidan 75 i sitt betänkande, och till vilken sida det finnes en reservation fogad, återgiven i betänkandet på sidan 259, av herrar David Bergström m. fl. Det ärende, som jag här vill rikta kammarens särskilda uppmärksamhet på, gäller språkföljden. Frågan är konkret följande: skall man ha tyska som begynnelsespråk, såsom utskottet här föreslagit, eller skall man, som reservanterna föreslagit, ha engelska till begynnelsespråk? Enligt min bestämda uppfattning är denna fråga för tusentals ungdomar i vårt land av den allra största betydelse. Och jag vill särskilt vädja till kammarens lantmän. Då vi gått in för den skolför, som här i dag beslutats, är det i själva verket på det sättet, att realskolan blir för ofantligt många av landsbygdens pojkar den enda högre skola, de få. Och då är det av vikt, att språkföljden där är så ordnad, att de kunna lära sig ett språk, som är lämpligt för dem och under deras kommande liv till största gagn. Jag kan icke med bästa vilja i världen förstå, huru utskottet rimligtvis kan motivera att under sådana förhållanden släpa med sig tyska som begynnelsespråk. Ty tyskan kan icke för dessa ungdomar var ett språk, som är det lämpligaste för dem, därest de skola sluta med realskolan. De behöva ett språk, varmed de kunna ta sig fram ute i världen på olika områden. Och där står då engelskan som det närmaste till buds.

Man kan anmärka gentemot detta, att vad engelskan beträffar bereder den icke samma möjlighet till grammatikalisk bildning, som tyska språket gör, därför att engelskan på grund av hela sin grammatikaliska uppbyggnad icke erbjuder de regler för vad man brukar kalla språklogik, som exempelvis tyskan erbjuder. Men däremot vill jag ställa en praktisk synpunkt, och det är den, att om vi beräkna, att engelskan är administrativt språk för 400 miljoner människor på vår jord, och att den är ett språk, som

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

talas av ett par hundra miljoner människor, så är det av den allra största betydelse, att det språket blir begynnelsespråk, och att man i realskolan kan få lära sig detta och gå ut ifrån realskolan med möjlighet att reda sig ute i världen. För vårt land, som har så många förbindelser med Nordamerikas Förenta Stater, är det dubbel anledning att rikta uppmärksamheten på detta.

Nu hava vi sedan gammalt haft tyskan som begynnelsespråk. Skolkommissionen frångick systemet på det sättet, att den föreslog engelskan. Nu kommer utskottet tillbaka och föreslår tyskan igen. Jag tycker, herr förste vice talman, att frågan är av den betydelse, att den debatt, som här föres ikring talmansbordet, väsentligen kunde sparas till efteråt. Och jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att när det gäller att fatta beslut i en så viktig fråga, som gäller vår ungdoms möjligheter att taga sig fram i världen, få vi icke betrakta denna sak som en bagatellfråga. Det är under trycket av en vanekonservatism, som vi här hålla på tyskan som begynnelsespråk.

Det må vara sant, att tyskan spelar en stor roll också därigenom, att den vid våra universitet är av betydelse, därför att en massa läroböcker äro skrivna på tyska språket, att vi äro fränder med tyskarna i språkligt avseende, att vi hava mycken förbindelse med tyskarna o. s. v. Men jag vädjar till var och en i denna kammare, om man tar hänsyn till, när det gäller engelska språket, lättheten att inhämta själva elementen, lättheten att vid de där åren lära sig tala språket, och att det dels omfattar en ofantligt stor litteratur och kultur, dels medför praktiska möjligheter att taga sig fram ute i världen — jag vädjar till var och en, om man icke anser, att det är ett riktigt steg, som reservanterna föreslagit, att vi slå vakt om engelskan som begynnelsespråk. Därmed göra vi det uppväxande släktet i detta land en mycket stor tjänst, ty därigenom sätta vi de unga i tillfälle att, när de ge sig ut i världen, kunna reda sig nödortförtigt och följa med i litteraturen, som i detta ämne är av stor betydelse.

Jag hemställer därför, herr förste vice talman, beträffande sidan 75 i utskottets utlåtande, att vad som där gäller språkundervisningen må ersättas med vad som är anfört av herr David Bergström m. fl. i deras reservation på sidan 259 i utskottets betänkande.

Med herr Engberg instämde herrar *Osberg* och *Johanson* i Huskvarna samt fru *Thüring*.

Herr **Wallerius**: Herr talman! Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i den fråga, som den siste ärade talaren berörde, men jag vill först säga några ord i anledning av vad han anförde.

Jag vill icke invända något emot den syn på det engelska språkets betydelse i våra dagar, som han utgick ifrån och gjorde gällande. Den är nog alldeles riktig. Men jag måste för min del även se saken från den pedagogiska synpunkten; vi måste ju göra det alla. Och då framträder det för mig i synnerhet som ett betydelsefullt faktum, att våra ungdomar numera icke hava latinet till det övningsspråk i grammatikaliskt hänseende, som det under generationer har varit, och varigenom de fingo en grundläggande och för all framtid betydelsefull hjälp att komma till rätta med språk ur den mera formella synpunkten. Jag har den uppfattningen, att det är ett starkt skäl för att låta tyskan vara begynnelsespråk — det är ju endast fråga om ordningen mellan språken — att tyskan tjänar visserligen icke på långt när på samma sätt som latinet att hjälpa de unga till en fast stomme i språkligt hänseende, men att tyskan i alla fall har en så stor betydelse i det hänseendet, att man icke gärna bör undanskjuta den. Jag måste därför för min del ansluta mig till den uppfattningen, att tyskan skall vara begynnelsespråk.

Detta har jag emellertid mera i förbigående fått anledning framföra. Skä-

let till att jag begärde ordet var det, att jag ville begagna tillfället att inför kammarens ärade ledamöter få yrka bifall till den reservation, som jag talade för i går, angående kristendomsämnets ställning på gymnasiet. Jag ber att få hemställa om bifall till denna reservation, eller att det alltså måtte göras det uttalande, som jag här har angivit på sidan 259 i utskottets betänkande: »Under alla förutsättningar bör enligt utskottets mening undervisningsplanen för gymnasiet så bestämmas och anordnas, att ämnet kristendom bibehåller sin nuvarande obligatoriska ställning.» Däri var icke någon ändring ifrågasatt i den kungliga propositionen. Och det är en tradition, men icke blott en tradition utan enligt mångas övertygelse även i denna kammare en *välgrundad* tradition, att kristendomsämnet får vara med som obligatoriskt ämne. Icke blott ur allmänbildningssynpunkt, som utskottet i detta sammanhang anlagt, är det som religion eller kristendom måste anses vara obligatoriskt ämne, utan framför allt för de inre världens skull, som detta ämne tillför den personliga utvecklingen, varom vi i betänkandet se så många berättigade och behjärtansvärda ord.

Just ur denna synpunkt, för de livsvärden, som detta ämne tillför de unga under deras viktiga utvecklingsår, ber jag att få anbefalla denna reservation till kammarens välvilliga behjärtande.

Fröken *Wellin* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! För att få någon ordning och något sammanhang i denna debatt tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville besluta, att överläggningen får röra varje särskilt framställt yrkande för sig, och att, sedan debatten om ett yrkande slutförts, beslut därom fattas. Jag hemställer följaktligen, att man på grund av de nu framställda yrkandena först upptager till behandling och avgörande frågan om inträdesprövningar till realskolan, i vilket ärende yrkanden framstälts av herrar Holmdahl och Olsson i Mora, därefter frågan om motiveringen för anslaget till enskilda lärarinneseminarier, i vilket ämne yrkande framstälts av herr Holmdahl, därefter frågan om linjedelningen på gymnasiet, i vilket ärende yrkande framstälts av herr Lindskog, därefter frågan om språkundervisningen i realskolan, i vilket ärende yrkande framstälts av herr Engberg, och därefter frågan om kristendomsundervisningen i gymnasiet, varom herr Wallerius framställt ett yrkande. Skulle därefter komma nya yrkanden, torde herr talmannen måhända finna det lämpligt att ställa det ena yrkandet efter det andra under debatt och avgörande på samma sätt.

Jag tillåter mig göra detta yrkande beträffande föredragningsordningen.

Kammaren biföll det av herr Rydén framställda yrkandet.

Beträffande *motiveringen i fråga om inträdesprövningarna till realskolan* anförde härpå:

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall be att få säga några få ord beträffande detta spörsmål, som är berört dels av herr statsrådet och dels av två olika talare, herrar Holmdahl och Olsson i Mora.

Mellan herr Holmdahls yrkande å ena sidan och utskottets å andra sidan är en mycket väsentlig skillnad. Herr Holmdahls yrkande går ut på bifall till den av herr Karl Johan Ekman avgivna reservationen, i vilken föreslås, att inträdesprövningarna skola ske i ungefär samma ordning som för närvarande, dock under iakttagande av samarbete mellan de lärare, som lämna, och de, som komma att taga emot de inträdessökande. Herr Olssons i Mora yrkande sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär, att inträdesprövningarna för barn, som komma ifrån någon av folkskolans huvudformer,

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

skola omfatta endast ämnena modersmålet och räkning. Utskottets förslag sammanfaller i praktiken med Kungl. Maj:ts förslag, men det är en principiell skillnad mellan utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts ståndpunkt i ärendet i så måtto, att utskottet i konsekvens med den uppfattning angående enhetsskolan, som utskottet gått in för, förklarar, att i de fall, då det finns tillräckligt med platser, så att ingen inträdessökande behöver avvisas, skall inträdesprövning icke behöva äga rum, utan de godkända betyg, som förekomma från någon av folkskolans huvudformer, skola vara tillräckliga. Emellertid kommer det nog icke att förekomma synnerligen ofta, sedan man nu har öppnat större möjligheter för barn ifrån landsbygden och arbetarhemmen att komma in i dessa skolor. Och i så fall, så snart det är fråga om inträdesprovningens verkställande, ställer sig utskottet på Kungl. Maj:ts linje, d. v. s. att denna inträdesprövning skall avse ämnena modersmålet och räkning.

Det är ju ingen stor skiljaktighet mellan utskottets förslag och det yrkande, som gjorts av herr Olsson i Mora i det fallet. Men utskottet har hyst den uppfattningen, att det är principiellt riktigare, när man går in för tanken på enhetsskolan, att godkända betyg från det ena stadiet till det andra skola vara tillfredsställande lika väl från folkskolan till realskolan som från realskolan till gymnasiet.

Jag tror, att det vore praktiskt, att riksdagen icke rubbade någonting av utskottets hemställan här. Utskottets uttalande är icke avsett att på det sättet vara bindande för Kungl. Maj:t, att det avser att beröva Kungl. Maj:t den självfallna rätt, som Kungl. Maj:t med sin administrativa myndighet har, att på detta område bestämma, såsom det vid en slutlig prövning befinnes vara lämpligast.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka, att utskottets motivering i den nu föredragna punkten måtte vinna kammarens bifall.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag ber kammaren hava fördrag med att jag icke kan låta herr Rydén yttrande stå oemotsagt. När herr Rydén upprepar det påstående, som göres i utskottets utlåtande, att detta krav på provningens bortfallande direkt sprungit fram ur enhetsskolans idé, menar jag, att det icke gärna bör få stå oemotsagt, därför att det förhåller sig, såvitt jag förstår, ingalunda så, utan enhetsskolan förutsätter tvärtom inträdesprövningar. Det har starkt betonats framför allt av skolkommissionen, att enhetsskolan förutsätter en ständigt fortgående gallring av elevmaterialet, när det gäller de högre linjer, som anknyta till grundskolan. Därför kan jag icke finna, att detta är en riktig tolkning av enhetsskolans idé. Den förutsätter ju denna gallring. Och vad jag vill betona för kammarens ledamöter är det, att om gallringen icke sker vid inträdet, måste den ske vid flyttningen från en klass till en annan, och att det i själva verket är inhumant mot lärjungarna att låta gallringen först inträda vid flyttningen från första till andra klassen, liksom det även kommer att verka äventyrligt på hela skolorganisationen, då man får ett osovrat elevmaterial och sannolikt många kvarsittare och därför färre platser för nytillträdande elever.

Herr talman! Det är blott med dessa ord, som jag velat bemöta en punkt i herr Rydén's anförande; och jag skall be att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag kan ju lova att blott med några ord ännu en gång, liksom jag gjorde på förmiddagen, begära, att kammaren ville i detta avseende bifalla, vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Då utskottets ordförande nyss var uppe, framgick det ju av hans anförande, att han ansåg, att antingen utskottets förslag eller också herr Olssons i Mora förslag borde tagas. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att han,

ehuru han yrkade bifall till vad utskottet föreslagit, i alla fall icke satte in någon större kraft på att få kammaren att följa utskottet. Det är, såsom han påpekade, en ganska stor skillnad mellan herr Holmdahls yrkande och den kungliga propositionen. Jag sade på förmiddagen, och jag tillåter mig upprepa det nu igen, att när det är fråga om modersmålet och räkning, hava såväl folkskolan som realskolan gagn av att dessa ämnen komma att särskilt odlas, vilket också komme till synes vid en inträdesprövning. Och jag kan icke förstå annat, än att särskilt de personer, som äro intresserade för att folkskolan skall bli så god som möjligt och att de grundläggande elementen: läsning, skrivning och räkning, skola bli så väl behandlade som möjligt, böra bifalla det kungliga förslaget i detta avseende.

Jag skulle önska, att vi på denna punkt kunde ena oss; och enheten ligger därvidlag enligt min mening i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Engberg: Jag kan för min del icke i likhet med utskottets ärade ordförande säga, att icke denna fråga intresserar mig i hög grad personligen. Jag har den uppfattningen, att denna fråga är av ganska stor praktisk betydelse

Jag erinrar därom, att vi hava en mängd av dialekter i vårt svenska språk, som göra, att den, som skall pröva in i skolan, ställes inför en betydligt svårare uppgift, när han är från en landsortssocken, där man talar en dialekt, än vad fallet är, när han är från en stad, där man i regel talar högsvenska. Jag kan vittna därom av egen erfarenhet, jag, som har en sockendialekt, som är ganska besynnerlig. Jag minns, när jag tenterade in i läroverket, huru det var med den allra största svårighet man kunde undergå detta prov i modersmålet, därför att vad man där skulle prestera med pennan och vad ögonen skulle se var någonting helt annat, än vad örat hörde i hemmet och det språk, man talade om dagarna.

Även med den begränsning, som Kungl. Maj:t föreslagit, enligt vilken inträdesprövning endast skulle ske i matematik och modersmålet, blir det ändå för det senare ämnets vidkommande på det sättet, att landsbygdens barn bliva handikapade i förhållande till städerna. Det vill jag för min del icke vara med om. Med den metod, som man nu använder vid inträdesprövningar, där eleverna exempelvis få avlägga ett skriftligt prov och läsa ur en bok, tror jag, att det skall vara att ha en övertro på våra läroverkslärares psykologiska begåvning, om jag så får uttrycka mig, ifall man anser, att de därvidlag skola undgå att falla offer mången gång för den föreställningen, att en liten landsbygdspojke, som icke reder sig så bra i dessa stycken, därför att han icke haft samma möjligheter att öva sig som städernas pojkar, är obegåvad. Jag menar därför, herr förste vice talman, att det är av ganska stor vikt, att denna sak ordnas på det sätt, som utskottet här föreslagit, ty annars ger det ett företräde åt somliga.

Jag vill tillägga gent emot herr statsrådet, att det spelar också in ekonomiska förhållanden i dessa stycken. Den som har råd att hålla sig med en inpluggare för sina barn, innan dessa prov skola bestås, han har ett avgjort övertag över den fattige i det fallet. Ty även med en rätt skral begåvning lär det vara på det sättet, att en sådan där inpluggare kan åstadkomma vissa resultat, som i sin tur av herrar lärare förväxlas med någon slags begåvning, som kanske icke är förefintlig.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Mosesson: Det är ju intet hinder, herr talman, om en lärare prövar en elev i modersmålet, att detta kan tillgå på annat sätt än genom en rätt-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganis-
ation av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

skrivning. Han kan väl låta eleven läsa ett stycke, och sedan kan han samtala med honom om det lästa och på det sättet i någon mån övertyga sig om vad eleven går för. Jag kan icke förstå annat, än att herr Engbergs framställning här väsentligen är en konstruktion.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Med anledning av herr Engbergs anförande tillåter jag mig verkligen påpeka ett av de skäl, som jag icke kommit att omnämna, och som gjort, att reservanterna gått något längre än Kungl. Maj:t och föreslagit att i väsentlig mån bevara den nuvarande ordningen vid inträdesprövningarna. Det skälet var just hänsynen till landsbygdens barn, nämligen den icke ringa del av landsbygdens barn, som går i folkskolans undantagsformer. Det är 25.7 % för närvarande, som det uppgives i propositionen. Dessa barn, som alltså komma från de lägre formerna av folkskolan, bliva verkligen icke rättvist ställda, ifall de skola provas i alla ämnen, under det att de, som komma ifrån städernas och de burgnare och större kommunernas skolor, icke skola behöva provas i mera än modersmålet och matematik. Det var ett av huvudskälen, som gjorde, att reservanterna uttalade sig för en rättvisare anordning. Icke minst med hänsyn till denna fjärdedel av barnen, som går i den svenska folkskolan, borde inträdesprövningar anordnas i huvudsakligen samma ordning som för närvarande, dock med rätt för Kungl. Maj:t att göra de jämkningar, som kunde finnas skäligen. Jag tror, att denna synpunkt är av verkligt värde, och jag kan icke neka till, att denna begränsade prövning rörande alla barn från folkskolans huvudformer komme att bli mycket ogynnsam för de barn, som komme från folkskolans undantagsformer.

Det är därför, som jag, herr talman, just med tanke på landsbygdens ungdom vidhåller mitt yrkande.

Herr Rydén: Jag måste ändå opponera mig emot herr Holmdahls sätt att betrakta denna fråga. Det kan ju icke vara rimligt, att man i en tid, när man på andra områden försöker minska trycket av examina och sådant, skall till den grad oskäligt betunga barnen vid en inträdesprövning, vare sig det gäller dem, som komma från fyraårig eller sexårig folkskola, att denna prövning skall omfatta alla ämnen. Det vet ju var och en, som haft egna barn, att det mången gång kan vara lika svårt för barnen och bereda dem lika mycken hets och svårighet och spänning med en inträdesprövning efter nuvarande form vid de allmänna läroverken, som för äldre ungdom kan komma ifråga vid studentexamen. Jag tycker, att åtminstone så långt skulle herr Holmdahl kunna gå till mötes kravet på att man icke gör det onödigt tungt för dessa småtingar, när de skola söka sig in i skolan, att det icke bör ske i så betungande form, som för närvarande är fallet.

Jag vidhåller ännu en gång, att jag tror, det är i viss mån en strid om ord, det som skiljer utskottets och Kungl. Maj:ts, d. v. s. herr Olssons i Mora, yrkanden från varandra. Men då det alltid kommer att bereda en del trassel att här ändra i motiveringen, tror jag, att kammaren bör taga utskottets förslag, sådant det föreligger.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av utskottets motivering i förevarande del, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten 3 av herr Karl Johan Ekman i fråga om motiveringen avgivna reservation samt 3:o) bifall till det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Holmdahl med flera av kammarens ledamöter begärde emellertid votering, varför herr förste vice talmannen

för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Mosesson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra särskilda utskottets motivering i dess utlåtande nr 1 i fråga om inträdesprövningarna till realskolan antager det förslag, som innefattas i punkten 3 av herr Karl Johan Ekmans reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra särskilda utskottets motivering i fråga om inträdesprövningarna till realskolan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit det av herr Olsson i Mora under överläggningen framställda yrkandet.

Vid den härpå följande debatten beträffande *motiveringen i fråga om anslaget till enskilda lärarinneseminarier* yttrade:

Herr Rydén: Herr talman! I denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit att det med hänsyn till den rådande överproduktionen å lärarinnor för privatskolorna, skulle ske en indragning av två av de nuvarande privata lärarinneseminarierna. Denna hemställan av Kungl. Maj:t är obestriddligen synnerligen starkt motiverad och blir det givetvis ännu mer under de förhållanden, som inträda i samband med skolreformen. Under sådana förhållanden har utskottet med mycket stor majoritet och i stort sett oberoende av partiställning hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Herr Holmdahl har däremot yrkat, att man skulle göra inskränkning på det sättet, att man, för att använda ett något vulgärt uttryck, skulle köra med endast halv maskin inom de privata högre lärarinneseminarierna, som skulle kvarstå. Anslagsfrågan har icke nå-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

gon betydelse, men vid prövning av saken har utskottet med stor majoritet funnit, att Kungl. Maj:t haft goda skäl för sin ståndpunkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och motivering rörande denna punkt.

Herr Holmdahl: Herr talman! Under hänvisning till vad jag tidigare i detta ämne för en rätt så lång stund sedan haft äran anföras inför kammaren, skall jag med anledning av det sista anförandet inskränka mig att till de skäl, som jag förut anför, lägga endast det, att statsutskottet förra året hade denna fråga under omprövning och att riksdagen, i enlighet med statsutskottets förslag, i en skrivelse, daterad den 14 maj 1926, stannat inför det alternativ, som reservanterna här gått in för. Där framhålles just såsom alternativ till indragning av något seminarium annan anordning, såsom t. ex. att nyintagning av elever endast skulle ske alternerande mellan seminarierna. Reservanternas yrkande är alltså i full överensstämmelse med ett av de alternativ, som nämnas i riksdagens skrivelse i följ.

Jag vill för övrigt till herr Rydén påpeka, att det var med stor majoritet detta beslut fattades, erinra, att reservanterna i denna punkt stå fullt eniga. Vi stå lika enhälliga här som i alla övriga yrkanden, som gälla huvudreservationen. Detta yrkande ingår alltså i huvudreservationen och har nio av utskottets ledamöter bakom sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det tidigare av mig framställda yrkandet på denna punkt.

Herr Mosesson: Herr talman! Vid denna punkt skall jag instämma med herr Holmdahl. Det synes mig vara rätt, att när en allmän svårighet har uppstått, som nödsakar till inskränkning i fråga om utbildning av lärarinnor det icke är lämpligt att vidtaga åtgärder, som leda till två seminariers slopande, innan man får verkliga garantier för att en sådan åtgärd är oåterkalleligen nödvändig.

Visar det sig, att vi icke i längden ha användning för dessa utbildningsanstalter, då kunna vi naturligtvis vidtaga den åtgärd, som här är föreslagen, till dess detta är visat, är det enligt min uppfattning lämpligt att gå fram på det sätt, som här är påyrkat av herr Holmdahl, d. v. s. att man så att säga slår ut de svårigheter, med vilka vi nu laborera, över alla seminarierna. Vi böra därför icke, när man nu icke definitivt kan säga, hur det kan bli i framtiden, strypa något av dem.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i förevarande del, dels ock på bifall till det av herr Holmdahl under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övernående ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra särskilda utskottets motivering i fråga om anslaget till enskilda lärarinneseminarier, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Holmdahl under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkände utskottets motivering i förevarande del.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Härefter ägde överläggning rum beträffande *motiveringen i fråga om linjedelningen å gymnasiet*. Därvid anförde:

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall inskränka mig att i denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan. Den princip, som här beröres av herr Lindskogs yrkande, är en av de grundläggande för skolreformen i fråga om gymnasiets organisation.

Jag hemställer därför även här, att kammaren godkänner utskottets förslag.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag tillåter mig erinra, att jag i gårdags ingående berörde denna punkt, och jag påvisade, hur det är ett synnerligen vittgående och till sina konsekvenser svåröverblickat förslag, som utskottet här lagt fram rörande gymnasiets omorganisation.

Det blir nog organisatoriskt ytterst vanskligt att realisera det förslaget, men det är icke för att upprepa detta, som jag begärt ordet; utan jag vill påpeka, att om man bifaller det förslag, som herr Lindskog framlagt, kommer man också ifrån de farhågor, som här framförts från olika håll och som gälla kristendomsundervisningen. Genom bifall till herr Lindskogs förslag skulle riksdagen här uttala sig för att man inte för närvarande kan gå in på ett så vittutseende projekt, utan att man bör i stället anknyta till de synpunkter, som angivas i propositionen.

Jag vill som sagt påpeka att genom herr Lindskogs förslag undanröjer man också de farhågor, som från vissa håll framkommit rörande kristendomsämnet obligatoriska ställning på gymnasiets schema. Jag anser, att den frågan är från allmänbildningens synpunkt av mycket stor betydelse liksom också ur synpunkten av skolans fostrande uppgift.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till det av herr Lindskog väckta förslaget.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Johanson* i Huskvarna och *Andrén*.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Såsom jag tillät mig säga på förmiddagen, när det var fråga om kristendomsundervisningens vara på schemat, är jag av samma uppfattning som herr Holmdahl. Men jag menar, att om vi annars icke vilja motsätta oss en minskning av antalet ämnen på gymnasiet, som uppgår till elva, så kunna vi icke biträda herr Holmdahls yrkande. Vi böra skilja på dessa två saker, enligt min mening.

De som ha den uppfattningen, att vi böra göra ett uttalande, varigenom kristendomsämnet bevaras, böra gå på herr Wallerius' reservation i den delen men icke nu på herr Holmdahls yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i förevarande del, dels ock på bifall till det av herr Lindskog under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

överbägende ja för den förra propositionen. Herr Lindskog med flera av kammarens ledamöter begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslögs:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren godkänner andra särskilda utskottets motivering i fråga om linjedelningen å gymnasiet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Lindskog under överläggnings framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering i förevarande del.

Vidare debatterades motiveringen i fråga om språkundervisningen i realskolan; och yttrade därvid:

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall på denna punkt bara i allra största korthet yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag är personligen av samma uppfattning av engelskans betydelse för den tid, som ligger åtminstone någon människoålder framåt eller kanske för en ännu avsevärt längre tid. Jag kan ge belägg för denna min uppfattning, då jag för många år sedan skrivit i den pedagogiska pressen till förmån för engelska språkets införande möjligen i folkskolans högsta klass eller åtminstone i dess överbbyggnader.

Emellertid har jag ej, från den utgångspunkt jag företräder i fråga om engelskan, kunnat biträda den uppfattning, som åtskilliga av mina politiska meningsfränder här omfattat i utskottet. Skälet härför är, att engelskan får en starkare ställning i det svenska läroverket med den ordning, som är tänkt av utskottet, än med den ordning, som är tänkt av reservanterna.

Det skulle föra mig alldeles för vidlyftigt att lägga fram hela den plan beträffande gymnasiet ämneskärna, om jag så får kalla det, som inom utskottet varit uppe och som ligger till grund för det förslag, som kammaren nyss godkänt. Jag behöver bara i största korthet antyda, att tyskan, om den blir det grundläggande språket, med all sannolikhet kommer att läsas i klasserna genom realskolan och gymnasiet två första ringar. Det är den organisation av gymnasiet, som jag tror det blir, d. v. s. om det är 4-årig realskola, kommer tyskan att läsas i fem år, och, om det blir 5-årig realskola, kommer tyskan att läsas i sex år.

Om engelskan inträder som det andra språket, kommer däremot densamma, såvitt jag kan bedöma, när vi få gymnasiet organisation färdig, att normalt gå med upp till studentexamen och sålunda läsas hela läroverket igenom med undantag av första klassen. Jag tror, när man väger mot varandra, å ena sidan, fördelen med engelskan såsom grundläggande språk och tager hänsyn till att de, som stanna vid realskolexamen, få läsa detta språk ett år mer och å andra sidan hela den kulturella orientering, som kommer såsom en följd av engelskans starkare ställning vid läroverket överhuvud taget, att man bör stanna inför den uppfattningen, att det är klokast att bibehålla den nuvarande ordningen och icke väcka hela den strid, som skulle uppstå inom en stor del

av språkläraryrlden, om vi kastade om språkföljden från tyskan till engelskan.

Av dessa skäl har jag, som företräder den allmänna uppfattningen, att engelskan bör ha den starkaste ställningen i våra läroverk, vid övervägande dock kommit till den slutsatsen, att den ställningen får engelskan genom att icke vara grundläggande språk utan genom att normalt gå med upp i studentexamen — detta vill jag ännu en gång betona.

Jag tror, att herr Engberg och hans meningsfränder ha precis samma grundsyn som jag i fråga om den engelska och amerikanska kulturens betydelse för kommande tider. Men just därigenom att engelskan får följa med upp i själva studentexamen, så tror jag, att man fastare knyter dessa kulturella förbindelser, än om man ger den ställning av grundläggande språk.

Jag har därför anslutit mig till majoritetens uppfattning, att engelskan bör inträda såsom andra språk efter tyskan såsom grundläggande språk; och jag skulle vilja hemställa till dem, som hålla på den motsatta uppfattningen, om det verkligen är skäl, såsom läget har varit och är, att försöka driva fram en annan ståndpunkt. Det blir icke lätt för utskottet att finna en medellinje, ifall kamrarna stanna vid olika beslut i fråga om språkföljden.

Häruti instämde herrar *Jonsson* och *Mosesson*.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag har i denna fråga en avvikande mening mot den som herr Rydén företräder. Herr Rydén resonemang skulle vara riktigt, under förutsättning att alla elever i skolorna ginge fram till studentexamen, men som herr Rydén torde ha sig väl bekant, utgör för ett mycket stort antal av de studerande vid realskolorna avläggandet av realexamen slutpunkten beträffande deras skolstudier. För hela den stora kategori, för vilka examen på mellanskolstadiet utgör slutexamen, är det resonemang, herr Rydén här fört, fullkomligt oriktigt. Alla dessa få genom den anordning, som herr Rydén förordar, en mindre kunskap i det engelska språket än i det tyska, och därigenom når man icke det syfte, som herr Rydén dock förklarat sig vara intresserad av.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att en av de linjer, på vilka man argumenterade, när vi fattade huvudbeslutet, var att realskolan skulle bli en medborgarskola för landsbygdens ungdom. Det blir ju också, såsom herr Wagnsson säger, på det sättet, att den stora massan blott kommer att gå igenom realskolan, under det att endast ett mindre antal går fram till studentexamen. Jag tycker verkligen, att det är orätt mot denna ungdom att ordna det med språkföljden så, att just det språk, som man skulle få största nyttan av, skulle komma i andra hand. Och när herr Wallerius, då vi diskuterade denna fråga i första reprisen, gjorde den invändningen, att engelskan ur språk- och bildningssynpunkt med hänsyn till sin enkla grammatik icke vore lämplig som grundspråk och att han därför hölle på det tyska språket i brist på latin, så vill jag därutinnan hänvisa till vårt eget förträffliga modersmål, som i fråga om material för grammatikalisk utbildning erbjuder ett lika intressant lärostoff ur språklig synpunkt som någonsin det tyska språket.

Jag måste därför, herr talman, ur de väsentligt praktiska synpunkter, jag anlagt på denna fråga, vidhålla mitt yrkande.

Med herr Engberg förenade sig herr *Olsson* i Mellerud.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman! Den nu föreliggande frågan har varit föremål för mycket stort intresse icke blott inom vårt land utan även inom de andra kulturländer, som haft att syssla med omläggningen av sitt högre skolväsen. När skolkommissionen avgav sitt betänkande, yttrade den sig till förmån för engelskan som begynnelsespråk, under det att de skolsakkunniga stannade för att förorda den nuvarande anordningen. För min personliga del anser jag, att de skolsakkunniga anfört mera vägande skäl för sin ståndpunkt än skolkommissionen. Jag förnekar visserligen icke betydelsen av det engelska språket, utan har samma uppfattning som flera av de talare, vilka hittills yttrat sig. nämligen att kunskapen i detta språk är i praktiskt hänseende av lika stor betydelse som kunskapen i tyska. Men när det gäller realskolestadiet, måste man särskilt taga i betraktande, att kunskapen i de båda språk, som skola läsas obligatoriskt, icke kan leda därtill, att eleverna kunna tala språken. Undervisningens mål måste framför allt vara att bibringa lärjungarna förmågan att så behärska språken, att de kunna på egen hand studera vederbörande länders litteratur. Då därtill kommer, att tyskan har företräde framför engelskan med hänsyn till elevernas framtida språkliga utbildning, har i propositionen förordats den nuvarande anordningen. Det föreligger ju vissa möjligheter, som också tidigare tagits i bruk, nämligen att vid de läroverk, där förutsättningar och vilighet finnas, antaga engelskan som begynnelsespråk. Man har alltså möjlighet att vinna en bestämd erfarenhet, på vilken man sedan eventuellt kan grunda ett annat beslut.

Jag ber därför, att kammaren måtte i detta avseende bifalla vad utskottet hemställt och på samma gång propositionens förslag.

Herr Sävström: Herr talman! När frågan om språkföljden behandlades inom utskottet, följde ledamöterna icke några som helst partilinjer, utan meningarna voro delade. Emellertid tillhör jag reservanterna och önskar sålunda, att engelskan skall bli det första språket. Men jag måste rättvisligen nämna för alla de kammarledamöter, som icke deltagit i den förberedande behandlingen av denna fråga, att det i utskottet anförts rätt starka skäl för att tyskan av rent pedagogiska orsaker borde bli begynnelsespråk. Hade det varit fråga om sympatier för de olika språken, är jag rädd för att majoriteten stannat på den andra sidan, men det torde vara de pedagogiska skälen, som föranlett utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Ehuru jag som sagt anser, att engelskan bör vara första språk, har jag funnit det rättvist meddela, att det är skäl av den art jag antydde, som varit avgörande inom utskottet.

Herr Osberg: Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med det instämmande jag gjorde i herr Engbergs anförande, men jag skall dock göra ett tillägg.

Om man, såsom herr Rydén tänkte sig, skulle gå fram till studentexamen, vore det måhända lämpligt börja med tyska språket. Nu kommer emellertid en mångfald ynglingar att stanna vid realskolexamen, och då skulle det vara av oerhört stort värde, att de lärde sig engelska något så när ordentligt. Man får härvidlag tänka på det stora antal människor, som tala engelska. Det finns intet affärsland på jorden, där man icke kan reda sig med detta språk. Vi måste tänka på de folkrika Förenta Staterna, på det stora Kanada, på Australien och Sydafrika, och vidare själva moderlandet, med vilka samtliga länder vi ha livlig affärsförbindelse och relationer. Det är enligt min mening mera sympatiskt att börja med ett språk, som man skulle

kunna kalla ett världsspråk. Jag förstår som sagt utskottets ärade ordförande, när han håller på tyskan som begynnelsespråk för dem som skola gå fram till studenten, men för de andra ligger saken till på annat sätt. Jag beklagar, att så många av kammarens ledamöter gått in i medkammaren, ty när de komma rusande tillbaka för att votera, ha de icke kännedom om vad som här anförts utan gå på utskottets linje.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Thore: Herr talman! Då jag är representant för ett samhälle och för ett yrke, för vilket det engelska språket säkerligen har större betydelse än för andra samhällen och yrken, kunde det möjligen förväntas, att jag ginge in för det engelska språket som första främmande språk i realskolan. Min bestämda uppfattning är dock, att tyskan bör vara det grundläggande språket. Det engelska språket ter sig för dem, som skola börja studera detsamma, mera främmande än det tyska; det är främmande med hänsyn till uttalet, konstruktioner o. s. v. Jag tror icke, att det blir så synnerligen stor valuta av ett stadium av engelska som första språk. Den som gått igenom realskolestadiet har i allmänhet lärt sig så mycket tyska, att han kan reda sig något så när i Tyskland, under det att den språkundervisning i det engelska språket, som meddelats på ett lägre stadium, till mycket stora del torde bli värdelös. Jag tror, att det för ett studium av det engelska språket fordras en större mognad och mera uppfattningsförmåga hos eleven, om man skall komma någon vart, än beträffande tyskan. Det tyska språket har därjämte en större grammatikalisk betydelse på grund av likheten med vårt eget språk. Jag anser mig därför böra följa utskottet på denna punkt.

Herr Weibull: Herr Osberg påpekade, att det engelska språket medförde stora fördelar med hänsyn till de engelsktalande nationerna England. Nord-amerikas Förenta Stater o. s. v., men, om vi tänka på förbindelserna mot öster, vill jag för min del säga, att tyska språket gör sig mycket mer gällande i det stora landet Ryssland. Jag föredrager för min del tyska språket som begynnelsespråk, emedan tyskan kräver längre tid att lära och emedan vi ha större användning för tyska språket. Engelskan är lättare och kan därför i någon mån tillbakasettas.

Herr Hage: Herr talman! Vi ha ett mycket stort befolkningsöverskott i detta land, och detta befolkningsöverskott ökas ständigt och jämnt. Om någon del av detta folköverskott emigrerar blir det säkerligen till de länder, där man har större nytta av att kunna engelska, under det att det är mycket små utsikter, att de kunna komma att resa till länder, där de kunna få nytta av tyska språket.

Detta är en synpunkt, som jag för min del anser värd att föras fram i diskussionen, och jag är övertygad, att de unga män och kvinnor, som komma i den ställningen, att de behöva resa ut till främmande land, i regel ha mycket mer nytta av kunskap i engelska än kunskap i tyska.

För min del skall jag från denna utgångspunkt be att — trots att *historiska* och *pedagogiska* skäl möjligen kunna anföras till förmån för tyska språket — likväl få yrka bifall till förslaget om engelskan som begynnelsespråk.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets motivering i förevarande del, dels ock på bifall till den av herr David K. Bergström m. fl. avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervä-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

gande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Engberg, i anledning var-
av efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes
samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren godkänner andra särskilda utskottets motivering
i fråga om språkundervisningen i realskolan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr David K. Bergström m. fl.
avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voterings-
propositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämp-
ning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för
ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering i förevarande
del.

Vid den överläggning, som härpå ägde rum beträffande *motiveringen i fråga
om kristendomsundervisningen i gymnasiet*, anförde:

Herr **Rydén**: Herr talman! Då det är fullständigt uteslutet, att med den
organisation av gymnasium, som är beslutad av kammaren man överhuvud
kan i den tilltänkta kärnan av obligatoriska ämnen, som skola finnas i de
två linjerna, inrymma mera än de ämnen, som äro angivna i utskottets be-
tänkande, så anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på herr Wallerius
reservation och bifall till utskottets motivering.

Herr **Wallerius**: Herr talman! Då det här är fråga om en motivering,
och då det givetvis står kammaren fritt att göra sin åsikt gällande inför rege-
ringen, som har att i administrativ väg utfärda dessa stadgar, ber jag, att,
med åberopande av vad jag förut som sakskäl anført, i detta avseende få
hemställa, att kammaren behaga bifalla den reservation, som jag har framfört,
och om vilken jag inom parentes vill säga, att det har varit en tillfällighet, att
jag kommit att stå ensam på densamma, ty dess tillkomst sammanhängde
med de brådskande omständigheter, under vilka flertalet av mina menings-
fränder fingo arbeta med den stora och omfattande huvudreservationen.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn instämnda häruti.

Herr **Holmdahl**: Herr talman, blott några få ord med anledning av det
utav skolutskottets ordförande senast hållna anförandet.

Jag vill gent emot vad herr Rydén yttrade bestämt betona, att det visst
icke är orimligt att inom gymnasium även efter en omorganisation, bland de
kvalitetsämnen, som skola utgöra kärnan, också fixera kristendomsämnet som
obligatoriskt ämne. Det bör emellertid särskilt understyrkas, därför att, om
man icke gör det, så har herr Rydén alldeles rätt i naturligtvis, att detta kom-
mer att bortfalla. Det är icke orimligt, tvärtom i hög grad motiverat, att man
vid sidan av de centrala ämnena infogar ett sådant ämne som kristendoms-
ämnet, i den mån man tillmäter detta ämne en allmänbildande och fostrande
betydelse.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Wallerius' för-
slag.

Herr Rydén: Herr talman! Detta för oss åter till en detaljdiskussion om gymnasiet, som kammaren kanske icke finner angenämt, att man här rullar upp i hela dess vidd. Den tanke, som är utvecklad i fråga om linjedelningen på gymnasiet i kammarens nyss fattade beslut är den, att sju ämnen skola tagas med i studentexamen. Man har tänkt sig, att av dessa sju ämnen skulle några vara sammanbundna som en obligatorisk kärna och icke kunna väljas bort, och sedan skulle de andra ämnena kunna väljas till enligt vissa regler.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Utskottet har två alternativ i fråga om kärnorna. Det ena alternativet med en obligatorisk kärna av fem ämnen och det andra med en obligatorisk kärna av fyra ämnen. De obligatoriska ämnena, som man tänkt sig på de båda linjerna, latinlinjen och reallinjen, äro, om jag tar en femämneskärna, på latinlinjen latin, på reallinjen matematik och dessutom på båda linjerna modersmålet, historia och två levande språk. Då blir det två fria ämnen att välja till, och varje studerande äger att välja till det ämne, som för hans blivande utbildning eller för hans individuella inriktning är lämpligast. Det är klart, att de, som t. ex. vilja bliva teologer, välja till grekiska och kristendom. Det finns för gymnasisterna fullständig frihet att välja inom den givna ramen. Det andra alternativet, med den fyraämniga kärnan, upptar på latinlinjen latin, modersmålet, historia och ett levande språk. Sedan får det väljas till tre ämnen, och dessa tre ämnen kunna då väljas inom vissa gränser, som ge sig själva, men varje studerande kan välja till det ämne, som passar för hans studiebana eller för hans individuella läggning. Jag skulle förresten vilja fråga dem, som hålla på kristendomsämnet såsom obligatoriskt, alltså såsom kärnämne: vilket av dessa ämnen i kärnan äro ni med på att taga bort, om ni skola ha kristendomsämnet som obligatoriskt? Ni kunna icke välja bort latin på latinlinjen eller matematik på reallinjen. Ni kunna ej gärna välja bort modersmålet. Jag tror knappast heller, att den bildade svenska allmänheten vill vara med om att välja bort historia, med den inriktning man tänkt detta ämne skulle få genom att kompletteras med samhälls- och medborgarkunskap. Och man kan icke rimligen begära, att de unga skola gå upp i studentexamen utan åtminstone ett levande språk. Följaktligen finns det ingen möjlighet att vid genomförandet av denna linjeindelning med obligatorisk kärna av sammanhängande kvalitetsämnen och fritt tillval inrymma kristendomsämnet som obligatoriskt ämne.

Däremot står det fullständigt fritt för varje studerande, som behöver kristendomsämnet för sin utbildning — som vill bli teolog eller som har ett personligt intresse för kristendom eller vars föräldrar anse, att han bör läsa kristendom — att välja till detta ämne till den obligatoriska kärnan. Jag kan icke hjälpa, om ni bli sårade av det, men jag måste säga, att nog vore det orimligt, om pojkar, som läst kristendom ända upp till de två sista åren i gymnasium, skulle, fastän de ej ämna bli teologer utan t. ex. ingenjörer eller läkare, tvingas att läsa kristendom i stället för ett annat ämne, som de behöva för sin utbildning i framtiden, och sålunda nödgas avstå från att på skolstadiet inhämta kunskaper, som de behöva för den bana, som de ämna välja för livet. För hela det övriga svenska folket, allmogen och arbetarklassen, är kristendomsundervisningen icke obligatorisk längre än folkskolebarnen. Kristendomsundervisningen slutar med konfirmationen. Anser man då, att pojkar och flickorna i våra läroverk, som under alla förhållanden och vad de än skola bliva i livet få läsa kristendom 5 å 6 år längre än folkskolebarnen, böra tvingas att även de två sista åren i skolan läsa kristendom och i stället utesluta ett ämne, som de behöva för sin utbildning? Varför yrkar icke herr Wallerius, att alla studenter skola läsa teologi vid universiteten? Vi skola

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

komma ihåg, att det är 18- och 19-åringar det är fråga om här. Jag anser för min del dessa anspråk lika orimliga i fråga om gymnasium som om herr Wallerius ville genomföra, att varenda en som studerar medicin eller juridik skulle ha teologi i sin akademiska examen.

Enligt min mening måste det vara någon gräns i fråga om vad man i det fallet fordrar av vår ungdom. De människor, som icke behöva detta ämne för sin studieutbildning, böra väl de två sista åren på gymnasium ha rättighet att bliva fria från att läsa det, om det är nödvändigt för dem att läsa ett annat ämne. Det är ingen, som förbjuder dem att välja kristendom, men det är enligt min mening orimligt att tvinga dem därtill och att skada deras framtid genom att de icke få läsa vad de behöva för sin kommande utbildning.

Herr talman! Jag yrkar avslag på herr Wallerius reservation och eftersom den innebär ett tillägg till den av kammaren godkända motiveringen, ändrar jag mitt föregående yrkande på det sättet, att jag yrkar avslag på förslaget om detta tillägg till motiveringen.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Wagnsson, Anderson* i Råstock och *Törnkvist* i Bjuv.

Herr **Mosesson**: Då jag, herr talman, i ett anförande i dag på morgonen uttalade den meningen, att det icke var rätt vad som sades för ett dygn sedan, att det skulle ligga någon ond avsikt vare sig hos Kungl. Maj:t eller hos utskottet, såsom man då förmenade, så gjorde jag detta i den fasta övertygelsen att vad jag sade var riktigt, och jag hoppas att under debatten här i fortsättningen icke något skall framkomma, som nödgar mig att justera denna min mening. Jag må säga, att den iver, med vilken utskottets ordförande nu här gick emot det av herr Wallerius framställda yrkandet, kunnat vara ägnadt att göra mig betänksam i dessa avseenden. Då jag för en stund sedan förordade, att vi, när det var fråga om gymnasietts organisation, skulle gå på utskottets förslag, och att de, som hade den önskan, att göra ett opinionsuttalande för kristendomsundervisningen skulle spara med detta, till dess att herr Wallerius yrkande komme före, så gjorde jag detta därför, att jag hade den uppfattningen, att det ena härvidlag icke stode i nödvändig opposition mot det andra.

Jag behöver icke upplysa utskottets ordförande om att, när det är fråga om den nuvarande organisationen av våra läroverk, så ingår kristendom — och har gjort det sedan urminnes tider — såsom ett obligatoriskt ämne bland de elva, som vi ha. Vi ha ju möjlighet beträffande dessa elva ämnen, att göra bortval, så att det är nio obligatoriska ämnen. Bland dessa är kristendomen ett. Därav har icke någon dragit den slutsatsen, att vi för den skull måste resa krav på att en veterinär, en läkare etc. skulle för sin utbildning studera teologi. Jag kan icke förstå, vad det är för nya signaler, som här hissats, när det är fråga om ett uttalande för ett bibehållande av vad som sedan urminnes tider har gällt i det svenska undervisningsväsendet.

Jag skall icke upptaga den rent pedagogiska frågan till behandling här. Tiden tillåter icke det. Så mycket vill jag dock hävda, att liksom kammaren har fullkomlig rätt att göra ett uttalande i detta avseende, utan att man kan göra gällande, att man genom ett sådant uttalande strukit över vad vi förut varit eniga om, lika viss är jag därom, att ett sådant uttalande kommer att lända till vägledning för både den nuvarande Kungl. Maj:t och dem som i framtiden få att göra med utformningen av de kursplaner, som skola ligga till grund för undervisningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Wallerius reservation.

Herr Wallerius: Herr talman! Jag vill endast säga det, att det torde icke vara någon annan inom detta rum, som kan finna anledning att vilja påbürda mig att jag skulle fordra, att alla studenter skulle studera teologi, utom någon som särskilt behöver tillgripa ett argument av sådan kvalitet. Det har aldrig fallit mig in att påyrka det, och jag tror icke, att det är någon av mina meningsfränder, som skulle kunna påyrka något sådant.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Detta var det ena jag ville säga. Och sedan vill jag säga, att då det är fråga om utskottets motivering, så är det endast en motivering, och kammaren kan icke vara bunden av någon bokstavsträldom, såsom om det vore fråga om en kläm, där beslutet är formulerat på ett särskilt sätt för att vara defintivt.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande och instämma i vad herr Mosesson sist anfört.

Herr Sävström: Herr talman, bara ett ord! Jag tycker att de av kammarens ledamöter, som hysa en starkt religiös uppfattning och kärlek till kristendomsämnet, ändå icke borde, då det gäller denna sak, hålla så hårt på att driva fram den på sätt, som det här är fråga om. Ty enligt min uppfattning är deras förslag så gott som ogenomförbart; de måste i varje fall släppa ett ämne. Och nog går det väl an att försöka få människor att omfatta den läran och få kärlek till den, utan att direkt tvinga dem att på det sättet underkasta sig en sådan undervisning hela vägen igenom. Jag tycker, att om man har rimliga anspråk, så måste det ställa sig lättare för dem, som intressera sig för spridande av religiös kunskap, att vinna sympatier för den idén, än om man går den vägen, att man absolut vill tvinga människor på detta sätt.

Jag tycker sålunda för min del, att det är långt rimligare att här icke vara med om ett bifall till det av herr Wallerius framställda förslaget.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Blott några ord, icke med anledning av den siste ärade talarens yttrande utan med anledning av herr Rydén's yttrande.

Jag vill ge herr Rydén fullkomligt rätt i, att det blir trångt för flera ämnen vid gymnasiet, när man går in för den linje, som utskottet och andra kammaren nu gått in för. Men jag vill påpeka, att hela denna rörligare linjeuppdelning kring kärnämnen med rätt till tillval, ännu är så att säga flytande. Utskottet har diskuterat och skisserat, men icke fixerat detta. Genom beslutet är visst icke fastslaget ännu, hur många kärnämnen man här måste gå in för. Det är därför icke något orimligt att tänka sig, att man allt fortfarande även utifrån dessa utgångspunkter vill bevara samma ställning åt kristendomsämnet som hittills i gymnasiet. Härför finnes icke något hinder. Men jag erkänner, att det blir trångt om plats där.

Varför jag anser att man bör göra detta yrkande, det är därför att gymnasiebildningen har två mål, och det har herr Rydén själv underskrivit i majoritetens utlåtande. Det ena målet är att ge dem, som gå igenom gymnasiet och taga studentexamen, ett visst mått av högre allmänbildning. Det andra målet är, som utskottet självt uttryckt det, att inrikta studierna mot de olika utbildnings- och yrkesvägar, som den blivande studenten sedan skall gå. Det är två olika mål. Det är med hänsyn till det första målet, som man verkligen — och det tror jag nog herr Rydén ger mig rätt i — kan sätta i fråga, huruvida icke kristendomsämnet bör höra till de obligatoriska ämnenas antal som behövas

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

för den högre allmänbildningen. Och jag vill påpeka, att utskottsmajoriteten just i fråga om kärnämnen yttrar följande: »I enlighet härmed bör den fasta ämneskärnan tydligen bestå av ämnen, som giva vederbörande linje dess särskilda karaktär, men ej heller utesluta ämnen, som äro av mer personligt utvecklande och allmänbildande natur.»

Nu är det min mening — och jag har en icke alldeles så kort erfarenhet på området, herr Sävström — det är min bestämda uppfattning, att kristendomsämnet, rätt handhaft och med undervisningen lagd på objektivet vetenskaplig grund, är ett i hög grad allmänbildande ämne. Det är det enda ämne, där eleverna vid våra gymnasier föras i närmare kontakt med den sidan av den mänskliga tankens historia, som heter försöket att skapa livsåskådningar. Det är det enda ämne, där de komma i kontakt med olika etiska åskådningar och den diskussion, som under århundraden från olika filosofiska och religiösa utgångspunkter rört sig i frågor om religionens och sedlighetens problem. Det är därför enligt min mening så, att detta ämne, som det numera bedrivs och bör bedrivas, har en rent objektivet allmänbildande betydelse men dessutom, beroende på själva det material, som detta ämne rör sig med, en alldeles särskild förmåga att bidra till det fostrande och karaktärsdanande inflytande, som skolan även i gymnasiet skall utöva.

Utifrån dessa synpunkter är det, herr talman, som jag anser att mycket starka skäl tala för bifall till herr Wallerius' här framlagda förslag. Jag vill peka på att vi därmed icke lägga något obehörigt band på den kommande gymnasieorganisationen. Det gäller ett yttrande i motiveringen, som Kungl. Maj:t har att taga hänsyn till efter en föregående prövning, såsom förslagsställaren själv har påpekat.

Alltså, herr talman, med den motiveringen, att det gäller ett ämne av stor personlighetsutvecklande och allmänbildande betydelse, fasthåller jag vid yrkandet om bifall till herr Wallerius' förslag.

Herr Rydén: Herr talman! Det är ju så nu, att tankegången beträffande omläggningen av gymnasiestudierna är den, att när ynglingarna och flickorna ha kommit fram till, låt mig säga, den näst sista ringen, så skall det egentliga vanliga läxläsningssystemet upphöra och efterträdas av en form av friare studier med en mera högskolemässig prägel och allt mera läsning av sammanhängande partier, med självständigt elevarbete och med tentamen o. s. v. Detta skall komma in i stället för det nuvarande plagget och läxläsningssystemet. Då blir det efter min uppfattning oundgängligen nödvändigt, att man begränsar antalet ämnen. Och det har icke på något håll rests det kravet, att man skulle gå utöver sju ämnen i studentexamen.

Om jag skall minska antalet ämnen från 11 till 7, som är nödvändigt, om man vill göra vissa ämnen obligatoriska, vilka ämnen skall jag taga bort? Såvitt jag kan se, blir det nödvändigt att taga bort något av de 11 ämnena, och då får jag taga bort ett som så att säga icke spelar in i fråga om det fria och självständiga studiearbetet på gymnasiet. Det finnes icke någon som helst kompromiss, det vill jag säga herr Holmdahl, mellan den ståndpunkt, som utskottet och kammaren här har intagit i fråga om en rörlig linjedelning med fasta kärnor, och den ståndpunkt, som herrarna intaga beträffande kristendomsämnet såsom obligatoriskt. Tar jag femämneskärnan, så skulle man genom att göra kristendomsämnet obligatoriskt införa sex kärnämnen. Den enda förutsättning för att en blivande student skulle ha fördel av att ha ett ämne som kristendom såsom obligatoriskt, det vore om han i framtiden hade för avsikt att studera teologi; för alla andra blir det till nackdel att få detta sjätte ämne såsom

obligatoriskt, och detsamma gäller beträffande den fyraämniga obligatoriska kärnan.

Att jag tog i litet nyss, herr talman, i mitt anförande, berodde därpå, att jag fick se, att det låg på talmannens bord en skriftlig framställning om att här skulle ske votering med namnupprop och anteckning till protokollet i denna fullständigt praktiska fråga, och då förstod jag, att det icke var fråga om saktighet, utan det var fråga om partipolitik; och det var därför jag blev litet varm i mitt anförande.

Men vi skola komma ihåg, herr Wallerius, hur det var litet tillbaka i tiden, att det funnits en tid, då man fordrade detsamma vid universiteten, att de som skulle ägna sig åt universitetsstudier fingo avlägga en teologisk-filosofisk examen, innan de fingo avlägga någon annan examen. Detta fick vika på grund av tidsförhållandena och nödvändigheten att specialisera sig. Det bör ju vara möjligt, att om man läser kristendom obligatoriskt till 17—18 års ålder, då man fått mycket mera undervisning här än allmogens och arbetarnas barn få, man bör kunna släppa av på kristendomskravet och bereda de unga möjlighet att ägna sig åt de studieämnen, som äro nödvändiga för deras vidare utbildning.

Jag kan försäkra, att jag delar herr Holmdahls allmänna syn i fråga om kristendomsämnets i hög grad allmänbildande karaktär, och jag skulle icke ha det ringaste emot, om något av mina barn, som komma in under de nya förhållandena, ville tillvälja detta ämne, om de äro intresserade därav. Det är således icke på den punkten mitt motstånd ligger, utan det hänför sig därtill, att det är omöjligt att lägga till detta ämne såsom ett obligatoriskt ämne och därmed slå fast att ännu ett ämne skall vara obligatoriskt. Då är tillvals-möjligheten praktiskt taget borta. Och jag skulle vilja hemställa till dem, som uppenbarligen vilja göra ett politiskt nummer av denna fråga, att ändå se denna sak principiellt ur vår ungdoms synpunkt. Och ur den synpunkten menar jag att det är klokt att gå med på att detta såväl som åtskilliga andra ämnen skall falla bort som obligatoriskt ämne i mitten av gymnasiet och stå som tillvalsämne i fortsättningen av gymnasiet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till det förslag till uttalande, som innefattades i herr Wallerius reservation i fråga om utskottets motivering, dels ock på avslag å berörda förslag; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Wallerius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren avslår det förslag till uttalande angående kristendomsundervisningen i gymnasiet, som innefattas i herr Wallerius reservation i fråga om andra särskilda utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Pehrsson i Göteborg jämte 23 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voterings verk-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

ställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 100 ja och 94 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade således avslaget det förslag till uttalande uti föreliggande fråga, som reservationsvis framställt av herr Wallerius.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen			
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Löfgren i Stockholm			
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm	1		
» Hansson i Stockholm	1		
» Nylander		1	
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm			
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell		1	
» Carlsson i Stockholm			
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Vessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda			
» Andersson i Tungelsta	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin			
» Mosesson		1	
» Ahl	1		
Fru Ekberg	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta			1
» Björnberg			
» Andrén			

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta		1	
» Schill			
» Laurén			
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson	1		
» Lundkvist			
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam		1	
» Pettersson i Bjälbo			1
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Westman		1	
» Karlsson i Vadstena	1		
» Olsson i Rimforsa		1	
» Björkman		1	
» Ericson i Boxholm	1		
» Ward	1		
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna		1	
» Hamrin		1	
» Carlström		1	
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz			
» Andersson i Löbbo	1		
» Göranson		1	
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult		1	
» Olsson i Blädinge		1	
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo	1		
» Blomquist	1		
» Svensson i Grönvik		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner	1		
» Gustafson i Vimmerby		1	
» Johansson i Krogstorp		1	
» Wagnsson	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Olsson i Högby		1	
» Heiding		1	
» Wirsell		1	
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			1
» Svedman		1	
» Gardell i Stenstu			
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona	1		
» Kloo	1		
» Jeppsson	1		
» Holmgren			
» Adler			
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup			
» Borggren	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund	1		
» Björk	1		
» Isacsson	1		
» Hammarlund			
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler		1	
» Lovén	1		
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog		1	
» Weibull	1		
» Bergström i Hälsingborg	1		
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Nilsson i Tånga			
» Olsson i Kullenbergstorp		1	
» Sköld	1		
» Andersson i Höör	1		
» Törnkvist i Bjuv	1		
» Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro			1
» Nilsson i Hörby		1	
Fru Nordgren	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Bränalt			
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa		1	
» Fager		1	
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg	1		
» Sjöström	1		
» Thore		1	
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund	1		
Fru Thüring	1		
Herr Almquist			
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo		1	
» Olsson i Broberg		1	
» Olsson i Berg		1	
» Osberg		1	
» Carlsson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg	1		
» Mårtenson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén			1
» Danielsson		1	
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Lindgren		1	
» Hansson i Trollhättan			
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer		1	
» Ryberg		1	
» Leffler		1	
» Johansson i Väby		1	
» Petersson i Lerbäckaby		1	
» Weijne	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen		1	
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund	1		
» Johanson i Hallagården		1	
» Vahlstedt	1		

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lundén		1	
» Anderson i Storegården		1	
» Bodén		1	
» Hedin		1	
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken		1	
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros		1	
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling		1	
» Eriksson i Västbro			
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg	1		
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström		1	
» Ljunggren		1	
» Ohman	1		
» Lundgren		1	
» Persson i Falla		1	
» Mogård		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås	1		
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo		1	
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Grängesberg	1		
» Jansson i Falun	1		
» Olsson i Mora		1	
» Ernfors		1	
» Andersson i Rasjön		1	
» Pettersson i Hällbacken	1		
» Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund	1		
» Sundström	1		
» Smedh			

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuvi	1		
» Sävsström	1		
» Lindley	1		
» Olsson i Hov		1	
» Johansson i Kälkebo	1		
» Granath		1	
» Johansson i Edsbyn	1		
» Olsson i Gävle	1		
» Holmström i Gävle	1		
» Herou	1		
» Högström	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg		1	
» Johansson i Sollefteå	1		
» Vennerström	1		
» Bergström i Bäckland		1	
» Lagerkwist	1		
» Strindlund	1		
» Västberg	1		
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs		1	
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen		1	
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström			1
» Wikström			1
» Brännström		1	
» Lindmark		1	
» Lindberg	1		
» Sandberg		1	
<i>Norrbottnens län.</i>			
Herr Hage	1		
» Nilsson i Antnäs		1	
» Lövgren i Nyborg	1		
» Dahlén	1		
» Samuelsson	1		
» Hedström		1	
» Grapenson		1	
Summa	100	94	7

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Lindskog: Herr förste vice talman! Jag skall be att beträffande utskottets motivering på sid. 111—112 få yrka på strykandet av det stycke, som börjar på sid. 111 med orden: »Frågan om särskilda lokala styrelser» och som slutar på sid. 112 med orden »högre som lägre».

Saken är den, att här föreslår utskottet, att riksdagen skall besluta om inrättandet av kommunala lokala styrelser vid samtliga högre som lägre läroverk. Det är ett förslag, som synes mig vara fullständigt omotiverat och som icke har något som helst stöd i ett verkligt förefintligt behov. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har också med en bestämd motivering avvisat en dylik tanke, och reservanterna ha gått in fullständigt på samma linje, som angives i den kungl. propositionen. Vi följa således endast denna, då vi föreslå detta styckes borttagande och att i stället skola införas följande ord: »Mot en dylik anordning finner utskottet ej skäl till erinran.»

Herr Rydén: Herr talman! Här är en olikhet mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag, som jag tror, att man bör uppmärksamma. Det gäller frågan om de kommunala, lokala styrelserna för läroverken. Kungl. Maj:ts förslag innebar, att vid alla de läroverk, som skola få karaktär av sam-läroverk, skulle kommunala läroverksstyrelser vara obligatoriska. Utskottet däremot har gått den vägen, att utskottet hemställt, att kommunala lokala styrelser obligatoriskt skola finnas vid alla de läroverk, där sådana finnas nu, d. v. s. de nuvarande statssamskolorna och de till förstatligande föreslagna kommunala mellanskolor, som ombildas till samrealskolor, men därjämte har utskottet tillagt en sak, som innebär ett principuttalande. Utskottet hemställer nämligen till Kungl. Maj:t att taga under övervägande, huruvida det icke vore lämpligt att ha sådana styrelser vid alla högre läroverk både de gamla läroverken och de nya. Jag får säga det, att bland de av skolkommissionen fram-lagda förslag, som man satt sig så mycket emot från läroverkens sida, förefaller det mig, som om detta förslag att det skulle finnas en kommunal lokal styrelse vid varje läroverk, vore ett förslag, där det finnes mycket, mycket svaga grunder för det motstånd, som har rests. Jag tror, att en sådan styrelse skulle vara nyttig för läroverken och nyttig för samhället. I många fall skulle en praktisk erfarenhet inom en kommunal styrelse vara till gagn för läroverket, såsom t. ex. i byggnads- och ekonomiska frågor. Och läroverken ha endast att vinna på att bli omhändertagna av de kommunala myndigheternas intresse och omsorg. En isolering i detta hänseende är ej eftersträfvansvärd. För min del tror jag därför, att det skulle verka gott i många samhällen, om man läte det kommunala inflytandet få göra sig gällande i så måtto, att man vid sidan av rektor hade en kommunal styrelse, som hade en del praktiska angelägenheter om hand, t. ex. byggnadsfrågor, frågor om reparationer, vissa mindre administrativa angelägenheter, som uppstå i läroverkssamhällena m. m.

Jag tror, att utskottet har gått en mycket klok väg, då utskottet dels föreslår, att där det redan finnes sådana styrelser, där skola dessa obligatoriskt vara kvar, och dels gör en hemställan till Kungl. Maj:t att överväga, huruvida det icke vore lämpligt att inrätta sådana styrelser även vid andra läroverk. Det är naturligtvis inte något tvång för Kungl. Maj:t att göra detta utan endast en hemställan till Kungl. Maj:t att taga saken under övervägande. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen angående det av herr Lindskog framställda yrkandet beträffande utskottets motivering i fråga om lokala styrelser för läroverken härmed förklarats avslutad samt herr förste vice talmannen givit propositioner

å de yrkanden, som därunder förekommit, godkände kammaren utskottets motivering i nu debatterade del.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Punkten I. I. med undantag av inledningen.

Mom. a) och b).

Godkändes.

Vidare föredrogs *mom. c)*. Därvid anförde:

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! På denna punkt gör utskottet en förklaring. Utskottet förklarar nämligen i enlighet med yrkande i den kungl. propositionen, att utskottet icke har något att erinra mot att undervisningsarbetet i de allmänna läroverken ordnas i huvudsaklig anslutning till de grundsatser, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet.

Härmed åsyftas ett uttalande rörande skolans inre gestaltning, som departementschefen gör i det andra kapitlet i den kungl. propositionen. I detta kapitel framför departementschefen en hel rad av önskemål, som för övrigt sedan länge stått på dagordningen, då det gäller den för skolans utveckling i vårt land otvivelaktigt viktigaste frågan, nämligen reformen av det inre arbetet i skolan. Departementschefen pekar där på betydelsen av att en starkare koncentration i undervisningen kommer till stånd, att en sovring av lärostoffet äger rum o. s. v. Han påpekar också önskvärdheten av att större utrymme beredes åt fysisk fostran, att vissa praktiska ämnen få en plats såsom obligatoriska också på realskolans schema o. s. v.

När nu reservanterna ha haft att taga ställning till detta, ha vi i själva verket icke i väsentlig grad skilt oss på denna punkt från utskottsmajoriteten. Vi ha också erkänt i vår reservation, att här äro många och beaktansvärda uppslag, och vi instämma på ett flertal punkter helt och fullt med de intentioner herr statsrådet haft. Men när vi ändå icke kunnat gå med på att helt enkelt så att säga underskriva detta och bemyndiga Kungl. Maj:t att verkställa en inre omgestaltning efter dessa linjer, så beror detta därpå, att dessa mycket svårlösta problem äro här i själva verket blott skisserade. Det framgår icke närmare, hur departementschefen tänker sig dessa problems lösning. När det t. ex. gäller arbetets koncentration, så kan detta tänkas ske genom begränsning av de nuvarande ämnena på realskolans schema. Eller det kan tänkas ske genom begränsning av det antal timmar, som är fastställt för de olika ämnena. Det är mycket svårt att så att säga underteckna en fullmakt in blanco för Kungl. Maj:t, när man icke ser några riktlinjer för, hur departementschefen tänker sig dessa olika, i och för sig mycket goda önskemål tillgodosedda i praktiken.

Detta är grunden till, herr förste vice talman, mina herrar, att reservanterna ansett försiktigheten på denna punkt bjuda att i stället ingå med en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning *dels* huruvida och i vilken utsträckning det i propositionen antydda programmet för skolans inre arbete i verkligheten låter sig genomföra utan att läroverkens arbetsresultat äventyras, *dels* och i vilken omfattning ett genomförande av nyssnämnda program är ägnat att medföra ökade kostnader för statsverket.

Det är alltså från dessa synpunkter, som det otvivelaktigt behövs en närmare och ingående utredning, för att man över huvud skall kunna taga bestämd ståndpunkt till förslaget. Man kan vara vän av koncentrationsprincipens genomförande, men därför är det icke säkert, att man underskriver vilket som helst av de sätt, varpå denna koncentrationsprincip kan utföras i verkligheten.

Vi skilja oss alltså från utskottsmajoriteten däri, att vi, under uttalande av vår anslutning till en hel rad av de önskemål, som departementschefen här på-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

pekat, dock icke anse, att frågan nu föreligger i det skick, att vi utan vidare kunna binda oss på förhand för det programmens utförande. Denna vår ståndpunkt grundar sig dels därpå, att förslaget har sådana konsekvenser rörande skolans inre organisation, rörande timplanen o. s. v., att vi måste se hur man tänkt sig lösningen i detalj, och dels därpå, att dessa önskemål otvivelaktigt också komma att föra ekonomiska konsekvenser med sig, och man bör ha den sidan av saken utredd, innan man binder sig.

Det är därför, herr förste vice talman, som jag skall be att i den föredragna punkten få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till det yrkande i reservationen, som jag nyss hade äran uppläsa och som återfinnes under mom. II: e).

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Almkvist**: Herr förste vice talman, mina herrar! Vid omläggningen av det inre skolarbetet har i Kungl. Maj:ts proposition fästs det allra största avseende. Det kunde under sådana omständigheter givetvis ha ansetts befogat, att propositionen också innehållit en utförligare och detaljrikare framställning än den föreliggande. Men, mina herrar, jag undrar hur propositionen skulle kommit att se ut med hänsyn till omfånget, om man skulle tagit upp alla dessa olika frågor, som nu, ehuru angivna endast till sina grundlinjer, likväl upptaga flera sidor i den kungl. propositionen. Jag vill fästa uppmärksamheten på att enbart beträffande ämnet koncentration skulle ju kunna skrivas flera avhandlingar, en var av lika stort omfång som propositionen i dess helhet. Jag har också ur andra synpunkter varit angelägen om att inte gå för mycket i detalj, ty även om i dessa ämnen här förefinnes sakkunskap, äro dock icke alla olika sidor företrädade, och för övrigt skulle en detaljerad redogörelse endast giva anledning till omfattande diskussioner mellan representanter för olika åsikter.

Som svar på en nyss framställd fråga vill jag meddela, att det icke är uteslutet, att vid den närmare utfasningen av koncentrationsprincipens tillämpning i realskolan jämväl kan tagas under övervägande, huruvida ämnenas antal bör minskas eller icke. Men vad som framför allt är inneslutet i begreppet koncentration är givetvis att i lämplig omfattning sammanföras likartade delar av samma ämne till en och samma undervisning. För ett rätt utförande av denna tanke måste ett vida djupare samarbete komma till stånd mellan de olika lärare som ha att behandla sinsemellan besläktade ämnen och ämnesdelar än vad nu är fallet.

Den viktigaste delen av tillämpningen skall emellertid ske genom ett gemensamt arbete i kollegiet, sedan undervisningsplanerna blivit fastställda.

Jag har förut betonat, att jag anser, att riksdagen skall ha rätt mycket att säga i fråga om själva den yttre organisationens ram, att bestämmandet därav icke skall överlämnas till Kungl. Maj:t och icke heller till de lokala myndigheterna, där opinionsvindarna ofta växla och häftigt blåsa.

Om det inre arbetet åter bör riksdagen icke fatta detaljbeslut. Det är icke riksdagens sak att ingå i den prövning, som endast den speciella sakkunskapen beträffande varje ämne och varje detalj verksamt kan utföra. Det är ur alla synpunkter lämpligare, att Kungl. Maj:t, sedan grundlinjerna äro uppdragna, med anlitande av olika ämnens speciella företrädare och förespråkare och under medverkan av den centrala myndighet, som har överinseende över hela skolväsendets ordnande i vårt land, angiver de vägar, vilka det inre undervisningsarbetet skall i framtiden följa.

Jag finner alltså, i detta avseende föreligger en väsensskillnad emellan herr Holmdahls reservation å ena sidan och Kungl. Maj:ts proposition å den andra, därför att i herr Holmdahls reservation måste anses ligga innesluten den åsikten, att riksdagen skall i detalj pröva hithörande ärenden. Utskottet åter ställer

sig på den andra sidan och förklarar, att utskottet för sin del ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag i vad det icke medför ekonomiska konsekvenser. Utskottet vill således icke vara med om att överflytta på riksdagen makten att bestämma i detalj i dessa ärenden, såvida de icke medföra ekonomiska konsekvenser. Att alla åtgärder, som kunna medföra ökade kostnader för staten, skola framläggas inför riksdagen, anser jag självfallet. Detta hade måhända bort tydligt utsägas i Kungl. Maj:ts proposition, men jag har, som sagt, utgått ifrån att därest omläggning av detta inre arbete i skolan komme att visa sig medföra ökade kostnader, skulle detta för riksdagen anmälas och anslag för ändamålet begäras.

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Herr Mosesson: Herr förste vice talman! När det gäller denna fråga, så är det naturligtvis rätt som statsrådet säger, att den hör till Konungens administrativa lagstiftning. Men mot denna för övrigt riktiga erinran kan också enligt min uppfattning med rätta riktas den invändningen, att då Kungl. Maj:t begär av riksdagen, att denna skall uttala sig om vissa allmänt skisserade principer, men riksdagen icke alls vet, vad ett bifall till dessa så vagt och allmänt skisserade principer innebär, då kan man också begära att få se vad ett ja betyder, innan man ger detta ja. Här har t. ex. herr statsrådet antytt, och icke blott antytt, utan rent ut sagt ifrån, att när det är fråga om realskolan, så skall det införas obligatorisk slöjdundervisning. Vidare har herr statsrådet givit uttryck åt att det bör vara en halv dags ledighet i veckan, men samtidigt har herr statsrådet givit till känna, att realskolexamen icke skall komma att kvalitativt sänkas. Var och en som är intresserad av dessa saker frågar sig naturligtvis då: Hur skall det vara möjligt för ett statsråd eller vilken annan som helst att kunna införa låt oss säga 6, 7 nya veckotimmar utan att det antingen blir en överbelastning av elevernas förmåga eller också ett undanskjutande av andra ämnen? Jag tror visserligen på möjligheten av att genom koncentration och genom andra åtgärder kunna vinna något, men jag betvivlar storligen möjligheten av att genom några sådana organisatoriska åtgärder hitta på något i pedagogiens historia så nytt, som att på en endaste gång införa nya ämnen, vilka kräva så mycket tid, utan att något av det som förut finnes på schemat blir lidande. Denna fråga står, såsom herr statsrådet vet, i mycket nära sammanhang med ett uttalande av herr Oscar Olsson i hans motion. Då jag var med i utskottet hörde jag, att där från frisinnat håll framställdes förslag om att riksdagen skulle begära av Kungl. Maj:t att få se huru frågan skulle kunna ordnas, icke blott med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna, som ju utskottet intresserat sig för, utan jämväl, hur det skulle vara möjligt att ordna saken i organisatoriskt avseende. Sedan dess har intet förekommit, som ändrat min uppfattning om det nyttiga och önskvärda att, innan man, som herr Holmdahl sade, ger fullmakt in blanco, man får se vad detta kommer att innebära, och jag måste i detta stycke hålla på det förslag, som framställdes av herr Bengtsson i Norup. Jag ber att få säga, att då jag detta gör, så gör jag det av principiella skäl. Jag har eljest en mycket stark tillit till den måttfullhet, klokhet och erfarenhet, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, och, som jag förmodar, Kungl. Maj:t i allmänhet har.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Med anledning av herr statsrådets yttrande ber jag först att få säga, att vad jag här begärt, det är verkligen icke några vidlyftigare utredningar om dessa önskemål, sedan länge kända och ofta framförda i den pedagogiska litteraturen även här i landet. Men vad jag önskat, det är blott en kort skissering över, hur herr statsrådet tänkt sig deras lösning. En hel rad av dessa önskemål höra nämligen till det slag av

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

önskemål, som äro utomordentligt lätta att uttala, och som tidigare ofta ha uttalats, men som äro ytterligt svåra att realisera. Dit hör just koncentrationen och begränsningen av lärostoffet. Överhuvud taget har frågan därför icke enligt min mening bragts närmare sin lösning genom de allmänna resonemang, som föras här i II kap. i den kungl. propositionen.

Sedan vill jag säga, att när herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde gällande, att i det yrkande, jag här framställt, låg den åsikten, att riksdagen skulle uttala sig i detalj i dylika frågor, är det en fullkomlig missuppfattning av herr statsrådet. Min mening är precis den motsatta. Men varför ha vi måst taga upp denna fråga? Jo, därför att herr statsrådet i propositionen har ett moment, där herr statsrådet vill, att riksdagen skall förklara sig icke ha någonting att erinra mot att undervisningsarbetet ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de grundsatser, som anförts i detta kapitel. Gentemot detta kan man ju resa de invändningar, jag nyss anförde. Jag instämmer med herr Mosesson däri, att man icke kan binda sig för dessa grundsatser, om man icke ser huru herr statsrådet tänkt sig deras realiserande. Det är alltså icke alls fråga om en lust från min eller reservanternas sida att ge oss in på ett område, där Kungl. Maj:t har sin administrativa förordningsrätt obeskuren kvar. Och det är uppenbart, att även med ett bifall till reservanternas förslag Kungl. Maj:t har fullkomlig frihet härvidlag. Men vad vi äsyfta är det, att när Kungl. Maj:t frågar oss om denna punkt, och när Kungl. Maj:t vill höra riksdagens mening, bör riksdagen svara: Vi kunna icke uttala vår mening, innan vi få närmare se, hur departementschefen tänkt i detalj ordna saken. Som det nu blir, om utskottets förslag bifalles, innebär det att riksdagen, helt enkelt obesett så att säga, går in för dessa låt vara i flera fall önskvärda moderna principer för det inre skolarbetets ordnande utan att kunna överblicka konsekvenserna. I varje fall måste dessa innebära ökade kostnader, men har riksdagen en gång gått in för dem, är det självfallet, att den också måste betala, vad de kosta. Det är gott och väl, att man får kostnadsberäkningar, men den principiella anslutningen i dag kommer då att framställas såsom skäl för att riksdagen också skulle utan vidare acceptera kostnaden.

Jag vill taga ett exempel. Jag tager det å en punkt, där jag för min del helt delar departementschefens uppfattning. Det är nämligen när departementschefen på ett efter min mening förtjänstfullt sätt går in för frågan om den fysiska fostran vid våra skolor. Det kan ha sitt intresse att erinra om, att vi för ett år sedan — jag vill minnas att jag då konfererade med nuvarande departementschefen i hans egenskap av ledamot av första kammaren om saken — debatterade en fråga, som gällde just den fysiska fostran i våra skolor. Det gällde skrivelse om införande av halvdagsledighet för lek och idrott. Jag tillät mig uppträda med ett så gott försvar jag kunde prestera för denna tanke, och jag fick många instämmanden i kammaren. Och detta föranledde mig att begära votering. Men till min överraskning var det, oaktat det var, om jag minnes rätt, ett 15-tal instämmanden, icke stort flera som röstade med mig än de, som instämt. Hela kammaren stod som en man mot denna tanke, att den fysiska fostran skulle få ökad plats på schemat.

Nu har departementschefen framkastat precis samma tanke, och nu är utskottsmajoriteten, utan att ha fått en rad om vad detta kommer att kosta, beredd att gå med på den. På denna punkt är jag verkligen glad över detta, ty jag är övertygad om att förslaget bör tagas, men jag tager det som ett exempel på ett sätt, på vilket man icke bör behandla en fråga, som kommit fram till riksdagen i detta skick. Det anser jag icke riktigt, oaktat jag är övertygad anhängare av planens realiserande. Jag anser, att man icke kan gå in för grundsatser, som blott äro allmänt skisserade. Jag har icke önskat

att riksdagen skulle uttala sig i detalj, men om departementschefen önskar ett gillande av dessa grundsatser för att kunna bedöma saken, måste vi väl se hur departementschefen tänkt sig lösningen, och det få vi icke veta något om, då det gäller en hel rad av här framförda önskemål. Det är alltså ur denna synpunkt, som jag icke vill att vi besvara departementschefens begäran om yttrande på denna punkt på annat sätt, än att vi säga, att för den händelse departementschefen önskar vårt yttrande, så behöva vi närmare utredning, huru och på vad sätt detta program i realiteten skall genomföras, och vi behöva också en beräkning av kostnaderna för programmet. Det är, vad som säges i reservationen på denna punkt, till vilken jag yrkat bifall. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen II mom. e och avslag på utskottets yrkande i motsvarande punkt.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Jag kan icke neka till, att jag tycker det mer och mer ser ut, som om ett guerillakrig började föras här i kammaren beträffande det av utskottet fattade beslutet. Den punkt, det här gäller, sammanhänger på det sättet med hela utskottets betänkande, att den icke rimligen kan brytas loss och ett yrkande sådant som det av herr Holmdahl framställda bifallas. Jag förvånar mig i någon mån över att man här, fastän huvudvoteringen, som avgjort principfrågan, har ägt rum, fortsätter med att även på sådana punkter, som har oskiljaktigt sammanhang med själva huvudfrågan, försöka bryta sönder det, som utskottet här har föreslagit. Det ligger ju så till, att Kungl. Maj:t här fått ett huvudsakligt godkännande från utskottets sida i de delar, som röra det inre arbetet i skolan, som icke ha ekonomiska konsekvenser. Och sådan är den svenska grundlagen, att Kungl. Maj:t har rätt och bör ha rätt att avgöra sådana frågor om det inre skolarbetet, som icke ha några ekonomiska påföljder. Däremot står tydligen utskrivet i utskottets betänkande, att i den mån åtgärder, som sammanhånga med omgestaltningen av skolans inre arbete, föra med sig ekonomiska konsekvenser, måste frågan självfallet komma att läggas inför riksdagen. Jag undrar egentligen, om man kan intaga en annan ståndpunkt än denna, om man vill hålla sig både till vad som är rimligt, och vad som är i överensstämmelse med hela vår författning. Jag tycker, att herrarna nu borde avstå från att fullfölja detta, som ju ändå sammanhänger med hela huvudbeslutet, och jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Holmdahl: Herr talman! Jag tillåter mig i anledning av den siste talarens yttrande att säga ännu ett ord. Jag trodde det vara självfallet, att det icke kunde misstolkas, om reservanternas tillåte sig motivera de olika yrkanden, som framkommit i reservationen, i enlighet med den föredragningsordning, som är antagen. Här är en punkt i reservanternas yrkande, som jag tillåtit mig motivera, som svarar emot den föredragna punkten i utskottets klämmor. Jag vill gentemot den förre talaren endast erinra om denna reservanternas, av riksdagsordningen garanterade självfallna rätt. Jag trodde icke, att någon i denna kammare skulle kunna misstycka, att en av reservanternas begagnade sig av densamma.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har icke förmenat herr Holmdahl den formella rätten, men det brukar ju finnas en viss kutym här, som jag tycker är förnuftig. Det är den, att när en fråga i sina stora huvuddrag är avgjord, bruka reservanternas icke hålla på att i varenda punkt taga kammarens tid i anspråk och försöka bryta sönder vad som är beslutat.

Kammaren bör för övrigt snart kunna få en bild av hur det varit i skolutskottet, och om befogenheten av de skarpa angreppen mot att jag försökt

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

få arbetet påskyndat, försökt att få ett beslut inom sådan tid, att riksdagens prövning av detta ärende icke skulle behöva ske i sista minuten. Jag förmodar, att denna kammare kanske kan få en föreställning om hur det inom utskottet varit i fråga om den tid, som pratades bort. Efter detta förstår kammaren nog den saken och inser, att jag haft goda skäl för att söka begränsa de vidlyftiga diskussionerna.

Herr Lindskog: Herr talman! Det är med anledning av herr Rydén:s sista uttalande, som jag begärt ordet. Han säger, att kammaren nu bör förstå, hur det varit inom utskottet. Detta ger mig anledning att säga, att herr Rydén icke här enligt min mening har någon som helst anledning att tala om, hur det varit i utskottet. Och jag vågar protestera å egna och reservanternas eller minoritetens vägnar emot detta herr ordförandens i utskottet uttalande. Här har enligt min mening icke i utskottet skett något övergrepp från reservanternas sida. Vi ha icke annat än fört en fullt saklig opposition, och vi ha här använt den rätt, som vi såsom riksdagsmän och ledamöter av utskottet äga. Vi ha använt denna rätt att på alla punkter, där vi ansett oss ha möjlighet att korrigeras en enligt vår mening oriktig uppfattning, försöka göra detta. Vi ha använt denna rätt att söka få rättelse. Som bevis på hur enligt min mening orätt detta, som herr ordföranden i utskottet anfört, är, vill jag påpeka, att sedan ett principbeslut i utskottet blivit fattat just på denna punkt, som herr Holmdahl angripit, så hade en ledamot tillhörande majoriteten, nämligen herr Bengtsson i Norup, gått in för ett yrkande ungefär i den stil, som herr Holmdahl här framställt, och först i sista upploppet lämnat sin mening.

Jag nämner detta som bevis för att man verkligen även efter ett principbesluts fattande kan ha rätt att gå in i diskussion på vissa punkter och ha rätt att gå in för en ändring av dem. Jag får här säga, att denna fråga om det inre arbetet icke enligt min mening hänger så intimt samman med det hela i detta organisationsproblem i övrigt, att man icke där kan framställa en begäran om ändring i beslutet.

Jag tror, herr ordföranden i utskottet icke kan säga om mig, att jag har sökt öva något slags obstruktion. Sedan jag höll mitt första anförande i går, har jag blott på några få punkter och blott i korta anföranden begärt att få ett yrkande framställt. Att under sådana förhållanden antyda, att kammaren nu skall få en föreställning om hur det gått till inom skolutskottet, det anser jag vara minst sagt oberättigat. Och jag ber att få nedlägga min bestämda protest mot detta uppträdande.

Herr Wagnsson: Herr talman! Då den förre talaren här direkt ville bestrida riktigheten av de uppgifter, som från utskottsordförandens sida nyss lämnats, bör det understrykas vad kammaren här kunnat konstatera, och vad herr Rydén i sitt anförande betonade, nämligen att en och annan bland dem, som stå antecknade som reservanter till utskottets utlåtande, i mycket stor utsträckning begagnat sin rätt att framföra sin uppfattning i en mängd olika detaljer. Det har, som jag redan under gårdagen tillät mig antyda, förhållit sig på det sättet, att från reservanternas sida vid ett flertal tillfällen yrkats på bordläggning i det oändliga. Därigenom ha de försinkat eller sökt försinka utskottets arbete. Jag tror emellertid, att såväl majoriteten som en och annan av minoriteten äro utskottets ordförande synnerligen tacksamma för att han försökt att inom rimlig tid få ett slut på behandlingen av denna fråga. Samtidigt ber jag få fastslå, att icke något som helst försök gjorts från ordförandens och utskottsmajoritetens sida att på något sätt förhindra minoriteten att få sin mening fram. Men däremot ha säkerligen många inom utskottet ansett, att

vissa talare från reservanternas sida — jag åsyftar icke utskottets ärade vice ordförande — skulle kunnat koncentrera sina anföranden mera och icke i så orimligt stor utsträckning lägga beslag på den tid, som utskottet haft till sitt förfogande. Och det är ju ungefär detsamma kammarens ledamöter vid ärendets behandling i kammaren kunnat konstatera.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Herr Sävström: Herr talman! Vore det inte, efter de anföranden som nu hållits, skäl att stryka över och gå vidare i texten.

Herr Lindskog: Herr talman! Hade inte herr Wagnsson haft sitt sista anförande, så hade jag naturligtvis inte blivit uppkallad. Jag ber emellertid att på det bestämdaste få protestera mot påståendet, att minoriteten i utskottet skulle missbrukat sin yttranderätt. Det är icke förhållandet. Men vi ha verkligen ansett, att i en fråga, som är av den utomordentligt genomgripande art som den här föreliggande skolfrågan, har minoriteten ägt rätt att framföra sina uppfattningar. Då herr Wagnsson säger, att minoriteten har i det oändliga begärt uppskov och åter uppskov, så är detta påstående icke med de verkliga förhållandena överensstämmande. Hade minoriteten begärt uppskov och åter uppskov i det oändliga, så hade inte denna utomordentligt viktiga fråga varit den första av de stora frågorna, som kommit på kammarens bord. Jag vill säga, att jag för min del skänker min stora beundran åt ordföranden i utskottet för det utomordentliga arbete, som han nedlagt inom utskottet. Jag beundrar hans arbetsförmåga. Men jag måste säga, att minoriteten har endast använt sig av den rätt, som man har, nämligen att få framlägga sina synpunkter. Jag inser mycket väl, att majoriteten tyckt, att detta var alldeles överflödigt, eftersom saken ändå var klar. Men vi ha ansett det vara en verklig samvetssak för oss att lägga fram våra skäl och grunder. Det har hänt i utskottet, att med majoritetens votering har diskussionen förklarats avslutad, även sedan minoriteten begärt att få yttra sig. Den möjligheten har nu icke förelegat här i kammaren att få slut på debatten. Jag vill bara säga, att det är oberättigat att rikta mot minoriteten några angrepp, därför att vi försökt få en saklig framställning av frågorna. Jag vill säga, att beträffande samtliga de frågor, som här framdragits från minoritetens sida, gäller det, enligt min mening, att de icke stå i det oupplösliga samband med själva huvudfrågan, att man icke skulle kunnat tänka sig att få en ändring till stånd, om kammaren hade varit tillgänglig för sakliga skäl.

Fröken Wellin: Herr förste vice talman! Jag beklagar, att denna fråga, som inte hör till ämnet, har kommit in i debatten. Men när nu så skett och när sådana uttalanden gjorts, som här varit fallet, anser jag, som haft förtroendet att vara suppleant från högerpartiets sida inom utskottet, inte, att mitt samvete tillåter mig, att de uttalanden från min sida få stå oemotsagda i protokollet. Jag har som suppleant varit i tillfälle att följa överläggningarna vid nästan varje sammanträde inom utskottet. Jag skall här inte göra annat än som ledamot av högerpartiet och den meningsriktning, som representeras av reservanterna, be att få betyga min djupt kända och många gånger kända tacksamhet för det sätt, varpå högerrepresentanterna, de ordinarie ledamöterna, skött sitt åliggande inom utskottet, för det skickliga, sakliga och, jag vill tillägga, hovsamma sätt, varpå de förfäktat sina åsikter.

Herr Rydén: Herr talman! Ja, vi skola väl inte fortsätta att gräla. Men det har verkligen sagts så mycket elakt om mig i debatten. Jag har inte svarat på det, och kanske var det olämpligt av mig, att jag nu tog upp detta. Men jag kan inte underlåta att säga, att jag vidhåller den uppfattningen, att man,

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

om man vill taga hänsyn till den mening, som segrat i kammaren med så stor majoritet, inte bör driva fram det yrkandet, som gjorts från reservanternas sida i denna punkt. Ty denna punkt har ett sådant sammanhang med det stora hela, att har kammaren tagit huvudfrågan, så bör den också taga denna detalj. Jag betonar ännu en gång, att den icke avser att fransäga riksdagen gransknings- och prövningsrätten av någonting, som har ekonomisk innebörd. Men de pedagogiska spörsmålen tillhöra Kungl. Maj:ts lagstiftning, och i det hänseendet innebär förklaringen från utskottets sida ingenting annat, än att man icke haft någonting huvudsakligt att erinra mot de tankar, som uttalats här. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena; och godkände kammaren utskottets förslag i förevarande moment.

Mom. d).

Godkändes.

Härefter föredrogos i ett sammanhang *inledningarna till samtliga punkter under avdelningen I.*

Ordet begärdes därvid av

Herr **Rydén**, som yttrade: Med hänsyn till avfattningen av den föredragningsordning, som av riksdagens båda kamrar blivit godkänd, tillåter jag mig hemställa, att ingresserna till punkterna A—I måtte utgå. Det är dessa ingresser, där det heter i punkterna A—H: »under förutsättning av bifall till vad utskottet» etc. samt i punkten I: »Vid bifall till vad utskottet» etc. Samma yrkande kommer att framställas i första kammaren.

Det av herr Rydén framställda yrkandet blev av kammaren bifallet.

Inledningen till utskottets hemställan under avdelningen I.

Godkändes.

Vid nu punktvis skedd föredragning av *avdelningen II.* biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Slutligen föredrogs *avdelningen III.* Därvid yttrade:

Herr **Norling**: Herr talman! Jag skall under denna avdelning be att få yrka bifall till den av herr Bergström m. fl. avgivna reservationen. Den innebär, att riksdagen måtte i skrivelsen till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående behovet av ett nytt gymnasium i Värmland och, därest Kungl. Maj:t finner omständigheterna det påkalla, för riksdagen framlägga förslag om utvidgande av Kristinehamns realskola till högre allmänt läroverk. Motiven härför framgå av de motioner, som väckts i frågan såväl i första som i andra kammaren.

Värmland anser sig missgynnad på hithörande område, d. v. s. i fråga om möjligheterna till gymnasialbildning. I hela provinsen med dess 292,000 invånare finnes endast ett gymnasium, nämligen i Karlstad, och det tangerar redan nu den gräns, om vilken departementschefen yttrar, att när ett gymnasium når ett elefanttal av 600, synes normalt den gräns vara uppnådd, då betingelserna för anordnande av ytterligare ett läroverk äro för handen. Detta är förhållandet i Karlstad. Medeltalet av de realskolor, varifrån lärjungarna gå till

gymnasierna, är på varje gymnasium i riket i dess helhet något över 2. Men i Värmland ha vi 5 realskolor och 5 kommunala mellanskolor. Och vi anse även den proportionen alltför ogynnsam för Värmlands del. Vi vilja visst inte, att Värmland skall bli mest gynnad provins i detta avseende, men det må anses förklarligt, att befolkningen reagerar mot, att Värmland skall vara den minst gynnade provinsen i riket. Vi anse kravet på upprättande av ytterligare ett gymnasium i Värmland vara uppburet av så talande och starka motiv, att det icke utan att orättvisa begås kan avvisas.

Nu ha emellertid reservanterna icke yrkat bifall till motionerna, sådana de föreligga. Motionärerna ha givetvis önskat ett positivt beslut i frågan. Men reservanterna hålla före, att riksdagen kanske anser sig förhindrad att på enskilda motionärers framställning fatta ett positivt beslut i en sådan fråga som denna. Därför hemställa reservanterna om utredning. Det är alltså för närvarande endast en utredning som önskas från en provins, som helst skulle sett ett omedelbart positivt beslut i frågan.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Norling förenade sig herrar *Carlsson-Frosterud*, *Norsell* och *Björ-ling*.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att överläggningen nu först skulle avse det av herr Norling framställda yrkandet och efter överläggningens slut beslut härom fattas.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag har för min del av flera olika skäl inom utskottet inte kunnat vara med om att stödja dessa motioner. I utskottet gick nu yrkandet ut på ett rent bifall till motionerna, d. v. s. att riksdagen skulle fatta ett omedelbart beslut om upprättande av ett statsgymnasium i Kristinehamn. Detta yrkande ansåg jag mig för min del icke kunna biträda, då detta ärende icke är på det sättet förberett och utrett som de andra frågor om upprättande eller övertagande av gymnasier, vilka varit förelagda utskottet för prövning. Vidare vill jag säga, att ett skäl, som man också måste ta hänsyn till, är det, att när vi nu övertagit de kommunala gymnasierna i Eksjö, Uddevalla, Skövde och Landskrona, så ha dessa städer i årtionden på egen bekostnad först och sedermera de två sista åren med statens hjälp uppehållit kommunala gymnasier och gymnasielinjer. Det blir ett för bryskt avbrott i vad som varit sed i detta fall, om man här på grund av enskild riksdagsmotion går med på att upprätta ett statsgymnasium i en stad, där man aldrig kostat på sig ett enda öre för lösande av gymnasiefrågan. Nu föreligger i reservationen yrkandet i den mera begränsade omfattningen, att det är fråga om en skrivelse om utredning. Men jag får säga, att av vad som framlagts i motionerna har icke, särskilt vid den granskning i detalj som jag gjort beträffande läroverksförhållandena i Värmlands län, framgått några för mig tillräckligt bärande skäl för att gå med på denna riksdagsskrivelse för närvarande.

Jag tillåter mig därför att yrka avslag på det av herr Norling framställda yrkandet.

Överläggningen angående det av herr Norling framställda yrkandet förklaras härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet under förevarande avdelning hemställt i fråga om motionerna I: 251 och II: 409, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i avseende härå av herr David K. Bergström m. fl. avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Norling, i anledning

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad andra särskilda utskottet under avdelningen III i utskottets förevarande utlåtande nr 1 hemställt i fråga om motionerna I: 251 och II: 409, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i avseende härå av herr David K. Bergström m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet i förevarande avseende hemställt.

Härefter anförde:

Herr **Engberg**: Herr förste vice talman, mina herrar! Som herrarna lagt märke till, finns här under punkten III en reservation av herr Olof Olsson m. fl., i vilken hemställas om bifall till de motioner, som av det socialdemokratiska partiets förtroenderåd väckts i första och andra kammaren, i vad dessa motioner gälla frågan om studentexamen, dess bibehållande eller avskaffande.

Det kan naturligtvis inte vara lämpligt, att jag vid denna sena timme går in utförligare på de skäl, som motivera reservanternas hemställan. Jag vill emellertid säga, att när vi från det socialdemokratiska partiets sida varit med om att yrka på studentexamens avskaffande, har det skett därför att vi äro övertygade om att med hänsyn till skolarbetets inre gestaltning det blir en bättre ordning, om man i stället för en sammanträngd studentexamen får mera av successiva tentamina. Nu är det så, att dessa ynglingar och flickor, som skola upp i studentexamen, de skola där på några få timmar vara, om bilden tillåtes, några slags laddade kanoner, som skola avfyra sina laddningar och som skola bedömas efter vad de då prestera. Det blir på det sättet, att de skola hålla en massa ämnen presenta i huvudet för ögonblicket och avleverera sin kunskap, för att sedan skaffa sig den så kallade allmänbildningen, som lär bestå i vad man kan sedan man glömt allt det man lärt sig medan man läste på studentexamen. I varje fall förefaller det mig, som om systemet med en dylik studentexamen saklöst kunde avskaffas.

Ett skäl, som jag mycket väl vet att man anför för studentexamens bibehållande, är detta, att det behövs en kontroll över undervisningen. Man säger, att genom censorsinstitutionen blir det dock en pressning för vederbörande ämneslärare att nå ett visst tillfredsställande resultat och att, om sålunda censorsinstitutionen försvinner i och med studentexamens avskaffande, kontrollen upphör över det sätt, varpå man vid läroverken sköter sig från läroverkslärarnas sida. Jag tror för min del, att det ligger åtskilligt av överdrift i dylika farhågor. Det kan pekas på möjligheten att åstadkomma en kontroll på annat sätt, en inspektion på annat sätt över de resultat, som lärarna i de olika ämnena ernå.

Det andra skälet, som här föres fram, är universitetens behov. Man säger, att om vi ta bort studentexamen, så måste den ersättas med en examen rigoro-

sum såsom inträdesexamen vid universiteten. Ja, den risken tycker jag inte att det finnes någon anledning att hesitera för. För närvarande, när vi ha bortvalssystemet beträffande ämnena i våra skolor, är det ju så, att man kan vid universiteten fortsätta och studera just de ämnen man valt bort i skolan, under det att människor, som icke tagit studentexamen men som bedrivit självstudier, mycket långt gående självstudier i något ämne, hindras att fullfölja sina studier i detta ämne vid universiteten och där avlägga examen, bara därför att de icke passerat detta streck, som studentexamen innebär. Jag är övertygad för min del, att våra universitet skulle ha ett vida friskare och rikare rekrytmaterial av svensk intelligens, därest studentexamen vore avskaffad. Ty den är ett hinder för många begåvade ungdomar att vid universiteten fullfölja studier, varmed de syssla. Att tvinga dem att först avlägga en studentexamen, är det ingen mening med.

Jag tror därför, på grund av vad jag nu nämnt, att tiden kunde vara inne att man avskaffade studentexamen. Det finns inga värden, som där gå förlorade, men stora värden stå att vinna. Det blir bättre ställt vid läroverken med hänsyn till möjligheten att där slippa sammanpressa undervisningen i en fruktansvärd hets under skolans sista år, och det blir bättre vid universiteten med hänsyn till deras rekrytmaterial.

Jag vet, att min högt ärade vän och granne här i bänken, som är mångårig censor vid läroverken, har en motsatt mening, och jag ber därför, herr förste vice talman att få avvakta vad han kan ha att anföra. Jag yrkar emellertid bifall till herr Olof Olssons m. fl. reservation.

Herr Lindskog: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande ju här är bland reservanterna, må det tillåtas mig att i den ganska ovanliga situation jag befinner mig nu föra utskottets talan.

Jag vill då säga, att när det gäller studentexamen, måste det påpekas, att bland alla de instanser, man haft att göra med under denna frågas mångåriga förberedelse, ingen enda har gått in för studentexamens avskaffande. Vi ha haft den stora skolkommissionens, vi ha haft skolsakkunnigas, vi ha haft departementets och vi ha haft överstyrelsens utlåtanden och uttalanden; på intet håll har man gått in för avskaffande av studentexamen. De skäl, som herr Engberg nu kom med, låta ju synnerligen bestickande, men jag tror, att den, som har kännedom om hur förhållandena i verkligheten äro, måste säga, att de ligga rakt motsatt till mot vad herr Engberg sade. Han pekade på, att vid studentexamen, såsom den nu är anordnad, de stackars pojkarna skola vara beredda att på några timmar skjuta av alla sina pilar i olika ämnen. Tacka vet jag, menade han, om universiteten få hand om denna examen såsom en inträdesexamen; då bleve det på ett helt annat sätt. Enligt min uppfattning är förhållandet det rakt motsatta. Vi ha ju haft det gamla systemet med inträdesprövningar vid universiteten. Dessa inträdesprövningar vid universiteten ansågos och befunnos så krävande och prövande för de unga, att man avskaffade dem. Man ansåg sig göra de unga människorna en tjänst genom att flytta dessa prövningar från universiteten till skolorna. Om vi nu tänka oss, att de unga komma till universiteten och där skola genomgå inträdesprövning, så kommer det att bli så, att vid dessa prövningar professorerna och docenterna skola pröva unga män och kvinnor, som de absolut icke känna. De skola pröva dem i ett flertal ämnen. Det blir en verkligt betungande och krävande examen, där dessa unga få inte på ett par timmar men på några dagar eller veckor skjuta av alla sina pilar i de olika ämnena, och där det gäller, att de verkligen skola kunna behärska dessa olika ämnen.

Den som känner själva metoden, tekniken vid den nuvarande studentexamens begående, han vet mycket väl, att det icke alls är fråga om — såsom den stora

*Ang.
omorganisa-
tion av del
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.*

(Forts.)

allmänheten så ofta tror — en examen, där det gäller att liksom avlasta ett visst mått kunskap på ett fåtal minuter. Saken är helt enkelt den, att censorerna hava framför sig samtliga examenstabeller för de två sista åren, de ha framför sig samtliga skrivningar från det senaste året, de ha vidare de betyg som lärarna avge. Det är således dessa olika moment, som föreligga. Man blev i utskottet ganska överraskad, när detta meddelades, och man tyckte, att det var en allt för lätt prövning. Jag sade, att när det föreligger klara betyg från föregående terminer, och när det föreligger klara skrivningar, så kan i verkligheten en elev sitta och rent av skämma ut sig i den muntliga examen, men det faller ändå ingen förståndig censor in att underkänna en sådan elev bara därför, att han under dessa timmar råkar vara okunnig av en tillfällighet. Däremot är det lika klart, att om en elev visat sig under de föregående terminerna ha t. ex. BC eller B — i ett flertal ämnen, och om det vidare visar sig, att han under de senaste årens skrivningar misslyckats gång på gång, och om det vidare visat sig, att han misslyckats i studentskrivningarna, ja, då spelar verkligen den muntliga examen en ganska stor roll. Visar det sig, att han verkligen klarar sig på ett bra sätt i den muntliga examen, då räddar den muntliga examen honom. Det kan möjligen vara för stor mildhet som visas honom därigenom, att denna muntliga examen verkligen räddar honom, då han kanske i stället borde falla. Men även detta, att en pojke kan under några timmar spänsta upp sig till en verklig kraftprestation, är någonting som bör givas erkännande. Om han däremot misslyckas också i den muntliga examen, komma samtliga dessa faktorer att verka till ynglingens underkännande. Jag skulle då vilja tillägga det, att det som gör, att säkerligen alla de föregående instanserna aldrig velat gå in för studentexamens avskaffande, är det, att hur stort förtroende man än har och vi säkerligen alla ha för våra läroverk, så är det alldeles klart, att när det gäller ett femtiotal olika läroverk, så måste det under tidernas lopp förr eller senare komma en slags nivåskillnad, om icke det finns en instans, censorsinstitutionen, som reser omkring och håller uppe denna nivå. Nu kan man visserligen säga, och det har den socialdemokratiska motionen sagt, att vi ha ju den institution som heter skolöverstyrelsen, som kan tänkas inspektera undervisningen. Det är riktigt, men det är en mycket stor skillnad mellan att inspektera undervisningen och att inspektera de kunskaper, som eleverna ha. Det kan tänkas att det finns en lärare — och det finns många sådana — som är en utomordentlig lärare, som undervisar utomordentligt bra men som icke kan, som termen lyder, hålla uppe fordringarna; det kan då tänkas, att vid något läroverk fordringarna sjunka djupt under den allmänna nivån. Det är censorsinstitutionens uppgift att vid studentexamen tillse, att undervisningen vid de olika läroverken i Sverige hålles uppe vid en så jämn nivå som möjligt.

Jag kan icke ingå här på alla de tekniska detaljerna i fråga om studentexamen; jag vill blott säga, att det är icke sant, att vid studentexamen allt kommer an på en sinkadus utan att det tvärtom beror på resultatet av den samlade undervisningen under flera terminer jämte också de vitsord, som av olika lärare ges och de samtal lärare och censorer ha om de pojkar, som det kan vara fråga om.

Allt detta, menar jag, ger en ganska stor garanti för att icke tillfälligheter spela in i studentexamen. Jag har emellertid i utskottet sagt, att det verkligen finns en tillfällighet, vilken jag betecknade som den enda tillfällighet, som ensam kan vara avgörande. Jag har i avseende å densamma under åtskilliga år sökt genomdriva en förändring men tyvärr icke lyckats. Det gäller det svenska provet. Det är enligt min mening icke gott, att ett underkännande i modersmålsprövningen ensamt kan underkänna hela examen. Det är enligt min mening synnerlige beklagligt, och jag skulle för min del gärna vilja

se en ändring på den punkten. Detta är emellertid enligt min mening den enda punkt, där man kan säga att en ren tillfällighet kan inverka.

Det är på dessa grunder och framför allt därför att inga sakkunniga myndigheter tillstyrkt studentexamens avskaffande och det inte heller föreligger någon utredning rörande vad som skulle komma i stället, som jag, herr talman, ber att få tillstyrka utskottets hemställan.

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Herr Hallén: Herr talman! Det är visserligen sant, som herr Lindskog sade, att studentexamen under de senare åren undergått den förvandling han beskrev, och att den därför icke är den examen rigorosum, som man i allmänhet tror, där eleven skall på en enda stund avskjuta alla sina pilar, och att han med all sin sakkunskap som censor kan intyga, att själva förhören under examen icke äro avgörande utan att man vid examen tager hänsyn till elevernas allmänna kunskapsmått och utveckling under de senaste åren, något som naturligtvis ger studentexamen ett större värde. Men det finnes en opposition mot studentexamen, som herr Lindskog inte så mycket berörde. Vi hava en känsla av att om också denna examen avlägges under aldrig så vederhäftiga och kontrollerade former, så är överhuvud taget detta förande fram till studentexamen något alldeles olyckligt. Jag går, mina herrar, så långt, att jag för min ringa del säger, att jag ser en attack mot studentexamen som något av det allra viktigaste i hela den föreliggande reformen. Ty om det finns ett visst fog för det ofta hörda talet, att man underlättar för alla klassers barn möjligheten att ge sig in på de teoretiska studiebanorna, är det så mycket angelägnare, att man *på ett tidigt stadium liksom leder av denna ström till de praktiska yrkena*, och att man gör allt för att förebygga vad jag ville kalla denna isolerade studentkunskap, som vi i vårt lilla fattiga land redan nu äro för mycket belastade med. Det måste ligga något mycket praktiskt i det, att man kunde komma tillbaka till gamla tiders förhållanden, där studentexamen var det verkliga provet för tillträde till akademien, och att man finge i stället för den nuvarande studentexamen på ett tidigare stadium ett slags kunskapsprov, genom vilket man visade, att man tillägnat sig en viss allmän medborgarkunskap. Studentexamen själv och hela den poesi, som kringsvärmar den vita mössan, är någonting både dyrbart och i nuvarande tid högst äventyrligt. Det finns ett studentproletariat som är av högst allvarlig art. Många av oss känna flera exempel från familjer, inte minst inom vår medelklass, där man haft stort bekymmer att släpa fram pojkarna genom läroverket och till studentexamen. Och varför? Det vet man ofta inte. Man har inte kostat på pojkarna denna examen för att därigenom få en förberedelse till fortsatta studier av vetenskaplig eller annan art, utan man har bara haft en slags allmän, dunkel känsla av att man skall just fram till studentexamen, även om den unge sedan skall hamna i ett yrke, där man icke får någon direkt nytta av denna examen, eller där denna isolerade, aldrig i fortsättningen underhållna kunskap blir värdelös och går bort. I allt för många fall synes det ej vara andra motiv som driva till denna examen än en social fåfånga och högfärds känsla, som man ingalunda bör giva någon näring. Det finns studenter, det veta vi, som faktiskt inte ha den ringaste allmänbildning, därför att de efter studentexamens absolverande aldrig förmerat sina kunskaper. Då ha både de och det allmänna fått utstå en onödig belastning.

Även om det är, kanske av en tillfällighet, bara en viss grupp som har reserverat sig, har opinionen mot studentexamen icke sitt hemvist inom ett visst parti, utan den företrädes inom vida kretsar av den svenska allmänheten. Även om man kan säga, att det icke föreligger någon utredning, och vi icke kunna taga ett sådant steg idag, som jag skulle vilja vara med om, så tror jag, att det vore till ganska stor nytta, om åtminstone andra kammaren kunde med-

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

(Forts.)

verka till en sådan opinionsyttring, varigenom kunde rubbas något på den falska idol, som den nuvarande studentexamen enligt min mening innebär.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Järte: Herr förste vice talman! För min enskilda del kan jag icke instämma i reservanternas yrkande, fastän jag väckt en motion om studentexamens avskaffande. Den paradox, som denna min ställning innebär, har sin förklaring däri, att jag, fastän jag håller före, att det vore lämpligt att avskaffa den nuvarande studentexamen, dock vill ha densamma *ersatt* med en — rent ut sagt — *examen rigorosum* till olika högskolor. Men inte på det sättet, som min ärade vän herr Lindskog nyss skildrade, hur man i gamla tider for med skjuts till Uppsala eller Lund och omedelbart avlade studentexamen. Nej, jag tänker mig ett år inskjutet efter avgången från det förkortade gymnasiet, ett år, ägnat åt denna inträdesexamen, så att en linjeuppdelning kan äga rum vid universiteten. Jag förstår fullväl, att det är en utopi att nu hoppas på någon åtgärd inom rimlig tid, ty det kräves naturligtvis först en omläggning av universitetens verksamhet.

Emellertid torde det bli nödvändigt att effektivt *förkorta skoltiden*, särskilt efter riksdagens blivande beslut i dag. Denna förlänges ju nu med ett år för dem, som gå igenom den 4-åriga realskolan. Härigenom kommer en del av våra gymnasister att avlägga studentexamen först vid 20 års ålder. Nu sker det i regel som bekant under det nittonde levnadsåret. Redan nu går den bildade ungdomen alltför länge i skolan. Ju fortare den kan komma därifrån och ut att mera på eget ansvar pröva sina krafter, desto bättre ur såväl psykologisk som ekonomisk synpunkt. Denna uppfattning grundar jag på egen personlig erfarenhet, förstärkt av vad jag sedermera sett och hört i livet.

Föräldrar och målsmän torde också ge mig rätt, då jag säger, att sjutton år fylla vet vanligen en yngling, vilken levnadsbana han vill välja. Då är det även på tiden att specialisera sig för att undvika det mångläseri och den splittring, som den nuvarande högsta gymnasieringens repetitioner innebära. Bäst vore då att som i Förenta staterna avskaffa denna sista klass och därigenom vinna oersättlig tid för oundgänglig differentiering.

Gymnasiets uppgift är numera också en helt annan än i gamla dagar. Vår moderna tid har åt gymnasiet förlänat uppgiften att meddela en högre allmänbildning. Samtidigt som det gör detta kan det näppeligen i längden vara en förskola till högskolorna. Dessa två uppgifter tror jag omöjligen i längden kunna förenas. Man måste välja; och då bör man välja den förra uppgiften: att meddela högre medborgerlig bildning, och i stället på andra vägar tillgodose behovet av nödiga förstudier för inträde i högskolor. Dessa meningar har jag närmare utvecklat i min motion. Jag tillåter mig nu blott erinra, att det sålunda avkortade gymnasiet givetvis bör avslutas med fulla avgångsbetyg, ja, kanske också med en »mogenhets»examen, fastän av mindre rigorös art än den nuvarande. Men denna maturitetsexamen synes *icke* böra berättiga till titeln »student» och till bärande av studentens vita mössa. Härmed skulle man kanske kunna motverka, vad som är en farlig tendens för närvarande, nämligen att många ägna sig åt gymnasiestudier bara för att ernå den vita mössan, varav de i livet icke hava någon som helst nytta. Vi ha bevittnat nu i vår, hurusom postverket rentav diskvalificerade studenter för inträde i verket. Detta gör man samtidigt som här antages en skolplan, som är avsedd att främja framkomsten till studentexamen. Det talas så vackert om att »skona studentromantiken». En studentromantik i verklig mening, den riktiga och äkta, finnes endast vid akademierna. Den som vidlåder den vanliga studentexamen, den varar en dag, examensdagen, och kanske en vecka

framåt, fram till studentzwycken; men sedan börjar för de flesta livets bistra allvar. Den romantiken är det för närvarande icke mycket bevänt med. Den äkta studentromantiken är knuten till akademierna, det är den, som för många utgör livets lyckligaste och bästa ungdomsminnen. Den är det icke meningen att avskaffa.

Detta mitt projekt är ingen lös idé, ingen förflugen tanke; de skolsakkunniga ha i sitt betänkande offrat åtskilliga sidor för att diskutera de uppslag, som framkommo genom skolkommissionens förslag. Från skilda håll ha uttalanden gjorts angående gymnasiets dubbeluppgift, t. ex. från en så erfaren skolman som överdirektör Laurin; och likaså har rektor Andersson vid Lidingö samskola uti sitt yttrande över skolkommissionens förslag betonat, att på längden kan icke gymnasiet förena uppgifterna att förläna högre allmänbildning och vara en förberedelseanstalt till högskolan. Även en kungl. länsstyrelse, nämligen den i Hallands län, har varit inne på samma tankegång. Jag har nu dristat mig att i en motion föra tanken fram. Det är nämligen min tro, att genom riksdagens beslut här i dag kommer man att lägga hela vårt undervisningsväsende i stöpsleven. Kammaren skall icke tro, att denna debatt avslutar den mångåriga skolstriden, utan det kommer årligen att bli ständiga skoldebatter icke minst som följd av beslutets ekonomiska konsekvenser. Småningom kommer att framtvingas, såsom jag hoppas, en revision av detta beslut och en omstöpning kanske av hela vårt undervisningsväsen även beträffande akademierna. Då tror jag, att tiden skall vara inne för att taga här framförda uppslag upp till närmare övervägande.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Utöver de skäl, som herr Lindskog angav, skall jag be att få framhålla ett par synpunkter. Kanhända är jag den ende av kammarens ledamöter, som först vid mogna år började läsa på studentexamen. Hur skall man enligt reservanternas mening bete sig med en, som vid 25 års ålder gripes — han har icke kunnat förverkliga sin barndoms dröm förut — av en obetvinglig åtrå att få studera och komma till högskola? Hur skall det gå med alla dessa, som nu bli hänvisade att som privatister taga studentexamen? Icke alla dessa och jag hoppas icke ens majoriteten av dem äro sådana, som böra avvisas. För deras räkning menar jag, att man väl behöver behålla studentexamen. Jag tror, att man även behöver den för de elever, som gå regelrätt genom gymnasiet. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sävström**: Herr talman! Det är nästan så att man behöver be om ursäkt för att man yttrar sig i denna fråga, där man icke har den ringaste sakkunskap. Emellertid har jag nog under de år, jag deltagit i skolkommissionens arbete, varit i tillfälle att åhöra överläggningar bland ett stort antal skolmän om studentexamens vara eller icke vara. Jag hade tillfälle att under principdebatten säga min mening om studentexamen från social synpunkt, och jag behöver icke upprepa det. Men när jag hörde utskottets ärade vice ordförande herr Lindskog säga, att han för sin del skulle önska en reformering av studentexamen i så mätto, att det skriftliga provet icke skulle få vara helt avgörande för huruvida en elev skall godkännas i examen eller ej, och med det inflytande, som professor Lindskog ändå besitter på detta område, han i alla fall icke lyckats att ens få igenom denna lilla reform, vilken man ändå som lekman tycker, att man i första hand borde kunna vara med om, då förstå man, hur förfärligt konservativt det hela ändå är och hur svårt det skall vara att få den minsta ändring till stånd. Vid den överläggning, som förekom inom skolkommissionen, hörde jag klart och tydligt, att meningen var den, att allmänheten säkerligen icke vill, att studentexamen skall avskaffas. Det skall vara glans över det hela

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)

vid avslutningen. Den vill ingen vara med om att taga bort. Men reellt sett kan envar av oss tänka, att blott detta att en elev skall på en dag svara på alla frågor i förut elva och nu i sju ämnen, kan icke vara fördelaktigt för den undervisning, som pågått under föregående år. Det måste bliva ett oerhört tryck att bereda sig på den dagen, som då kommer. Det kan, som sagt, icke vara fördelaktigt för undervisningen. Om eleven däremot får studera de olika ämnena och göra klart det ena efter det andra för att slutligen göra en avslutning på det hela, nog skulle det vara lugnande och bättre i alla avseenden. Huru det skall gå till, om det skall vara en prövning för de fortsatta studierna, kan vara svårt att avgöra. Men jag tycker dock, att Kungl. Maj:t skulle få taga saken under omprövning för att söka finna ett annat sätt, icke för studentexamens avskaffande i och för sig utan för att få en ändring till stånd och i någon mån göra det bättre än det för närvarande är.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Lindskog: Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att få säga ett par ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande. Han talade om en person med mitt inflytande. Det är verkligen oväntat, när man tillhör skolutskottets minoritet, att få höra så älskvärda ord. Jag måste dock verkligen på det bestämdaste protestera mot riktigheten av detta. Bästa beviset på att jag icke har något inflytande är ju, att jag verkligen har försökt i åtskilliga år att införa en förändring på denna punkt men icke har lyckats.

För mig står verkligen saken så, att vi kunna vara mycket belåtna med en inrättning, i fråga om vilken icke ens den senaste ärade talaren kan peka på mer än en punkt, där man icke har lyckats införa en enligt min mening välbehörlig förändring. Han sade, att det visar väl bäst, hur konservativt det hela är. Jag skulle tvärtom vilja säga, att detta, att vi ha lyckats under årens lopp att så småningom ändra och ändra på denna studentexamen, så att till och med en person som herr Sävström icke kan säga mer än att det är rysligt, att vi på denna punkt ha en felaktighet kvar, tyder icke på någon så hemsk konservatism.

Saken gäller ju blott och bart den svenska skrivningen. För min del skulle jag önska, att man kunde få till stånd en ändring, så att en elev skulle kunna få ha underkänt i den svenska skrivningen, om det finns garantier för att eleven i fråga under de föregående åren skött sig väl i ämnet. Emellertid ha vederbörande utgått ifrån, att modersmålet är ett så grundläggande ämne, att man därför icke velat gå med på en ändring. Det beklagar jag, men jag måste säga, att om man icke har någon annan anmärkning att göra, kan man ju gå in för en skrivelse på den punkten. Jag föreslog verkligen detta i skolutskottet, men omständigheterna gjorde, att jag icke fick majoriteten med mig.

Herr Sävström drog emellertid också fram ett annat skäl, som har vida starkare grund för sig och som verkligen är ett motiv, som låter höra sig, och som också ofta höres. Det var nämligen, att studentexamen övar ett visst tryck på den föregående undervisningen. Det är ett riktigt skäl. Det är ett skäl, som onekligen talar mot varje slags examen. Jag vill visst icke förneka, att då jag tänkt över denna sak, har jag allvarligt gått in på detta spörsmål. Det är en olägenhet med detta tryck, och det kan i viss mån förrycka undervisningen. När jag emellertid tänkt mig in i saken, har det ändå stått klart för mig, att denna olägenhet uppväges av den enligt min mening vida större fördelen, att verkligen eleverna ställas för första gången kanske i sitt liv inför den uppgiften, att nu kommer det att gälla på allvar, nu kommer jag att ställas inför ett prov, där det kan vara nyttigt, att jag verkligen har ansträngt mig för att nå fram till ett resultat. Människorna ställas ju förr eller senare i livet inför mye-

ket allvarliga uppgifter, uppgifter, som äro mycket allvarligare än studentexamen någonsin är. Jag känner massor av pojkar, som ha sagt till mig: Ja, det var väl, att vi äntligen fingo en verklig prövning, som kom oss att spänna våra krafter just under de sista åren. Vi visste, att nu gällde det allvar, och därför spände vi i för att verkligen lära oss något.

Detta är också ett moment, som är mycket betydelsefullt, och som enligt min mening uppväger detta tryck, ty detta tryck är ju ingenting annat än det, att det visserligen driver undervisningen till ett slags examensläsning — det medger jag — men detta, att man verkligen tvingas att lära sig något i livet, är icke betydelselöst, mina herrar. Jag tror verkligen, att om man skulle gå till de unga och fråga dem, så skulle givetvis många ställa sig på herr Sävströms sida. Men det stora flertalet skulle säga, att det är rätt väl, att vi ha detta tvång på oss, så att vi verkligen tvingas att lära oss något.

Det är på dessa grunder, herr talman, som jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Engberg: Endast ett par ord till den föregående ärade talaren. Herr Lindskog framhöll såsom bevis på nyttan av studentexamen, att eleverna i skolan nödgas sätta sig ett mål före och arbeta för det. Jag vill säga herr Lindskog, att jag tror, att i ofantligt många fall verkar studentexamen förhärjande på en hel del ungdomars möjlighet att fullfölja sina mål i livet, helt enkelt därför, att de kunna ha en speciell begåvning, som är så utpräglad, att en hel rad av ämnen icke alls ligga för dem. Just därför att det krånglar i dessa ämnen, där de äro svaga, kuggas de ibland. I varje fall äro lärarna av den meningen, att till studentklassen skall man endast släppa upp sådana, som ha utsikter att klara sig i examen. Följden blir, att en hel del specialbegåvat folk icke kommer fram annat än efter flera försök, och ibland stoppas de alldeles. Jag kan ta det ofta förekommande fallet, att vi ha en naturvetenskapligt begåvad yngling, speciellt inriktad på en eller annan disciplin inom naturvetenskapen, men som icke alls har någon fallenhet för språk och dylika saker. Han kan t. ex. i modersmålet vara så undermålig, att han har alla utsikter att fastna, när han kommer fram till studentskrivningen i svenska. Är det då rim och reson att tvinga en sådan att gå upp och tentera i alla dessa ämnen och låta honom plocka in i hjärnan alla möjliga saker, som han icke har någon direkt nytta utav och som icke ligga i stråklinjen för hans egentliga intressen?

Jag tycker, att från universitetens sida begår man en dumhet, då man håller på studentexamen. Ni ha, ni universitetsmän, ofantligt mycket större förutsättningar att få gott rekrytmaterial, i den händelse ni taga bort denna gärdesgård och släppa fram den svenska ungdomen. Den lilla examen rigorosum, som skulle erfordras, behöver icke ompänna så många ämnen. Det blir bara en förprövning för vederbörande, om de kunna deltaga i undervisningen av det ena eller andra slaget vid universitetet.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen rörande det av herr Engberg gjorda yrkandet avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till vad utskottet under förevarande avdelning hemställt i fråga om motionerna I: 254 och II: 417, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Olof Olsson m. fl. i avseende härå avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Engberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

*Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Ang.
omorganisa-
tion av det
högre skolvä-
sendet m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller vad andra särskilda utskottet under avdelningen III i utskottets förevarande utlåtande nr 1 hemställt i fråga om motionerna I: 254 och II: 417, röstar

Ja;

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Olof Olsson m. fl. i avseende härå avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren, med avslag å vad utskottet hemställt i fråga om berörda motioner, bifallit den av herr Olof Olsson m. fl. i avseende härå avgivna reservationen.

Härpå yttrade:

Herr **Mosesson**: Mitt sista yttrande för i dag, herr talman, skall åtminstone bli mycket kort. Jag skall endast be att få hemställa därom, att andra kammaren måtte besluta i enlighet med den reservation, som är avgiven av herr Bengtsson i Norup beträffande utskottets hemställan i anledning av motionen II: 421, och som återfinnes på sid. 256 i skolutskottets betänkande.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på denna reservation och bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen rörande det av herr **Mosesson** framställda yrkandet härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till vad utskottet under förevarande avdelning hemställt i fråga om motionen II: 421, dels ock på bifall till den av herr Bengtsson i Norup i avseende härå avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Utskottets hemställan i övrigt i avdelningen III blev av kammaren bifallen.

§ 2.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till herr **Samuelsson**, som yttrade: Herr talman! Vid förhandlingar under år 1919 angående banarbetares löne- och anställningsvillkor framfördes från arbetarrepresentanterna yrkande därom att det för pensioneringen av icke ordinarie personal gällande pensionsreglementet av den 29 juni 1917 borde omarbetas så, att möjlighet bereddes även banarbetargruppen att bli delägare i den icke ord. personalens pensionskassa. I enlighet med sålunda framställda yrkanden ingick Kungl. Järnvägsstyrelsen den 20 dec. 1919 till Kungl. Maj:t med skrivelse, vari Kungl. Maj:t gjordes uppmärksam på behovet av åtgärders vidtagande i ändamål att jämväl banarbetare och omlastare vid statens järnvägar måtte komma i åtnjutande av rätt till pension och hade styrelsen i nämnda syfte föreslagit vissa tillägg till ovan berörda reglemente för statens järnvägars pensionskassa.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 11 juli 1920 anbefalldes kommunikationsverkens lönekommitté att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om pensionering av viss statsanställd icke ordinarie personal, och i ett den 6 nov. 1922 dagtecknat betänkande avgav nämnda kommitté förslag till pensionering

av icke ordinarie personal vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, med principiell anslutning till de pensionsbestämmelser som voro gällande för ordinarie personal vid kommunikationsverken, varjämte kommittén föreslog införandet av s. k. försäkringspension för vissa grupper av icke ordinarie personal, vars arbete och anställning var av mera säsongartad karaktär. Sedan berörda betänkande och förslag för yttrande remitterats till vederbörande ämbetsverk, upptogs frågan till förnyad behandling av Kungl. Maj:t, varvid föredragande departementschefen framhöll såsom ett önskemål att likartade pensionsbestämmelser för den icke ord. personalen måtte bli va gällande inom så stora delar av statsförvaltningen som möjligt. I sitt yttrande över kommunikationsverkens lönekommittés förslag till pensionering av icke ord. personal vid kommunikationsverken framhöll järnvägsstyrelsen angelägenheten av att denna fråga snarast komme till sin lösning, varjämte riksdagen i anledning av en i andra kammaren väckt motion i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 maj 1923 nr 202 hemställde att den angivna utredningen angående pensionering av viss statsanställd icke ord. personal måtte på lämpligt sätt fortsättas. Genom tillsättande av 1921 års pensionskommitté, som fick sig uppdraget att utarbete förslag till ny civil pensionslag, blev frågan om pensioneringen av stadigvarande banarbetare och stadigvarande omlastare vid statens järnvägar ytterligare uppskjuten, och ehuru önskemål om berörda gruppers inrangering i förut vid statens järnvägar gällande pensionskassa för icke ordinarie personal för nära åtta år sedan framfördes, vill det synas som om berörda grupper sist skulle komma i åtanke att få denna för dem synnerligen viktiga fråga löst, ett förhållande som uteslutande borde få tillskrivas statsmakternas benägenhet att inränga all statsanställd personal under samma bestämmelser.

Vid statens järnvägar torde f. n. finnas omkring ett hundratal stadigvarande banarbetare, vilka på grund av hög levnadsålder icke äro tjänstedugliga utan erhålla, på därom i varje särskilt fall gjord framställning, en av järnvägsstyrelsen bestämd sjukavlöning. Under år 1924 ifrågasattes att entlediga de banarbetare och omlastare som längre eller kortare tid åtnjutit sjukavlöning, vilken sålunda skulle ersättas med understöd eller gratifikation. Detta nödvändiggjorde en framställnings ingivande från Svenska Järnvägsmannaförbundet, att berörda personer i avvaktan på pensionsfrågans lösning för icke ordinarie personal allt fortfarande måtte erhålla en lämpligt avvägd sjukavlöning. I anledning härav meddelade järnvägsstyrelsen, att den tills vidare frånträtt sitt beslut rörande omlastare och banarbetare, och dessa åtnjuta sålunda allt fortfarande sjukavlöning, men då pensionsfrågans lösning ej heller vid innevarande års riksdag är att emotse, kan frågan om entledigande med en obetydlig gratifikation lätteligen på nytt uppstå och svårigheter från organisationens sida förefinnas att få järnvägsstyrelsen att fränfalla ett sådant yrkande.

Det är sålunda inte minst ur denna sist angivna synpunkt, som är av synnerligen stor vikt och betydelse, men även när frågan således nu legat för utredning i åtta år som jag anhåller att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande spörsmål:

Har man att förvänta att utredningen i frågan om pensionering av banarbetare och omlastare vid statens järnvägar kan vara slutförd så att frågan framläggas och således definitivt beslut kan fattas vid 1928 års riksdag?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 3.

Herr **andre vice talmannen**, som härefter erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att andra lagutskottets utlåtande nr 32 må

uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan till nästa lördag, samt att statsutskottets utlåtande nr 115 uppföres näst efter statsutskottets utlåtande nr 127 å samma föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 12.4 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 20 maj.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 14 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti bankoutskottets memorial nr 39 punkterna 1 och 2 samt nr 40 ävensom bevillningsutskottets memorial nr 48 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

Första omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 39, punkten 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, med bifall till Kungl Maj:ts förevarande framställning och med avslag å berörda motion II: 305, må medgiva, att förre städaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Axel Andersson må från och med den 1 maj 1926 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 852 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och således, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och berörda motion II: 305, medgivit, att förre städaren vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori Axel Andersson må från och med den 1 maj 1926 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 996 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 61 Ja och 148 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 110 Ja och 22 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 61 Ja och 148 Nej,

sammanräkningen visade 171 Ja och 170 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 34.

Andra omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial nr 39, punkten 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att förevarande motioner I: 62 och II: 98 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motioner I: 62 och II: 98, medgivit, att förre daglönaren Johan Alfred Lindström må från och med den 1 januari 1927 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 600 kronor.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 70 Ja och 134 Nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 102 Ja och 32 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 70 Ja och 134 Nej,

sammanräkningen visade 172 Ja och 166 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial nr 40).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må medgiva, att avlidne f. d. intendenten, professorn E. J. G. Holms änka Fredrika Olivia Holm må, räknat från och med den 1 juli 1926, under sin återstående livstid, så länge hon förbliver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 912 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 96 Ja och 101 Nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd,

hade utfallit med 126 Ja och 6 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 96 Ja och 101 Nej,
 sammanräkningen visade 222 Ja och 107 Nej,
 och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överens-
 stämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial nr 48).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 56 samt med avslag å motionen II:279 av herr Hage m. fl., antaga följande

Förslag

till

förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Häri genom förordnas, att 3 §, 4 § 2 mom., 6 § samt 7 § 2 och 4 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper skola, 3 §, 4 § 2 mom. och 6 § i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Avräkningsnota, varom i 2 § förmäles, skall, där ej nedan annorlunda stadgas, vid köp förses med stämpel till följande belopp, nämligen:

a) vid köp av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis 30 öre, då de överlätna aktiernas, lotternas, andelsbevisens eller delaktighetsbevisens sammanlagda värde icke överstiger 100 kronor, och därutöver 30 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor,

b) vid köp av obligationer 10 öre, då de överlätna obligationernas sammanlagda värde ej överstiger 100 kronor, och därutöver 10 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor,

dock att, där den ene kontrahenten är fondhandlare och avtalet avslutas icke för dennes räkning utan i kommission, avräkningsnotan skall förses,

c) vid köp av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis med stämpel av 15 öre, då de överlätna aktiernas, lotternas, andelsbevisens eller delaktighetsbevisens sammanlagda värde icke överstiger 100 kronor, och därutöver 15 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor, samt

d) vid köp av obligationer med stämpel av 5 öre, då de överlätna obligationernas sammanlagda värde ej överstiger 100 kronor, och därutöver 5 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor.

Ävenledes skall, där ej nedan annorlunda stadgas, avräkningsnota vid byte förses med stämpel till följande belopp, nämligen:

e) vid byte av aktier, lotter, andelsbevis och delaktighetsbevis 15 öre, då det värde, som enligt 4 § 4 mom. skall i avräkningsnotan upptagas, ej överstiger 100 kronor, och därutöver 15 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor, samt

f) vid byte av obligationer 5 öre, då det värde, som enligt 4 § 4 mom. skall i avräkningsnotan upptagas, ej överstiger 100 kronor, och därutöver 5 öre för varje påbörjat belopp av 100 kronor.

Med — — — handelsböcker.

2. Stämpelplikt äger icke rum i följande fall, nämligen:

a) då bägge kontrahenterna äro fondhandlare och avtalet å vardera sidan avslutas icke för egen räkning utan i kommission;

b) då aktie, lott, andelsbevis eller delaktighetsbevis utan mellangift utbytes mot annan eller andra aktier, lotter, andelsbevis eller delaktighetsbevis i samma bolag och till enahanda eller lägre belopp;

c) då obligation utan mellangift utbytes mot annan eller andra obligationer av samma utgivare samt med samma räntefot och till enahanda eller lägre belopp;

d) vid köp av obligationer, som utfärdats eller garanterats av svenska staten, eller då vid överlåtelse av aktie eller obligation den ene kontrahenten är svenska staten eller svenska statsförvaltningen tillhörande allmänt verk eller styrelse, riksdagens verk, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, samt slutligen

e) vid utlämnande av här i riket utfärdad obligation, då enligt förordningen angående stämpelavgiften obligationen skall före utlämnandet förses med särskild stämpel.

3. Slutes reportavtal, skall endast den avräkningsnota förses med stämpel, som gäller den till beloppet större av de båda till reportavtalet hörande affärerna; och skall stämpelavgiften utgå med femtedelen av det belopp, som enligt 1 mom. eljest skolat utgöras, i varje fall dock minst 5 öre.

Skall vid reportavtal icke särskild ersättning erläggas till den andre kontrahenten i avtalet, äge stämpelplikt icke rum.

4. Därest avtal om köp eller byte av fondpapper avslutas genom en eller flera fondhandlare i kommission, skall sammanlagda stämpelavgiften icke i något fall beräknas till högre belopp än om avtalet slutits utan anlitande av kommissionär, dock med iakttagande av vad i 3 mom. stadgas om viss lägsta avgift.

5. Värdet å de överlåtna fondpapperen skall vid köp anses motsvara köpeskillingen och må vid byte icke upptagas till lägre belopp än det vid tiden för bytesavtalet i allmänhet gällande.

4 §.

2. Vid — — — namn.

Då fondhandlare avslutar köpavtal, icke för egen räkning utan såsom kommissionär, skall han förse avräkningsnota med påskrift: i kommission (avräkningsnota i kommission); där jämlikt 3 § 2—4 mom. stämpeln utgöres med nedsatt belopp eller stämpelplikt icke äger rum, skall i avräkningsnotan tillika antecknas grunden till nedsättningen eller befrielsen, såvida den icke eljest framgår av avräkningsnotans innehåll. Avslutar annan än fondhandlare köpavtal för annans räkning, skall i avräkningsnotan utsättas för vems räkning avslutandet skett.

Avräkningsnota — — — underskriven.

6 §.

Den, — — — stämpel.

För utgörandet av föreskriven stämpel svare likväl i varje fall såväl vardera kontrahenten för sig som ock förmedlare, med den inskränkning att, om köp- eller bytesavtalet avslutats i utlandet, ansvaret ligger endast å här i riket bosatt kontrahent och förmedlare. Såsom avslutat i utlandet anses härvid jämväl sådant avtal, som kommit till stånd medelst post-, telefon- eller telegrafförbindelse mellan ort i Sverige och ort i utlandet.

7 §.

2. När till avräkningsnota erfordras stämpel till större belopp än en stämpel innehåller, må två eller flera stämplat begagnas. Där stämpelbeloppet

utfaller i sådant tal, varå stämpel ej finnes eller vartill flera stämplat på mindre värden ej kunna sammanjämkas, skall stämpel på det lägre värde, som är sagda tal närmast, begagnas.

4. För stämpel, som av förmedlaren åsatts avräkningsnota, äger denne utbekomma ersättning hos vilken av kontrahenterna som helst. Stämpel på avräkningsnota, som, efter försäljning av fondpapper på exekutiv auktion, av auktionsförrättaren upprättas, skall gäldas på sätt i 198 § utsökningslagen om kostnad för utmätt egendoms försäljning stadgas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1928; dock skola de i 3 § 3 mom. meddelade föreskrifter tillämpas först från och med dag, som Konungen efter särskild prövning bestämmer.

Intill den 1 januari 1928 skall den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908, utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förnämnda förordning stadgade belopp.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till motionen II: 279 av herr Hage m. fl. samt med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 56, i vad densamma avser nedsättning av stämpelavgiften vid köp och byte av aktier och därmed likställda fondpapper, icke kunnat av riksdagen bifallas, ävensom i anledning av vad Kungl. Maj:t i övrigt i nämnda proposition föreslagit, antaga följande

F ö r s l a g

till

förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, m. m.

Härigenom förordnas,

dels att den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, fortfarande till och med den 30 juni 1928 skall utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förnämnda förordning stadgade belopp, med rätt för Konungen att, om särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna om stämpelavgiftens nedsättande till lägst de belopp, vilka i motsvarande fall utgingo enligt förordningen den 15 augusti 1913 (nr 191) om ändrad lydelse av 3 § i oförmällda förordning den 6 november 1908,

dels ock att 3 §, 4 § 2 mom., 6 § samt 7 § 2 och 4 mom. i nämnda förordning den 6 november 1908 skola, 3 §, 4 § 2 mom. och 6 § i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Avräkningsnota — — — handelsböcker.
2. Stämpelpåskatt äger icke rum i följande fall, nämligen:
 - a) då bägge kontrahenterna äro fondhandlare och avtalet å vardera sidan avslutas icke för egen räkning utan i kommission;
 - b) då aktie, lott, andelsbevis eller delaktighetsbevis utan mellangift ut-

bytes mot annan eller andra aktier, lotter, andelsbevis eller delaktighetsbevis i samma bolag och till enahanda eller lägre belopp;

c) då obligation utan mellangift utbytes mot annan eller andra obligationer av samma utgivare samt med samma räntefot och till enahanda eller lägre belopp;

d) vid köp av obligationer, som utfärdats eller garanterats av svenska staten, eller då vid överlåtelse av aktie eller obligation den ene kontrahenten är svenska staten eller svenska statsförvaltningen tillhörande allmänt verk eller styrelse, riksdagens verk, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa, samt slutligen

e) vid utlämnande av här i riket utfärdad obligation, då enligt förordningen angående stämpelavgiften obligationen skall före utlämnandet förses med särskild stämpel.

3. Slutets reportavtal, skall endast den avräkningsnota förses med stämpel, som gäller den till beloppet större av de båda till reportavtalet hörande affärerna; och skall stämpelavgiften utgå med femtedelen av det belopp, som enligt 1 mom. eljest skolat utgöras, i varje fall dock minst 5 öre.

Skall vid reportavtal icke särskild ersättning erläggas till den andre kontrahenten i avtalet, äge stämpelpfikt icke rum.

4. Därest avtal om köp eller byte av fondpapper avslutas genom en eller flera fondhandlare i kommission, skall sammanlagda stämpelavgiften icke i något fall beräknas till högre belopp än om avtalet slutits utan anlitande av kommissionär, dock med iakttagande av vad i 3 mom. stadgas om viss lägsta avgift.

5. Värdet å de överlätna fondpapperen skall vid köp anses motsvara köpeskillingen och må vid byte icke upptagas till lägre belopp än det vid tiden för bytesavtalet i allmänhet gällande.

4 §.

2. Vid — — — namn.

Då fondhandlare avslutar köpeavtal, icke för egen räkning utan såsom kommissionär, skall han förse avräkningsnota med påskrift: i kommission (avräkningsnota i kommission); där jämlikt 3 § 2—4 mom. stämpeln utgöres med nedsatt belopp eller stämpelpfikt icke äger rum, skall i avräkningsnotan tillika antecknas grunden till nedsättningen eller befrielsen, såvida den icke eljest framgår av avräkningsnotans innehåll. Avslutar annan än fondhandlare köpavtal för annans räkning, skall i avräkningsnotan utsättas för vems räkning avslutandet skett.

Avräkningsnota — — — underskriven.

6 §.

Den, — — — stämpel.

För utgörandet av föreskriven stämpel svare likväl i varje fall såväl vardera kontrahenten för sig som ock förmedlare, med den inskränkning att, om köp- eller bytesavtalet avslutats i utlandet, ansvaret ligger endast å här i riket bosatt kontrahent och förmedlare. Såsom avslutat i utlandet anses härvid jämväl sådant avtal, som kommit till stånd medelst post-, telefon- eller telegrafförbindelse mellan ort i Sverige och ort i utlandet.

7 §.

2. När till avräkningsnota erfordras stämpel till större belopp än en stämpel innehåller, må två eller flera stämplat begagnas. Där stämpelbeloppet utfaller i sådant tal, varå stämpel ej finnes eller vartill flera stämplat å mindre värden ej kunna sammanjämkas, skall stämpel å det lägre värde, som är sagda tal närmast, begagnas.

4. För stämpel, som av förmedlaren åsatts avräkningsnota, äger denne utbekomma ersättning hos vilken av kontrahenterna som helst. Stämpel å avräkningsnota, som, efter försäljning av fondpapper å exekutiv auktion, av auktionsförrättaren upprättas, skall gäldas på sätt i 198 § utsökningslagen om kostnad för utmätt egendoms försäljning stadgas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1927; dock skola de i 3 § 3 mom. meddelade föreskrifter tillämpas först från och med dag, som Konungen efter särskild prövning bestämmer.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 78 Ja och 128 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 50 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 78 Ja och 128 Nej, sammanräkningen visade 158 Ja och 178 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs herr Samuelssons vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående pensionering av banarbetare och omlastare vid statens järnvägar; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen nämligen:

från statsutskottet:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till anstalter för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare och internering av återfallsförbrytare;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av Piteå hospital och asyl m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vanförestanstalt i Härnösand;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Härnösands stad;

nr 207, angående de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksräkenskapsverket och dess verksamhet under budgetåret 1927—1928;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstatser för budgetåret 1927—1928 m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län jämte i ämnet väckta motioner; samt

från andra lagutskottet, nr 211, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bokföring vid enskild järnväg m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 42, i anledning av väckta motioner om skyldighet för innehavare av teaterföretag att föra handelsböcker; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner, I: 125 och II: 73, angående vissa av enskilda föreningar eller klubbar anordnade nöjeställningars inordnande under gällande bestämmelser för offentliga tillställningar.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lorichs* under den 21 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Per Cronvall.